İlköğretim Haftasına Girerken

İlköğretim Haftasına, geçmiş yıllara oranla sorunlarımız daha da artmış ve ağırlaşmış olarak giriyoruz.

Geçen yıl ilköğretim haftasını açarken, «Okullara yöneltilen faşist baskı ve saldırılar çoğu yerlerde eğitim yapma olanağını tümüyle ortadan kaldırdı. Özellikle yüksek öğretim ve öğretmen okullarında, egemen sınıfların silahlı uşakları kendileri gibi olmayanlara yaşama hakkı tanımaz oldular. 126 gencimiz, 6 öğretmenimiz öldürüldü, binlercesi yaralandı. Onbinlerce öğrencinin okullardan kaydı silindi, sınıfta bırakıldı. Öğretmenlerin birçoğu kıyımlara uğratıldı, sürgün edildi. Geçen öğretim yılının tarihimize «Eğitim Cinayeti Yılı» olarak geçeceğinden hiç kimsenin kuşkusu yoktur» demiştik.

Geçen yıl çizilen tabloda olumlu hiçbir değişiklik olmamış; aksine faşist baskı, sömürü, zulüm, saldırı, sabotaj, kıyım, sürgün ve cinayetler daha da yoğunlaştırılmış; 20'si TOB-DER'li öğretmen olmak üzere 300'ü aşkın yurtsever, faşist komando sürülerinin kurşunlarıyla öldürülmüş; öğrenim özgürlüğü ve can güvenliği tümden ortadan kaldırılmıştır. İşte 1977-78 öğretim yılına ve İlköğretim Haftasına kısaca çizilen bu tablo ile giriyoruz.

Geçen öğretim yılından devraldığımız sorunların daha da ağırlaşmış olması, yoksulluğumuzun gittikçe derinleşmesi, faşizmi yerleştirme girişimlerinin yoğunlaştırılarak sürmesi gibi durumlar, bizleri devrimci uğraşımızdan alıkoyamaz; tersine uğraşımızı pekiştirmeyi gerektirir. Türkiye eğitim emekçileri geçmişte olduğu gibi bundan sonra da eğitimin demokratikleşmesi, öğrenim özgürlüğünün ve can güvenliğinin sağlanması yolundaki mücadelelerini; ezilen ve sömürülen kitlelerin bağımsızlık, demokrasi, barış ve özgürlük mücadelesiyle içice ve etkin bir şekilde sürdüreceklerdir.

İlköğretim Haftasının gereğince değerlendirilmesi, çözüm bekleyen sorunlarımızın bir kez daha belirlenmesine, öğretmenlerin ve emekçi halkımızın karşı karşıya bırakıldıkları güçlüklerin açıklık kazanmasına, çözüm yollarının bir kez daha bilince çıkarılmasına ve hayata geçirmek için gerekli girişimlerin Yapılmasına bağlıdır.

Hayat Pahalılığı ve Eğitim:

Kapitaiist-emperyalist sistemin ve ona bağlı olarak Türkiye burjuvazinin derinleşen bunalımının bir sonucu olarak yoksul ve dargelirli toplum kesimleri işsizlik, hayat pahalılığı, geçim sıkıntısı vb. güçlüklerle karşıkarşıya bulunuyorlar. Tekelci sermaye, içine düştüğü ekonomik ve siyasal darboğazı aşmak için temel tüketim maddelerine zam getirdi. MC'nin zam saldırısı sonucu iğneden ipliğe herşeyin fiyatları artt. Böylece ağır yükünü yoksul ve dargelirli sınıf ve katmanların çektiği zam sömürüsünden elde edilen milyarlar; sermayedarların kasalarına akacak, büyük krediler alacaklar, «sunta» ticaretine hız verecekler...

Baskı, zulüm, sömürü ve kan demek olan MC emekçi halkımızın, bu zulüm ve sömürü düzenine daha fazla tahammül etmeyeceğini kavramış olmanın hırçınlığı içindedir. Tekelci burjuvazi, iktidarını devam ettirebilmek için, son derece sınırlı bulunan demokrasiyi de rafa kaldırmanın şartlarını yaratmaya çalışıyor. Sermaye güçlerinin oluşturduğu birinci ve ikinci MC halkımızın yükselen özgürlük ve demokrasi mücadelesini, faşizme kitle tabanı oluşturup nihayet faşizmi yerleştirmek yoluyla durduracaklarını sanıyorlar. Faşist diktatörlüğü kurarak grevleri yasaklamak, kitlelerin sömürüyü ortadan kaldırma mücadelesini kanla zulümle boğmak, ücretleri dondurmak, faşist katliamları keyfince yürütmek MC'nin nihayi hedefidir.

Yoksul ve dargelirlilerin, MC'nin yarattığı hayat pahalılığı ortamında, çocuklarını besleyememesi, gerekli giysiyi, ders kitaplarını ve diğer ders araç-gereçleri alamaması «Bu zamlar milletimize hayırlı olsun» diyenlerin kime hizmet ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Tekelci sermayenin en gerici ve en şoven kesiminin sözcüsü olan MC, emekçi halkımızı ve biz eğitim emekçilerini daha da yoksullaştırarak, faşist bastı ve şiddeti yoğunlaştırarak susturmaya; siyasal iktidarını zor yöntemleriyle ayakta tutmaya çalışıyor.

İlköğretimin Durumu :

İlköğretim haftasına girmiş bulunuyoruz. Bu hafta boyunca, ilköğretimin önemi, okuma-yazma sorunları tartışılacak; okulsuz köylerin, öğretmensiz okulların, okul çağına gelip de okula gidemeyenlerin, kısaca olanaksızlıklar yüzünden cahil kalanların dertleri konuşulacak.

İlköğretim, eğitim düzeninin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu aşamadaki olumsuzlukların kökleri, eğitim sistemine, oradan da toplum yapısındaki çarpıklıklara kadar uzanır.

Türkiye eğitiminde ırkçı-şoven ve asimilasyoncu motiflerin işlenmesine daha ilkokul sıralarında başlanır; burjuvazinin başka uluslara, dillere ve kültürlere duyduğu düşmanlığı insanlara aşılama ve şartlandırma çabası sistemli olarak buradan başlar.

MC iktidarları, öğretim programlarını ve ders kitaplarını değiştirerek bu gerici eğitim sisteminin ırkçı-şoven ve asimilasyoncu yanlarını daha da koyulaştırdılar. Diğer uluslara, dünya barışına düşman kuşaklar yetiştirmeyi planlayarak faşizmi kolayca yerleştirebilmenin koşullarını oluşturmaya çalışıyorlar.

Egemen güçler, halkın tümünün eğitim görmesini, evreni ve toplumsal değerleri tanımasını, yaşamı yönlendiren çelişkileri bilmesini istemezler. Çünkü, cahil bırakılan kitleleri yönetmek, sömürü ve baskı altında tutmak onlar için daha kolaydır.

Cumhuriyetin kuruluşunun üzerinden yarım yüzyıl geçmesine, göstermelik «Eğitim Seferberlikleri» ilan edilmesine karşın, henüz, halkımızın yüzde 54'ü okuma-yazma bilmemektedir. Eğitimin yapısı ve hedefleri gözönüne getirildiğinde okuma-yazma bilenlerin durumlarının da pek sevindirici olmadığı ortadadır. Anayasa'da ilköğretimin parasızlığı ve zorunluluğu kayıt altına alındığı halde, emekçi halkımızın en büyük kesiminin hâlâ okuma-yazma bilmemesi, egemen güçlerin halkı cahil bırakmaktan yarar beklediğini kanıtlamaktadır.

Sermaye iktidarları, emekçi sınıf ve katmanların çocuklarını cahil bırakmakla; toplumun okuma-yazma düzeyini yükseltmek için gerekli olan ekonomik ve sosyal olanakların sağlanması ve eğitim emekçilerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesi, yolunda uluslararası düzeyde yapılan ve kendilerinin de altına imza koydukları anlaşmaları çiğnemekle kitlelerin ileriye yönelik gelişmesini frenliyeceklerini sanmaktadırlar. Oysa bu durum, baskı ve zulüm iktidarlarının ömrünü daha da azaltan başlıca etkenlerden biridir.

Öğretim Programları ve Ders Kitapları:

Öğretim programları, eğitimin yapısını ve siyasal hedeflerini gösteren temel belgelerdir. Sermaye sınıflan, bir yandan kendileri için gerekli olan kalifiye elemanı yetiştirmeye çalışırken biryandan da sömürü üstüne kurulmuş bulunan kendi dünya görüşleri doğrultusunda insanları şartlandırmayı amaçlarlar. Bu işi genellikle eğitim aracılığıyla yaparlar. Öğretim programları, egemen güçlerin bu isteklerini dile getiren kaynaklardır.

MC'nin, öğretim programlarında ve ders kitaplarında yaptığı değişiklikler, özellikle öğretmen yetiştiren kurumları faşistleştirme girişimleri, zaten gerici olan bu eğitim düzeninin ırkçı-şoven ve asimilasyoncu yanını koyulaştırmaktan başka bir anlam taşımamaktadır. MC,

bu yolia, faşizme kitle tabanı yaratmaya çalışıyor. İlerici öğretmen ve öğrencilerin kıyılması, öldürülmesi onun bu planının bir parçasıdır.

İlkokul müfredatında ve ders kitaplarında yapılan değişiklikler de belirtilen genel amacın çerçevesinde incelenmelidir. Faşist güçler, çok küçük yaştan başlayarak insanları şartlandırarak, yaratıcı becerilerin gelişmesini önlemeğe çalışırlar. Çocuklarda başka u'usbra, dillere ve kültürlere karşı düşmanlık duyguları yaratmayı, kendi siyasal iktidarlarının devamı için bir araç olarak görürler. Nitekim ilkokul ders kitaplarının kurt başlıklı itten bozma köpeklerle süslenmesi, çeşitli yazılar ve yakıştırmalarla «üstün ırk» duygusunu yerleştirmeğe çalışmaları bu yargımızı kanıtlayan şeylerdir.

MC iktidarı, öğretim programlarında ve ders kitaplarında yaptığı değişikliklerin ilerici, demokrat ve devrimci öğretmenler tarafından uygulanmayacağını bildiği içindir ki, öğrenmen yetiştiren okulları faşist kadrolarla doldurarak faşist öğretmenler yetiştirmek yolunda gitmiştir. Gelişen demokratik öğretmen hareketi ve ileriye dönük toplumsal değişimler sonucu bu oyunu da iflas edecektir; etmiştir de.

Eğitimde Eşitsizlikler :

Eğitim, toplumsal alt yapı özelliği gösteren bir üst yapı kurumudur. Bu nedenle üretim biçimi, üretim ilişkileri üretim güçlerinin durumu ve üretim teknolojisi eğitimin ekonomik ve siyasal hedeflerini belirleyip biçimlendiren temel etkenlerdir.

Sınıflı toplumlarda eğitimin egemen sınıfın ekonomik gereksinimleri ve dünya görüşü doğrultusunda işgörmesi; ezilen milliyetlerin horlama ve asimile etme amacının benimsenmesi doğaldır. Qünkü burjuvazi, kendi pazarını koruyabilmek için başka dilleri ve kültürleri kendi dünya görüşü ve kültürü içinde eritmeğe çalışır. Sınıfsal çıkarları sözkonusu old,uğu zaman asla demokrat değildir; demokratlığı kendi çıkarlarının korunması ve kökleşmesiyle sınırlıdır. Egemen güçlerin eğitim politikası tümüyle, belirtilen bu yapı üzerinde kurulur.

Türkiye'de var olan eşitsizlikleri de yukarıda kısacu çizilen genel çerçevenin dışında değerlendiremeyiz. Bu nedenle ilerici, demokrat *ve* devrimci öğretmenler ve kamuoyu eğitim sorunlarını bu açıdan değerlendirerek eğitimin ırkçı-şoven ve asimilasyoncu özden arındırılarak demokratlaştırılması, eğitim alanındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, eğitim emekçilerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesi yolunda mücadele etmelidirler. Başka türlü bir düşünce tarzı bizi baskısız VB sömürüşüz bir dünyayı kurmak için verilen mücadele ile bütünleştıremez.

Türkiye eğitim düzenindeki eşitsizliklerin kaynaklandığı ekonomik ve sosyal yapıyı gözönüne getirdiğimiz zaman ezilen ve sömürülen

kitlelerin, eğitim olanaklarından ne oranda yararlandırıldıktan acı bir gerçek olarak önümüze dikiliyor. En son istatistiklere göre, Türkiye'de her 100 kadının ancak 35'i okuma-yazma bilmektedir. Bu oran Doğu ve Gürceydoğu'da yüzde 20'ye henüz ulaşmış değildir. Mardin'de her 100 kadından ancak 8'i okuma-yazma bilmektedir. İstanbul'da her köy okula kavuşturulmuş olduğu halde Doğu ve Güneydoğu'nun her 100 köyünün 50'sinde ancak okul bulunmaktadır. Bu oran Edirne'de yüzde 99'dur. Öteyandan İstanbul'da her 100 çocuğun 100'ü de okuma olanağına kavuşturulmuş olduğu halde, Diyarbakır'da her 100 çocuğun ancak 46'sı okula gitme olanağını bulabilmektedir.

Bu acıklı tablonun yaratıcısı egemen güçler ve onların siyasal iktidarlarıdır.

Türkiye'nin de altına imza koyduğu çok sayıdaki uluslararası antlaşmaların hiçbiri uygulanmamış; gözboyama demeçlerle ülkemizde süregelen insanlık dışı uygulamalar gözden saklanmaya çalışılmıştır. Türkiye eğitim emekçileri uluslararası planda bu olumsuzlukları teşhir ederek mücadelelerini etkin bir şekilde sürdürmeğe devam edecektir.

Can Güvenliği :

Günümüzde öğrencilerin ve öğretmenlerin can güvenliği tümden yok edilmiştir. Herkes nerede, ne zaman hangi faşistin kurşunuyla öleceğini düşünmektedir. Toplumun içine itildiği bu korku ve kus^ku ortamında ana ve babaların çocuklarını okullara göndermeleri, beklenemez. Nitekim çocuklarını okula göndermek istemeyen velilerin sayısı geçen hergün artmaktadır.

MC'nin- yarattığı bu korkuyu yıkmak, bundan tedirgin olan tüm toplum kesimlerinin başlıca görevidir. 20'si öğretmen 300'den fazla yurtseverin öldürülmesi, 1 Mayıs'da olduğu gibi yapılan kitlesel katliamlar, okulların komando sürelerinin işgaline sunulması, saldırı, sabotaj ve cinayetlerin yoğunlaştırılması karşısında demokrasiden yana tüm kişi ve kuruluşların omuz omuza vererek direnmelerini gündeme getirmektedir. Faşizmi yerleştirme girişimlerini önlemenin bir başka yöntemi yoktur. Biz eğitim emekçileri geçmişte olduğu gibi faşizme geçit vermemek için bize düşen görevleri daha güçlü bir şekilde yerine getirmeye devam edeceğiz. Bu amaçlarla, diğer demokratik kuruluşlarla birlikte oluşturduğumuz güç ve eylem birliğini daha da genişleterek güçlendirmeğe çalışacağız.

Öğretmenlerin Durumu :

Eğitimin temel öğelerinden biri olan öğretmen, ekonomik, sosyal ve siyasal yönlerden büyük güçlüklerle karşı karşrya bırakılmış-

tır. Şili, Paraguay gibi faşist diktatörlüklerin bulunduğu ülkeler hariç, dünyanın hiçbir yerinde öğretmenler, Türkiye'de olduğu gibi siyasal iktidarların hedef tahtası haline gelmemişlerdir.

Türkiye'de öğretmenlerin grevii-toplu sözleşmeli sendika hakkından yoksun bırakıldığı gerçeği biryana, dernek düzeyindeki örgütlenmeleri dahi ortadan kaldırılmak istenmektedir. Örgütlenme özgürlüğünün kısıtlandığı bir toplum düzeninde ekonomik ve özlük haklarımızın alınması, demokratik kazanımlarımızın korunup genişletilmesi mücadelemizin odak noktasını oluşturuyor. Biz eğitim emekçileri, halkımızla bütünleşme mücadelemizi onunkiyle birleştirme çabamızı sağlam temellere dayandırdıkça egemen güçlerin şiddetli saldırılarına hedef oluyoruz. Sermaye iktidarlarının bu anti-demokratik baskı ve uygulamaları bizi yolumuzdan çeviremez.

İçine itildiğimiz geçim sıkıntısını, yapılan saldırı, sabota| ve cinayetleri örgütlenmemizi ileri boyutlara ulaştırarak; halkımızın özgürlük ve demokrasi mücadelesiyle bütünleştirerek aşacağımıza inanıyoruz. Eğitimin demokratlaştırılması, grevli ve toplu sözleşmeli sendika hakkımızın alınması uğrunda mücadeleyi bundan sonra da tüm gücümüzle sürdürmeğe kararlıyız.

Eğitimde Sömürü :

Eğitimin her alanında olduğu gibi ilköğretim alanında *da* sömürü yoğunlaşmaktadır. Amaçlı olarak, resmi ilkokulların yetersiz duruma getirilmesi, özel okullar sömürüsünü hızlandırmıştır. Varlıklı aileler çocuklarını daha iyi yetiştirsinler diye ilk ve orta öğretimde özelleşme yaygınlaşıyor. Ders kitapları konusundaki sömürü, bozuk eğitim düzenimizin ayrı bir yarasıdır. Kitapların pahalı oluşlarının yanında içerikleri yetersiz ve sıkıcıdır. Taşıdıkları bilgiler ve düşünceler yönünden bir başka sömürüyü amaçlamaktadırlar. Kişilerin topluma yabancılaşmalarını ve bireyci olmalarını hedef almışlardır. Günümüzde mevcut kitapların içerik yönünden daha da geriye götürülmek istenmesi düşündürücü ve kaygı vericidir.

Eğitimin önemli bir işlevi de çocuklara kitap sevgisini kazandırmak olacakken pek çok okul yöneticisinin kitap düşmanlığı yapmakta olduğu bilinmektedir. Çocuklarımızın ve halkımızın kitap okumasından dehşete düşenler vardır. Bütün dünya kitap yılını kutlarken Türkiye'de kitapların toplanması, yakılması, koğuşturulması yüz kızartıcıdır.

Eğitim herkesin en doğal hakkıdır. Bunu sağlamak devletin başlıca görevidir. Anayasa böyle emrediyor. Fakat bugün, sınıflı toplumlann tümünde egemen sınıflar, eğitimi kendi sınıf çıkarları doğrultu-

sunda sürdürüyorlar. Biz içinden geldiğimiz ve herşeyimizle bağlı olduğumuz emekçi halkımızla beraber, onun her alandaki kurtuluş mücadelesinde omuz omuza olacağız. Çocuklarımızın ve gençlerimizin en iyi yetişeceği bir eğitim ortamının yaratılması mücadelesinde halkımızın da bizimle davranacağına inanıyoruz.

Kahrolsun ırkçı, şoven asimilasyoncu eğitimi sürdürenler.

Yaşasın halkımızla öğretmenlerin birliği.

Yaşasın demokratik eğitim mücadelemiz.

Yaşasın halkımızın bağımsızlık, demokrasi, barış ve özgürlük mücadelesi.

FİŞE

Zamanımızın Dünyasında

Okul Ye Öğretmenler

İŞBİRLİĞİ,
DAYANIŞMA,
BİRLİK.

FISE'NİN YÜKSEK ÖĞRETİM PERSONELİ ÜZERİNE BİLDİRİSİ

Hazırlayan :
FISE Yüksek Komisyonu

Zamanımız tarihte şimdiye kadar görülmemiş bir bilimsel ve teknolojik devrimin başlangıcı dönemidir. Bugün, insanlığın karşılaştığı en hayati sorunlardan birisi bu devrimin sonuçlarını kesinlikle toplumun gereksinmelerinin ve insanlığın gelişmesinin hizmetine sokmaktır.

Bilim ve teknoloji, sosyal sistemleri ve ekonomik düzeyleri ne olursa olsun, tüm ülkeler için toplumsal gelişmenin güçlü bir aracı olabilir, olmalıdır ve insan kitlelerini yüceltmek için hizmet etmelidir. Yüksek bir yetenek düzeyine sahip emekçilerin başlangıç ve sürekli eğitimini sağlayacak olan bir yüksek öğretimin geliştirilmesinin büyük önemde olmasının sebebi budur.

Uluslararası detantın gelişmesi, tüm alanlarda ilişkilerin ve mübadelelerin artmasını kolaylaştırıyor. Bu ilişki ve mübadeleler, diğer şeyler yanında, bilimsel alanlarda ve üniversiteler düzeyinde uluslararası işbirliği için halkların temel çıkarlarına ve üniversite camiasının mesleki gereksinmelerine uygun yeni perspektifler açar. Bugün bu ilişkilerin büyük ölçüde genişlemesi, detantın güçlendirilmesinde ciddi bir unsurdur. Detantı sağlamlaştırmalı, desteklemek ve geriye dönüşünü olanaksız kılmak, tüm insanların ve bu nedenle de dünyadaki tüm bilim emekçilerinin ve üniversite personelinin çıkarlarına uygundur.

Üretimde giderek daha karmaşık tekniklerin kullanılması, işletmelerin artan büyüklüğü, mübadelelerin genişlemesi genel ve mesleki eğitim için olan gereksinmeleri arttırmaktadır ve bu nedenle de emekçiler açısından daha yüksek bir mesleki yeterlilik düzeyi ve üretim, yönetim ve değişim alanlarında ise daha çok sayıda, daha yetenekli emekçilerin istihdamına gerek göstermektedir.

Bilim ve tekniğin ilerlemesi, bilgi ve haber almanın gelişmesi, sürekli bir araştırma çabası ister. Bilim, her yerde ve her zaman var durumuna gelmiştir. İnsan faaliyetinin ve varlığının her alanına gir-

mektedir. Emekçilerin bilimsel faaliyetlere katkısı sürekli olarak artmaktadır.

Teknolojinin gelişmesi, özellikle temel bilimsel araştırmanın ilerlemesiyle mümkündür ve emeğin üretkenliğinin artmasında giderek daha büyük bir yer almaktadır. O böylece, toplumun gereksinmelerinin daha büyük ölçüde tatmin edilmesini, yaşam ve çalışma şartlarının iyileştirilmesini ve tüm nüfusun genel eğitimi ile düzeyinin yükseltilmesini mümkün kılıyor. Bu yeni gereksinmelerin karşılanması, bilimsel ve teknolojik devrimin toplumsal gelişmeye sunduğu olanakların hayata geçirilmesi için yetenek düzeyi yüksek emekçilere gerek vardır.

Nihayet, bilginin hızlı gelişimi tüm emekçileri ve özellikle de üniversite seviyesinde bir eğitim görmüş olanları aktif yaşamları süresince temel eğitimlerini mükemmelleştirmeye ve bilgilerini ortaya koymaya sevketmelidir.

Sosyalist ülkelerde yüksek öğrenim, demokratik ve uyumlu bir sistem durumundadır. Üretici güçlerin gelişmesine ve tüm halkın refah düzeyinin artmasına gittikçe artan bir katkıda bulunuyor. Sosyalist demokrasinin kökleşmesiyle işçi ve öğretmen sendikaları bu sürecin kavranmasında ve gerçekleştirilmesinde daha büyük bir yer alıyorlar.

Kapitalist ülkelerin pekçoğunda yüksek öğretim, tüm eğitim sistemi gibi, toplumu saran bunalımlarla etkileniyor. Toplumun tümüne hizmet etme görevini yerine getirmesini engelleyen Malthus'çu politikaların kontrolü altına sokulmaktadır. Cok uluslu şirketler, hakim sermaye çevreleri ve onların hizmetinde olan hükümetler yüksek öğretimin gelişmesini kendi dar, bencil çıkarlarına alet etmek, onu sadece en yüksek kârların araştırılması ve monopol, sermaye birikimi ve insanın insan tarafından sömürülmesi üzerine kurulmuş olan toplumsal ilişkilerin yinelenmesi ye devam ettirilmesi hizmetine sokmak için sınırlamaya çalışıyorlar.

Yüksek öğretim ve araştırma, hakim sınıfların sürekli olarak ideolojik baskısına hedef olmakta ve tartışmasız olarak hükümet otoritesi altına sokulmak istenmektedir. Bu baskılar, başka şeyler arasında, sinsi kampanyalar biçimini alıyor ve bilimsel çalışmanın gerçek sonuçlarını çarpıtmayı ve üniversite üyeleri ile araştırmacılarını gözden düşürmeyi amaçlıyor. Bu kampanyaların amacı, kapitalist devletler ve monopolcü gurupların üniversiteye ye araştırmaya karşı uyguladıkları politikaları haklı göstermektir. Bu şekilde, kapitalist toplumun bunalımının yolaçtığı yüksek öğretimdeki derin krizle ilgili kendi sorumluluklarını örtbas etmeye çalışıyorlar. Yüksek öğretimin sektorpl ve coğrafi gelişmesi, kapitalist sistemin yarattığı anarşi ve keyfi-

ligin damgasını taşıyor. Bir tarafta ulusların ve insanların gerçek gereksinmeleri ile, diğer tarafta yüksek öğretimin bu gereksinmelere karşı artan uyumsuzluğu arasındaki ayrılık büyüyor.

Emekçilerin ve demokratik güçlerin bir bütün halinde, büyük sermayenin felâket getirici politikasına karşı ve köklü toplumsal değişiklikler için mücadeleleri yüksek öğretimin bir bütün olarak toplumdan ayrılamaz olan demokratikleştirilmesi gereğini kapsamaktadır. Bu talep üniversitelerin akademik personeli arasında da artmaktadır ki, bu onların, demokratik güçlerin maddi ve moral çıkarlarının tümüyle uyuşumu üzerine dayalı, toplumun ve eğitim sisteminin değişmesi için mücadelelerine gittikçe artarak katılmalarını açıklamaktadır.

Bu mücadelelerde daha ve daha çok üniversite mensubu kendilerini ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmenin hizmetinde olan bir yüksek öğretim için diğer öğretmenler ya da tüm kategorilerden ücretli emekçilerin yanıbaşında buldukları sendikal örgütlerin yolunda toplanıyor.

Gelişmekte olan ülkelerde yüksek yetenekte uzmanlar ve teknisyenlerin eğitilmesi, sendikaların ve ilerici güçlerin bu ülkeleri sömürgeciliğin 'kalıntılarından ve bağımsız ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerine yeni-sömürgeciliğin vurduğu zincirlerden kurtarmak için verdiği mücadele için de çok önemlidir.

Pek çok çalışmaların yapılmasına rağmen, bu ülkeler halen ihtiyaçları olan tüm uzmanları eğitememişlerdir. «Beyin göçü» bunlara acımasızca acı veriyor. Yüksek yetenekte entelektüel emekçilere olan karşılanmamış büyük ihtiyaçları bir yana, mezunlarının büyük bir kesimi daha gelişmiş ülkelere yerleşerek, dışardaki çalışmalarını tamamladıktan sonra anayurtlarına dönmemektedirler.

Bu, yüksek öğretim personeli için Bildiri'nin (Chartee) amacı, yüksek öğretimdeki görevlilerin kendi haklarını, kendi maddi ve mora çıkararını savunma mücadelelerine katkıda bulunmak ve bunun için de sendikaların ve bütün ülkelerin diğer mesleki kuruluşlarının ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmeye katkıda bulunacak ve yukardaki kuruluşların işbirliğini uluslararası bir düzeyde geliştirecek, yüksek öğretimdeki tüm görevlilerin mesleki sorunlarına ve sosyal gereksinmelerine birleşik bir yaklaşım geliştirecek bir yüksek öğretim modeli geliştirme çalışmaları için bir platform olmaktır.

1. YÜKSEK ÖĞRETİMİN GÖREVLERİ :

Yüksek öğretimin görevleri şunıar olmalıdır:

— Yüksek seviyede yetenekli emekçilerin üretim, bilim ve kültür de dahil olmak üzere, toplumsal faaliyetin tüm sahaları için eğitilme-

si, hem de *her* seviyedeki öğretmenlerin gereksinmelerinin tatmin edilmesi;

— Bu uzmanlara ve teknisyenlere ve daha geniş olarak tüm emekçilere kendi başlangıç eğitimlerini ortaya çıkarmak, mükemmelleştirmek, daha ileri bir düzeye geliştirmek ve yeterli oldukları alanlarda diplomalıların —ve diplomasızların— sürekli eğitimine katkıda bulunmak için gerekli olanakların sağlanması;

— Bilginin yayılması ve derinleştirilmesine, yeni bilgilerin propagandasına ve kültürün gelişmesine katkıda bulunmak;

— Çevrenin ve doğal kaynakların korunmasına olduğu kadar, insanların ve bütün olarak insanlığın toplamış olduğu kültürel mirasın korunmasına ve zenginleştirilmesine katkıda bulunmak;

— Araştırmanın geliştirilmesi ve bunun sonuçlarından barış ve toplumsal gelişme için yararlanılmasına katkıda bulunmak;

— Görevi eğitmek olan bu uzmanlara ve teknisyenlere yüksek bir düzeyde moral ve toplumsal bilinç verilmesi.

Ekonomik kalkınma ve kültürel gelişme için önemi nedeniyle, yüksek düzeyde yetenekli emekçilerin eğitilmesi, devletin bir sorumluluğu olmalıdır.

Halka açık olacak, etkin olacak ve toplumun gerçek ihtiyaçlarına uygun düşecek bir yüksek öğretim sisteminin yaratılması ve geliştirilmesi, bir kamu hizmeti olarak devletin görevidir.

Ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmada rolünü bütünüyle oynaması için yüksek öğretimin oluşturduğu bir kamu hizmeti tamamıyla demokratik bir karakterde olmalıdır.

Yüksek öğretimin demokratikleştirilmesi, toplumsal adalet gereğine uygundur. O, aynı zamanda bilim ve teknolojiyi herkesin hizmetine koymanın ve bunlardan sadece barışçıl bir yolda yararlanmanın ve bunların sömürü, baskı ve savaş hazırlığının araçları haline dönüştürülmeyeceğinın garanti edilmesinin asli önşartıdır.

Bu nedenle, emeklerinin meyvalarını toplumsal gelişmenin, kültür ve barışın hizmetine sokmak için çalışmak, üniversite görevlilerine ve bilim emekçilerine düşer.

. Onun için, tüm bu üniversite sisteminin etkin biçimde demokratikleştirilmesi, sadece mümkün olan en geniş yığınlara eğitim ve kültürü açacak değil, aynı zamanda eğitim ve kültüre sınırlı seçkin bir zümreye değil, tüm insanlara ve ulusa hizmet etmesi için kitlesel bir karakter aşılayacak süreci de içerecek bir demokratlaştirma sorunudur.

Bu, üniversite politikalarını tayin eden konularla ilgili kararların hazırlanması, uygulanması ve kontrol edilmesinde daha geniş kitlelerin katılmasını gerektirir.

Yüksek öğretim, diğer eğitim seviyeleri ile birlikte, tüm emekçilerin bilgi ve yeteneklere kavuşması hakkını sağlamaya katkıda bulunmaktadır.

Yüksek öğretim, aynı zamanda, eğitmeyi üstlendiği genç insanların kabiliyetlerinin geJiştirilmesine ve bu yönde eğitilmelerinin gerçekleştirilmelerine izin vermelidir, ayrıca, yeterli olduğu farklı eylem alanlarında toplumun gereksinmelerine cevap vermelidir.

II YÜKSEK ÖĞRENİME GİRİŞ :

Yüksek öğrenime giriş ve bir eğitim devresinden diğerine geçiş şartları, önceki eğitim aşamalarında kazanılmış olan kabiliyet ve yeterliliğin objektif ölçülerle tesbitine dayandırılmalıdır. Bu şartlar, sosyal köken, seks, ırk veya felsefi, dinsel ya da politik düşüncelere dayanan hertürlü ayrımı önlemelidir.

Çokuluslu devletlerde eğitim dilinin serbestçe seçimi, her iki seksten öğrencilerin bir arada çalışması, yüksek öğretim kamu hizmetinin laikleştirilmesi ve yüksek öğretimde farklı sosyal tabakaların eşit olarak temsil edilmesi gibi uygun garantiler kurumlaştırılmalıdır.

Yüksek öğretim kurumlarında parasız eğitim ile öğrencilere çalışma tahsisatları ya da önmaaşlar biçiminde maddi yardım kadar, öğrencilere konut, lokantalar, çocuk-bakım merkezleri vb. gibi sosyal olanakların sağlanması pratikte mütevazi kökenli genç insanların yüksek öğretime girişimi sınırlayan ayrıcalıkların ortadan kaldırılmasını sağlayabilir ve sağlamalıdır.

Ama, yüksek öğretime ayrıcalıksız olarak girişi yalnızca genelleştirilmiş bir ortak öğretime dayanan birleşik ve demokratik bir eğitim sistemi garanti edebilir.

Üretimde yeralan emekçiler, özellikle de uzmanlar, mühendisler, teknisyenler ve öğretmenler çaltşma saatleri içinde ve maaşlarına herhangibır-zarar gelmeksizin mesleki gelişimlerini devam ettirmek ve bir yüksek öğretim çerçevesi içinde yeni bilgiler kazanmak için gerekli imkânlardan yararlanabilmelidirler. Bu amaçla,, emekçilerin yüksek öğretime girmesini sağlayan (gece kursları, mektupla öğretim kursları, açık üniversiteler, vs.) gibi yüksek öğrenim biçimleri kurulmalıdır.

Yüksek öğretimin toplumun gereksinmelerine cevap verebilmesi ve mezunlarının, eğitilmelerinin amacı olan becerilerini uygulayabilmelerini sağlayabilmesi için, yüksek öğretime giren genç insanların ve halihazırda okuyan öğrencilerin kendi yeteneklerini gözönüne alacak bir yönlendirmeden faydalanabilmelidirler. Toplumun gereksinmelerinin tesbit edilmesiyle bağlı olan, öğrencilerin bu demokratik yönlendirilmesi bu nedenle, toplum hayatının tüm kesimlerinde gereksinmelerin araştırılması ve bunların tatmin edilmesi vasıtaların

aranmasının emekçileri yakınen kapsayacak bir planlama biçiminden ayrılamaz.

Yeni üretim ilişkilerinin, amacı İnsanların mutluluğu olan üretici güçlerin genel itici gücüne uygun olarak bilim ve öğretimin sürekli ve hızlanan itici gücüne müsaade ettiği sosyalist ülkelerde yüksek öğretime yönlendirme ve giriş için prosedürler bu anlamda düşünülür.

Diğer tarafta, gelişmiş kapitalist ülkelerde, hükümetler seçim ve otoriter eleme işlemlerini büyük ölçüde arttırıyorlar ki, bu toplumun gereksinmelerine, fertlerin özlemlerine ve bir demokratik yönlendirmenin prensiplerine karşıdır. Yüksek öğretimi yalnızca monopollerin taleplerine bağımlı kılmayı amaçlayan bu önlemler, sadece öğrencilerin çeşitli eğitimler arasındaki akışında anarşik düzensizliği şiddetlendirir. Ve özellikle kapitalist kârın acil taleplerini karşılamayan —sağlık, eğitim ve kültür sektöründe olduğu gibi— pek çok sektörde yüksek düzeyde uzmanlar açısından ciddi açıklara yolaçar. Nisbeten gelişmiş sektörlerde bile seçilen öğrencilere vasıflarına uygun olarak iş verilmemektedir.

Kendilerini geliştirmek veya öğrenimini tamamlamak isteyen öğrenci ve emekçilere yardım etmek için devletin, öğretmen ve işçilerin sendikal örgütleriyle yakın işbirliği içinde çalışan, öğretim konularını seçmelerinde gerekli tüm bilgiyi verecek, yüksek düzeyde yeterli personelin bulunduğu uzmanlaşmış merkezleri bunların hizmetine sunması gerekir.

Bir yüksek öğretim eğitimi almış olan herkesi-n ulusal faaliyetin yeterli buldukları alanında yerlerini alma hakkına ve etkin olasılığına sahip olmalıdır.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi öğretmenliğin, gençliğin ve işçilerin ve onların örgütlerinin ortak, kararlı çabalarına gerek gösterir.

III. YÜKSEK ÖĞRETİM EĞİTİMİ:

Yüksek öğretim sahasına dağılmış bulunan eğitim tiplerinin temel hedefi, öğrencileri bir mesleğin uygulamasına hazırlık olmalıdır.

Bugün toplumun, bilimsel ve teknik ilerlemenin gereksinmeleri, tüm emekçilerden aktif yaşamları boyunca eğitimlerini geliştirmelerini ve tamamlamalarını istiyor. Yüksek öğretim eğitimine bir bir kimsenin ilk işine hazırlanışı dar görüş açısından bakılamaz. Aksine, o, yeni bilgiler kazanılmasına müsaade etmeli ve genel öğretim ile uzmanlık eğitiminin yakın ilişkilerini kurmalıdır. Temel ve uygulamalı bilimsel araştırmaya bağlı noksansız bir genel öğretim esası üzerinde öğrenciler adim adım özel bir toplumsal faaliyet alanında yüksek bir yeterlilik düzeyi kazanmaya yöneltilmelidir.

Eğitim çalışmalarının organizasyonu, toplumun gereksinmelerine karşılık verirken, öğrencilerin kendi tercihlerini belirtmesine ve kabiliyetlerinin bütünüyle ortaya çıkmasına müsaade edecek gerçek yönlendirilmesini kolaylaştırmaktır.

Yüksek öğretim dar uygulayıcıların eğitimiyle sınırlanmayıp, insanlar ve vatandaşlar olarak sorumluluklarının bilincinde emekçilerin eğitimine yönelik olmalıdır. Gerçek bir üniversite eğitimi, tüm kurumlarıyla toplum hayatının incelenmesini, yurttaşlık öğretimini, tüm biçimleriyle kültüre yaklaşımı ve beden eğitimini içermelidir.

Bilim ve teknolojinin hızlı gelişimi, yüksek öğretim çerçevesi içinde ve öğretmenlerinin sorumluluğu altında emekçilere öğrenimlerini ortaya koyma, derinleştirme ve geliştirme olanağı sağlayan geliştirme kursları (mezuniyet sonrası kursları) şebekesi ister. Bu çalışmaların gelişmesi, başlangıç öğretiminin kısaltılması ya da zayıflatılmasını haklı göstermek için kullanılmamalıdır.

Tamamen aksine, kazanılan ilk bilgilerin zenginleştirilmesi, derinleştirilmesi ve ortaya konmasına yönelik sürekli bir öğretim için yüksek düzeyde başlangıç öğretimi vazgeçilmez bir temeli oluşturur. Halihazırda özümlenmiş bilginin zenginleştirilmesine ve onun derinleştirilip, yenilenmesine müsaade edecek sürekli bir öğretimi sadece bu şartların yüksek öğretim çerçevesi içinde makul bir birleşmesi sağlayabilir,

Yüksek öğretim süresinde kazanılan yeterlilik, ulusal bir değere sahip diploma ile sonuçlanmalıdır. Ulusal bir diploma sisteminin varlığı, yüksek eğitim tiplerinin muhteva ve seviyesini garanti etmenin ve bu diploma sahiplerine ulusal istihdam alanında, özellikle de bu diplomaların müşterek toplantılarda tanınması vasıtasıyla yeterliliklerinin fiyatını tayin etme olasılığını garanti edecek olan diplomaların ulusal birliğini sağlamanın ve devletin koyduğu yeterliliklerin, uluslararası bir düzeyde karşılıklı olarak tanıyan bir sistemi oluşturmanın tek yoludur. Ulusal diploma sistemi, çeşitli eğitim alanları için ortak olan ve çalışmaların süresi, ulusal olarak geçerli kabul edilecek bu çeşitli eğitim tipleri için bilimsel seviye ve derece bakımından asgari şartlar koyan kaidelerin tesis edilmesini öngörür.

Barış içinde birarada yaşamanın ilerlemesi, uluslararası mübadelelerin, bilimsel ve teknolojik işbirliğin gelişmesine uygundur. Yüksek pğretim diplomalarının uluslararası eşitliği sorununun çok önemli olmasının sebebi budur ve bunun Birleşmiş Milletler sisteminin organları önüne (İLO, UNESCO) gelmiş olmasının nedeni budur. Bu soruna, ideolojik ve kültürel tahakkümün bir yeni-sömürgeoilik tipine yolaçmaması ya da yüksek öğrenim görmüş uzman ve teknisyenlerin hizmetlerine en çok ihtiyacı olan ülke ve bölgelerin zararına olarak be-

yin göçüne yolaçması için eşitlik ve karşılıklı çıkarlara dayalı üniversite ilişkilerinin kurulması araştırılırken, halkların ve devletlerin bağımsızlığına saygı ve içişlerine karışmama prensiplerine göre yaklaşılmalıdır.

IV. YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARI :

Yüksek öğretim tiplerine yönlendirilmiş tüm kişilere —eğitimlerinin başlangıç aşamasında bulunan genç insanlar ve sürekli eğitimden geçen işçiler— yerleştirmeye yetecek bir yüksek -öğretim kurumları şebekesi kurmak ve* bunlara devam ettikleri çalışmaların bilimsel düzeyinin gerektirdiği çalışma koşullarını sağlamak devletin görevidir.

Çeşitli konularda en son bilgileri verebilmek için yüksek öğrenim kurumları öğretim görevleri ile bilimsel araştırma faaliyetlerini yakınen birleştirmelidir.

Devletin yüksek öğrenim kurumlarına çalışabilmeleri için, öğretim ve araştırma gibi ikili görevlerini yerine getirebilmelerinde ihtiyaç duydukları personel, araştırma olanakları ve ödenekleri sağlaması gerekir. Devlet ödeneklerinin yetersizliği hiçbir durumda, mukaveleler yoluyla yüksek öğretim kurumlarının araştırma potansiyelinin kapitalist monopollerin pençesine düşmesine meydan vermemelidir. Bunlara tahsis edilmiş ödeneklerin sonradan kontrolü, yüksek öğretim kurumlarının gerekli özerkliği kazanmasını ve kamu ödeneklerinin kullanılışında devletin yasal kontrolünü mümkün kılmalıdır.

Kendilerine verilen görevleri başarı ile yerine getirdikleri için, yüksek öğretim kurumları bir parçasını oluşturdukları kamu hizmeti çerçevesi içinde demokratik olarak yönetilmeli ve idare edilmelidir. Pedagojik ve bilimsel alanlarda mümkün olan en ileri öncülüğün orada gerçekleştirilmesi için bunların yönetimi gereklidir.

Öğretmenlerin, kurumda çalışan diğer personel gruplarının ve de talebelerin seçilmiş temsilcileri, yönetim ve idareye etkin biçimde ortak edileceklerdir.

Bir yüksek öğretim kurumunda çalışmalarını sürdüren tüm elemanlar kendi sorumluluk ve yeterlilikleri düzeyinde programlarının dikkatle hczırlanmasında, bilimsel ve pedagojik faaliyetle ve bunların uygulanmasında ortak olabilmelidir.

Kurumların işleyişinde, öğretim, araştırma ve ödenek ve imkânlar sorununda olduğu gibi, bu programların tatmin edici bir biçimde gerçekleştirilmesi, bunların hazırlanmasında bunları yürütecek olan tüm personelin katkısını gerektirir.

Üniversitelerin işlemesinin demokratikleştirilmesi, asli unsurlarının herkesin yeterliliği ile ilgili sorumluluk paylaşması ilkesine saygı duyulması kaydıyla, öğretim ve araştırma sürecine, hergünkü görev-

lerin seçimi ve yerine getirilmesine katılmasını sağlamak demektir.
— işin etkinliğinin teminatı.

V —ÖĞRETMENLER

1. GÖREVLERİ, SORUMLULUĞU VE TOPLUMSAL ROLÜ :

Yüksek öğretimde belirli çalışma koşulları, öğretmenler, açısından bir bütün olarak topluma karşı yüksek bir sorumluluk duygusunu öngörür. Bu mesleğin üyeleri, sorumluluklarına uygun yaşam ve çalışma koşullarına sahip olmalıdır. Kendi bilimsel ve teknolojik bilgilerini geliştirip, bunları halkların maddi ve kültürel mutluluklarının hizmetine koymaya çaba göstermelidir.

Bu amaçla, eğitim ve araştırma çabalarını toplumsal ve kültürel gelişmenin hedeflerinin, barışın ve halkların ve devletler arasındaki barışçıl işbirliğini gerçekleştirmeye yöneltecek şekilde planlanacak olan bilimsl ve teknolojik politikaların gerçekleştirilmesi için gerekli olanakları, kurumları, ve araçları devletin sağlamasını beklemekte tamamen haklıdırlar.

Bu amaçla, yüksek öğretimde istihdam edilmiş olan personelin, ulusal yüksek öğretim ve araştırma politikalarının hazırlanmasına, kendilerinin ve temsilcileri olan sendika ve mesleki kuruluşların katılmasını öngörecek olan uygun yollar vasıtasıyla, bütünüyle iştirak edebilmelidirler.

Bu amaçla, çalışmalarının yürütülmesi, bilim ve teknolojinin gelişimi için uygun özerkliğe sahip olarak, yüksek öğretimdeki personel toplumla ilgili görevlerini yerine getirebilmelidir.

Üniversite mensupları arasında bilimsel çalışmadan ayrılamaz namus ve entellektüel doğruluk vasıflarına bağlı olarak doğruluk ve olgunluk vasıflarının ifade ve teyid edilmesini teşvik edecek herşey yapılmalıdır.

Bu amaçla, devletin üniversite mensupları arasında görevlerinin yerine getirilmesi için gerekli olan bu vasıfların gelişmesini teşvik edecek şu somut önlemleri alması gerekmektedir.

— Öğretmenlerin de doğru ve doğal bilimlerle, sosyal bilimler ve çevre konularında bir eğitim alması,
— Şu özellikleri teşvik edebilecek eğitsel süreçlerin geliştirilmesi
  - Entellektüel doğruluk ve dürüstlük,
  - Sorunları salt perspektif ve boyut anlamıyla değil, aynı zamanda onların insan unsurunu da ve ilgili sorunlar yalnızca teknik bir özelliğe sahip göründüğü zaman bile, özellikle vatandaşlık ve etnik unsurlarını da dikkate alarak inceleme yeteneği;

- Yüksek öğretim faaliyetlerinin muhtemel ve mümkün toplumsal ve ekolojik sonuçlarını kavrama yeteneği,
- Sadece bilimsel çevredekilerle değil, diğer mesleklerde çalışanlarla da ilişki kurma yeteneği...

2. MADDİ VE MANEVİ ŞARTLAR :

Kamunun ve üniversite personelinin çıkarları, öğretim ve bilimsel faaliyetlerini başarıyla yürütebilmelerini sağlamak için yüksek öğrenim camiasının üyelerine manevi destek ve geniş kapsamlı ve düzenli maddi destek verilmesini gerektirir.

Bu nedenle, toplumsal faydalılıklarına .yeterliliklerine ve hizmet koşullarına göre, seks, din, yaş, din veya ulusal ya da etnik köken veya görüşlerine göre ayrım yapılmaksızın çalışmalarının ve hizmetlerinin karşılığını almalıdırlar.

Çalıştıkları kuruma ya da yüksek öğretim seviyesine veya öğrettikleri derse bakılmaksızın aynı yönetmelik hükümleri ile yönetilmelidir.

Haklarını ve görevlerini açık bir şekilde belirleyecek ve onlara mesleklerinin uygulanmasından ayrılamaz olan maddi ve manevi koşulları garanti edecek müşterek bir statüye kavuşturulmalıdırlar. Çizerlerine düşen aktif araştırma yoluyla hazırlanmış en son bilgileri öğrencilere verme sorumluluğu onların kendilerinin araştırma çalışmasına yakından katılarak bilginin geliştirilmesine iştirak etmelerini gerektirir.

Yüksek öğretimde yeralan herkes için mesleki istikrar ve iş olanağı garanti edilmelidir. Çünkü bunlar verimli öğretim ve bilimsel faaliyetin önşartıdır, çünkü bunlar birbiriyle uyumludur. Ve süreklidir. Bundan şu sonuç çıkar ki, bir statüye sahip olmayan veya geçici bir statüye sahip olan elemanlara yüksek öğretimde sürekli biçimde işlevlerini uygulama amacıyla, hiçbir şekilde sistematik bir müracaat yapılmamalıdır.

Yüksek öğretimde istihdam edilmiş olan herkes, kendisine iş veren devletler tarafından kamuoyu önünde manevi statülerini, mesleki durumlarını ya da mesleklerini küçük düşürebilecek yapıdaki keyfi hareketlere ve kampanyalara karşı korunma hakkına sahiptir.

3. YASAL STATÜ:

Her öğretmeninki gibi, üniversite öğretmenin mesleği de bir ön eğitimi öngörmelidir. Kendilerini bu mesleğe hazırlamakta olan öğrencilerin, çok yüksek bir düzeyde bilimsel eğitim, araştırma becerileri ve pedagojik eğitim öğrenimini kapsayan uygun bir eğitim almaları gereğinin nedeni budur. Kendilerini yüksek öğretim dalı için

hazırlayan öğrenciler için fırsat eşitliği ya öğrenci-öğretmen maaşı alarak, ya da uygun bir çalışma bursları sistemiyle sağlanmalıdır.

Bir öğretmenin yüksek öğretimde bir üniversiteye tayininde, tayin prosedürü ne olursa olsun, kurumun düşüncesi mutlaka dikkate alınmalıdır. Tayin prosedürü tamamen objektif koşullar altında, tüm adayların bilimsel ve öğretme yeterliliklerinin ve araştırma yeteneklerinin incelenmesini garanti etmelidir. Bu prosedür, seks, ırk, inanç veya düşünce mülâhazalarına dayalı hiçbir ayrımı kabullenmemelidir.

Yüksek öğretimdeki öğretmenlerin çeşitli mertebeleri bir yandan yüksek öğretim kurumlarının öğretim ve araştırma görevlerinin yerine getirilmesi için gerekli olan, farklı fonksiyonlara ve diğer yandan da tespit edilen yeterlilik düzeylerine uygun olmalıdır. Yüksek öğretimdeki her öğretmenin, yeterli olduğu fonksiyonu uygulama ve buna karşılık olan mertebeye tayin edilme hakkı vardır.

Yüksek öğretimdeki öğretmenlerin en azından diğer sektörlerde çalışan, aynı yeterlilik düzeyine sahip emekçilerin kazançlarına eşit bir kazanca hakkı vardır.

Yüksek öğretimdeki öğretmenlerin hizmetlerinin karşılığı, temsilcileri olan sendikalar ya da meslek örgütleri ile görüşmeler sonucu tesbit edilecek maaş ölçüleri esası üzerinden ödenmelidir. Terfiler, hizmet süresi, yeterlilik ve sorumluluk gibi objektif ölçülere dayanmalıdır. Temsilci sendikal örgütler bu ölçülerin tesbit edilmesine katılmalı ve bunların uygulanmasını kontrol etmelidirler.

Temsilci sendikal Örgütlerle, görüşmeler sonucu tesbit edilen yüksek öğretimdeki öğretmenlerin hizmet yükümlülükleri, öğretim faaliyetlerine (derslerin hazırlanması, bunların öğretilmesi, öğrenci ödevlerinin düzeltilmesi, öğrencilere eğitsel ve bilimsel yol göstericilik) ayrılacak maksimum çalışma süresini belirlemelidir. Bu hizmet yükümlülükleri araştırma faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli zamana müsaade etmelidir. Bunlar, seyahati ya da oldukça uzun bir çalışma süresi gerektirebilecek olan bu araştırma faaliyetinin gerçekleştirilmesine uygun koşulları yaratacak bir biçimde belirlenmelidir.

Yönetim görevleri, yüksek öğretim kurumlarında idari görevler veya sendikal çalışmalar gibi toplumsal faaliyetlerde görev alması istenen yüksek öğretimdeki öğretmenler, araştırma çalışmalarını yürütebilmek ve böylece bilimsel yeterliliklerini devam ettirmek için, maaşlarında bir azalma olmaksızın öğretme saatlerinde bir azalmadan yararlanmalıdır.

Bilimsel yeterliliklerini geliştirmek için Yüksek öğretimdeki öğretmenler, tam maaşlarıyla periyodik aralarla çalışma izinlerinden faydalanmalıdırlar. (Yıllık izinler.)

Ayrıca, yüksek öğretimdeki öğretmenlerin geliştirilmesi ve araştırma çalışmalarının «sonuçlandırılması», üretim işletmelerinde uzun süreli çalışmalara veya tam-gün araştırma faaliyetlerine gerek gösterebilir. Bu geçici faaliyet değişikliğinin toplumsal açıdan yararlı olduğu tesbit edilir edilmez yüksek öğretimde yeterliliklerine uygun bir pozisyona yeniden atanmaları garantisiyle, yüksek öğretim öğretmenlerinin bu amaçlı özel izinlere hakkı olmalıdır.

Aynı şekilde, yüksek öğretimdeki öğretmenlerin bilimsel ve kültürel işbirliği anlaşmaları çerçevesi içinde mesleklerini yurtdışında uygulamalarına imkân vermek için işlerine yeniden yerleştirilmesi garantisiyle özel izinler verilmelidir. Bu anlaşmalar maaşlar, konukseverlik, barınacak yer, çalışma koşulları/hak ve görevler konusunda öğretmenlerin durumlarıyla ilgili sağlam garantileri de kapsamalıdır. Hiçbir anlaşma, ilgili her ülkedeki mevcut en iyi durumdan daha aşağı garantiler getirmemelidir.

Yüksek yetenekli uzmanlar ve teknisyenler için geniş kapsamlı ulusal bir politika, yüksek öğretimdeki öğretmenlerin üniversiteler ile bilimsel araştırma ve deneysel ilerleme gibi kamu hizmetleri arasında değişimini ve hareketliliğini teşvik etmek ve kolaylaştırmalıdır. Üretim işletmeleriyle olan bu değişim, şayet bunlar millileştirilir Ve ulusal demokratik bir planlama süreci içine alınırlarsa çok daha kolay ve daha verimli olacaktır. Fakat, hareketlilik hiçbir durumda öğretmenlere zorla yüklenmemeli ve yurdışına gitmeyi reddetmesi halinde bu, kariyerlerini cezalandırma amacıyla dikkate alınmamalıdır.

Her durumda, bilim ve teknoloji, ulusal faaliyetin diğer kesimleriyle yakın bir ilişki vasıtasıyla canlandırılabilir. Bu nedenle, toplumsal bakımdan yararlı diğer faaliyetlere dönmek isteyen üniversite öğretmenlerinin yeteneklerini bu çalışmaların hizmetine koymalarını teşvik etmek şayanı tavsiyedir.

Bu hususta yeterli bir istihdam politikası aynı zamanda:

1 — : Üniversite öğretmenlerine yeterli kariyer olanakları vermelidir;

— Kendilerini diğer mesleki alanlara yöneltebilecek olanlar için, durumlarında herhangibir düşüş ya da kazançlarında bir azalma olmaksızın mesleki re-adaptasyon ve yeniden sınıflandırma için mümkün olan tüm olanakları sağlamalıdır.

2 —Yüksek öğretim ve araştırma faaliyetlerini maksimum bir düzeyde planlamalıdır. Ki, üniversite mensupları istihdamda aslında önlenebilir, olan değişiklikler yapmak zorunda kalmasınlar.

Yüksek öğretim personelinin daha büyük sorumluluk isteyen görevlere getirilmesi kadar bunun avantajlarına da kavuşturulması, ki-

silerin kendi statülerinde sağlanmalı ve yeteneklerinin üniversitedeki unvanlarının ve hizmet koşullarının adil bir değerlendirilmesi esası üzerinden yapılmalıdır.

Yüksek öğretim personelinin, hem öğretmenler, hem de öğretim dışındaki görevlilerin emniyetini ve sağlığını garanti altına almak, onlara, işveren devletlere düşen bir görevdir. Bu nedenle tüm tesis ve laboratuarlarda emniyetle ilgili gerekli önlemlerin uygulanmasını sağlamak, personele gerekli talimatları tebliğ etmek, tehlikelere maruz olan herkesin emniyetini kontrol ve devam ettirmek, kendilerine —özellikle üniversite öğretmenleri ve onların sendika temsilcileri tarafından— bildirilmiş olan yeni tehlikeleri dikkate almak ve ona göre hareket etmek, onların (devletlerin —ç.) sorumluluğudur.

Aynen işe alınmış olan diğer emekçilerin durumunda olduğu gibi, yüksek öğretim personeline de bu insanların yaş, seks, aile durumu, sağlık durumu ve yaptıkları işin mahiyetini gözönüne alaoak adil bir sosyal sigorta sisteminin nimetlerini garanti etmek devletlere düşen bir görevdir.

VI. ÜNİVERSİTE PERSONELİNİN HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ:

Sorumluluklarının bilincinde erkek ve kadın, emekçi ve vatandaşların eğitiminden sorumlu olan yüksek öğretimdeki öğretmenler, genel olarak vatandaşların sahip olduğu tüm medeni hakları kullanma» da özgür olmalıdırlar. Kendi maddi ve manevi çıkarlarını korumak için özgürce örgütlenme ve istedikleri sendikalara katılma hakkına sahip olmalıdırlar. Toplumsal hayata ve kamu hayatına katılmaları teşvik edilmelidir.

Araştırma ve yayım özgürlüğü bilim, teknoloji ve yüksek öğretim sahalarındaki gelişmenin ayrılmaz bir önşartıdır.

. Üniversite mensuplarının yüksek öğretimin demokratik yönetimine, araştırmaya ve bu alandaki uygulama ve kararların denetimine doğrudan katılmaları bilimsel çalışmanın gelişmesi, bilimsel, teknik ve toplumsal gelişmenin gereksinmelerine uygun düşecek bir yüksek Öğretimin işlemesi için ayrılamaz bir önşarttır.

Üniversitelerdeki çalışma koşulları, yüksek öğretim mensuplarının mesleklerini, uyguladıkları çeşitli düzeyde yeterlilik ve sorumluluklarının tanınmasını gerektirir. Bununla birlikte sözü edilen düzeye bakılmaksızın, yaratıcı yetenekleri üniversite ile ilgili ulusal bir politikanın gerçekleştirilmesiyle teşvik edilmesidir.

— Değerli genç insanların üniversite öğretmenliği veya araştır^ ma emekçisi, mesleğine cezbedilmesi ve onda bir kariyer ve iş bujma bakımından yeterli olanaklar görebilmesi ve böylece her ulusun

üniversite personelinin sürekli olarak ve tatmin edici biçimde yenilenebilmesi için;

— Her ülkenin yüksek öğretim kitlesinin kendi kendisini uluslararası bilim topluluğunun tam üyeleri olarak kabul edebilmeleri ve böyle kabul edilebilmeleri için;

Üniversite personeli; gerekli destek ve manevi teşvikten yararlanmalıdır.

Görevlerini tatmin edici bir şekilde yerine getirmek için yüksek öğretimdeki öğretmenler aşağıdaki haklara kavuşmalı ve yükümlülere saygı göstermelidir:

— Araştırmada eksiksiz bir özgürlük ruhu içinde çalışmak ve çalışmalarının sonuçlarını açıklamak hakkı;

— Kendilerini adamakta oldukları programların amaçlarının ve hedeflerinin tesbit edilmesine yardımcı olmak; insanlık ve toplumsal sorumluluklarına uygun olması gerekli, benimsenecek yöntemlerin tesbit edilmesine katılmak;

— kendilerine verilen projelerin insanlık ve toplumsal değeri üzerine düşüncelerini özgürce açıklayabilmek;

—- Kendi ülkelerinde ve kendi halkının hizmetinde bilim, kültür ve eğitimin olduğu kadar, uluslararası işbirliğinin ve barışın gelişmesine yapıcı bir tavırla katkıda bulunmak.

Fikirlerin ve bilimsel bilgilerin tüm dünyada üniversite mensupları arasında değişimi bilimin ahenkli gelişmesi için gereklidir. Bu kişilere tüm kariyerleri boyunca bilimsel nitelikteki uluslararası toplantılara katılma ve gerekli dış seyahatleri yapma olanağı verilmesi için gerekli tüm önlemler alınmalıdır. Devlet, bu görevler için gerekli fonları sağlamalıdır.

Devletler üniversite yapıtlarının ücretsiz olarak yayınlanmasını bir genel kural olarak kabullenmeli ve bu hakka karşı kısıtlamaları makr simum düzeyde sınırlamalı ve bu kısıtlamaların uygulanabileceği koşulları tam bir açıklıkla belirterek bu koşullara saygı göstermelidirler.

Ayrıca, üniversite elemanlarının istihdam koşulları, bu elemanların ve herhangibir buluş, icad veya üniversitedeki bilimsel çalışma süresi içinde başarılmış bir teknik prosedürün geliştirilmesiyle ilgili diğer grupların haklarını belirten yazılı şartları içermelidir.

Üniversite mensuplarının büyük toplumsal rolü, onlara halklarına ve bir bütün olarak topluma karşı büyük bir sorumluluk yükler. Tabii ki, bilimden ve uygulamalarından iyi ya da kötü olarak faydalanma, herşeyden önce çeşitli devletlerin ilgili politikalarına bağlıdır. Bilim insanlığın hizmetine bütünüyle, ancak demokrasi, toplumsal ilerleme ve barış politikası çerçevesi içinde ve kapitalist sömürüden kurtulmuş bir toplumda yürütülürse konabilir.

Bununla birlikte, çalışmalarını geriei amaçların, baskının, sömürünün, ya da bir saldırgan savaş hazırlığının hizmetinde kullanılmasına karşı çıkmak, üniversite mensuplarının kendilerine düşen bir görevdir. Entellektüeller ve vatandaşlar olarak sorumlulukları onlara her çeşit ırkçı, sömürgeci, milliyetçi, şovenist ya da savaşı körükleyioi propagandaya karşı özellikle de kendi bilimsel faaliyetleri içinde ve kendi meslek çevrelerinde mücadele görevini de yükler.

VII. YÜKSEK ÖĞRETİMDE SENDİKA ÖZGÜRLÜKLERİ VE HAKLAR:

Üniversite mensuplarının kendi ortak maddi ve manevi çıkarlarını korumak ve ilerletmek için sendikalar veya mesleki örgütler kurarak örgütlenme hakkı kendilerine kısıtlamasız olarak tanınmalıdır.

Sendika haklarının ve özgürlüklerinin çalışma yerinde ifade edilmesine müsaade edilmelidir. Sendikaların özellikle toplanma hakkı, bülten basma hakkı ve bu hakların kullanılması için gerekli maddi vasıtaları olmalıdır.

Üniversite mensuplarının maddi ve manevi çıkarlarını korumayı gerektiren her durumda, onların temsilcisi olan örgütlerin ilgili olanlarının mücadelelerini desteklemek hakkı olmalıdır. Bir sendika veya toplumsal faaliyete katılma ve bir yüksek öğretim kurumunda bir sendikal sorumluluğun yürütülmesi, haklar olarak kabul edilmeli ve bunların kullanılması hizmet, terfi ya da sorumlulukları üstlenme açısından ayrıma yolaçmamalıdır.

Yüksek öğretimdeki öğretmenler, sendikal örgütlerinin ulusal ve uluslararası faaliyetlerine katılmak için tam maaşlarıyla izin alabilmelidirler.

Hizmet süresi hesaplanırken yukarıda sözü edilen çeşitli izinler dikkate alınmalı mal ve normal hizmet suresine eşit olarak, aynı esas üzerinden üniversite personeline bir emekli maaşı hakkı vermelidir.

Yüksek öğretimin demokratik işleyişi —görevini yerine getirmesi için gerekli bir önşart— özellikle, yüksek öğretimdeki öğretmenlerin ve yüksek kurumlarında çalışan diğer emekçi kesimlerin temsilcisi sendikal örgütlerin faaliyetleriyle belli olur.

Sendikal örgütler, yasal olarak tanınmalı ve yüksek öğretim emekçilerini temsil etmek için hazırlanmalıdırlar. Devletle bağımsız olmalı ve dış müdahalelerden arınmalıdır.

Yüksek öğretimle ilgili tüm sorunlarda, özellikle de yüksek öğre-

timin hedeflerinin tesbit edilmesi, yüksek öğretim tiplerinin yapısı ve muhtevası, ulusal diploma veren Devlet imtihanlarının seviyesinin tesbit edilmesi, yüksek öğretim kurumlarının amaçları, işbirliğinin biçimleri ve faaliyetinin denetimi, bu kurumlara sağlanacak olanakların ve statülerin tesbit edilmesi, yüksek öğretim öğretmenlerinin maaşları ve çalışma koşulları sorunlarında yüksek öğretim öğretmenlerinin sendikal örgütlerinin temsilcilerine danışılmalıdır. Yüksek öğretimdeki diğer personel kesimlerinin ve talebelerin temsilcisi örgütlerine de, kendilerini ilgilendiren sorunlarda, her birinden yeterli olduğu sahalarda ve aynı koşullar altında görüşleri alınmalıdır.

Devletle bu öğretmenler arasında statü maaşlar ve istihdam koşulları nedeniyle çıkabilecek anlaşmazlıkları çözümlemek için uygun organlar oluşturulmalıdır. Şayet bu amaçla oluşturulmuş vasıta ve prosedürlerin tükendiği olursa, ya da iki taraf arasındaki görüşmelerde bir anlaşmazlık olursa, bu durumda yüksek öğretim öğretmenlerinin temsilcisi sendikal örgütlerin diğer sendikaların üyelerinin yasal çıkarlarını savunmak için normal olarak başvurduğu diğer eylem vasıtalarına başvurma hakkı vardır.

Sendikaların, yüksek öğretimdeki öğretmenleri kanun önünde temsil etme ve çıkarlarını savunma hakkı vardır. Tüm danışma veya uzlaştırma organları için, yönetimle olan tüm tartışma ve görüşmeler, kurumun yaşamıyla ilgili tüm yönetim sorunları ve personelinin çalışma koşulları için üniversite mensuplarının sendikalar tarafından ya da demokratik bir yöntemle kendileri tarafından tayin edilmiş temsilcileri ile temsil edilmesi genel bir kural olmalıdır.

Devletle bu öğretmenler arasında statü, maaşlar ve istihdam koşulları nedeniyle çıkabilecek anlaşmazlıkları çözümlemek için uygun organlar oluşturulmalıdır. Şayet bu amaçla oluşturulmuş vasıta ve prosedürlerin tükendiği olursa, ya da iki taraf arasındaki görüşmelerde bir anlaşmazlık olursa, bu durumda yüksek öğretim öğretmenlerinin temsilcisi sendikal örgütlerin diğer sendikaların üyelerinin yasal çıkarlarını savunmak için normal olarak başvurduğu diğer eylem vasıtalarına başvurma hakkı vardır.

Sendikaların, yüksek öğretimdeki öğretmenleri kanun önünde temsil etme ve çıkarlarını savunma hakkı vardır. Tüm danışma veya uzlaştırma organları için, yönetimle olan tüm tartışma ve görüşmeler, kurumun yaşamıyla ilgili tüm yönetim sorunları ve personelinin çalışma koşulları için üniversite mensuplarının sendikalar tarafından ya da demokratik bir yöntemle kendileri tarafından tayin edilmiş temsilcileri ile temsil edilmesi genel bir kural olmalıdır.

Yüksek öğretim öğretmenleri sendikalarının hem ulusal, ve hem de uluslararası düzeyde diğer sendikal örgütlerle özgürce ilişkiler kurmak hakkı vardır.

- Devlet ve yüksek öğretim kurumları —herbiri kendi sahasında— sendikalarca, kendi ulusal ve uluslararası sorumluluklarını yerine getirmesinin gerekli koşullarını garanti etmelidir.

Öğretim sisteminin ve bir bütün olarak öğretimin demokratikleştirilmesi, yüksek öğretimin demokratikleştirilmesinin ayrılmaz bir önşartıdır. Bu önşart, tüm öğretmenlerin ve onların sendikal örgütlerinin eylembirliğine olan gereksinmesi oluşturur. Daha geniş düzeyde öğretimin demokratikleştirilmesi, bir bütün olarak toplumun demokratikleştirilmesi hareketinden ayrılamaz; bu, öğretmenlerin sendikal örgütleriyle, işçilerin sendikal hareketi arasında yakın bir işbirliğini gerektirir.

I. KOMİSYONUN ALDİĞİ KARARLAR
«TEMEL EĞİTİM»

Dünya Öğretmenler Konferansı
Nihaî Belgeleri
Varşova 27-31 Mayıs 1975

1. Komisyon üyeleri kendi ülkelerinde, toplumsal ilişkilerin ve ekonomik, toplumsal, politik ve kültürel durumun eğitsel meseleleri nasıl etkilediklerini sergilediler.

2. Örneğin, gelişmekte olan ülkelerin çoğu kolonyal sömürü altında yaşamışlardır ve bugün de bazıları hâlâ bu sömürüden zarar görmektedirler. Pekçok diğer ülke de çokuluslu şirketlerin ve neo-kolonyalist sömürünün kurbanları durumundadırlar. Eğitim görmemiş yetişkin ve genç insan yığınları işsizdir. Yoksulluk ve zorlu yaşam koşulları eğitsel gelişme önüne engel olarak dikilmektedir.

3. Daha önceleri genel bir görünüm arzeden okuma-yazma bilmemeye karşı, politik bağımsızlık kazanıldıktan sonra, gerçek bir mücadele verilmiştir, bununla birlikte bu^afetin ortadan bütünüyle kaldırılması hâlâ temel bir sorun teşkil etmektedir.

4. Ekonomik ve kültürel bağımlılık ilişkileri ile birlikte kolonyal dönemden miras kalan geri kalmışlık ve oransızlıklar eğitsel hedeflere ulaşılması çabalarını son derece güçleştirmektedir. Çünkü bu amaçların gerçekleşmesi ancak halkın meseleyi anlaması ve desteklemesi ile mümkündür ve geniş bir kalkınma programının bir kısmını oluşturmalıdır.

5. Temel eğitim çoğunlukla, ilkokul eğitimine bazı teknik ve mesleki öğeler katılarak onun genişletilmesi şeklinde olmaktadır.

6. Sosyalist ülkelerde reformlar yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bu ülkelerdeki eğitim, ilkokul eğitimini genel ortaokul eğitimine hazırlık safhası olarak ele alır. Bu nedenle, temel eğitim kısa süreli ilkokul eğitimi ve orta eğitim içinde yapılır. Eğitim sistemindeki bu değişim, giderek artan bir düzeyde yetişime ve eğitime ihtiyaç duyan sosya-sosyalist toplum için kaçınılmazdır.

7. Eğitimin işleyiş koşullarının daha değişik olduğu kapitalist ülkelerde ise, çeşitli derecelerde seçicilik ve bölücülük hüküm sürer. Bu, özellikle otoriter politik rejimli ülkelerde görülen durumdur. Eğitime harcanan para kısılmakta ve ilk öğretimin süresini azaltmak için girişimler yapılmaktadır. Eğitim masrafları ailelere ve öğrencilere yük-

lenmeye çalışılmaktadır. Ekonomik kriz ve enflasyon nedeniyle bütçede eğitime ayrılan para azaltılmakta; pekçok genç insan ne tam bir temel eğitim, ne de mesleki yetişim görmektedir. Bu insanlar kendilerini, işsizliğin giderek büyüdüğü bir emek pazarında bulmaktalar.

8. Bununla birlikte bu yönelimlere karşı öğretmenlerin, işçilerin ve anababaların yürüttükleri başarılı bir eylem mevcuttur ve eğitim sistemi bu güçler dengesinden etkilenmektedir.

Demokratik ve sendikal haklar ve özgürlükler böyle bir eylemin gerçekleşmesini mümkün kılıyor, öte yandan bu hakların gaspedildiği, ki bazı ülkelerde durum böyledir; ülkelerde mücadele çok güçleşmektedir.

Komisyon üyeleri, işgal edilmiş ülkelerde eğitim alanında yaratılan durumu tasvip etmediklerini belirttiler. Bu işgalin etkisi yalnız eğitimde değil, öğretmenlerin yetişimi ve çalışma koşullarında da görülmektedir. Komisyon haklarının, demokratik bir eğitim ve ulusal kültür edinmeleri için ülkelerinde haklı mücadelelerini yürten öğretmenlerle dayanışma duygularını dile getirir.

9. Her ülke kendi mücadele örneğine ve zengin düşüncelere sahiptir ve karşılaştırma yapabilmek için çeşitli ülkelerin deneyimlerine ihtiyacı vardır. Genel dersler, ilkeler ve evrensel olarak geçerli hedefler, ancak böyle bir deneyim alışverişi sonucu meydana getirilebilirler.

10. Bireyin bir yurttaş ve modern bir işçi olarak her yönden eğitimi için, karar vermede bilimsel ve teknik bağımsızlık ve yaratıcı faaliyet hayatî unsurlardır.

11. Toplum, üyelerinin temel bir eğitimini teminat altına almak ve o da, tüm süresi boyunca içeriği, yöntemleri ve olanaklarıyla yüksek standarttaki bir eğitime duyulan bu talebe cevap vermelidir.

12. Temel eğitim her yurttaşın, ekonomik, sosyal ve kültürel yönden ülkesinin ilerleme sürecinde bilinçli olarak yer almasını sağlamalıdır; halen varolan durum ile zamanın ve geleceğin ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Kişiliği oluşturmalı ve entellektüel kapasiteyi geliştirmelidir ve böylece bireyin aşağıdakileri yerine getirebilmesi için gerekli bilgi düzeyine ulaşmasını sağlamalıdır.

H Üniversiteye yönelik genel ya da teknik öğrenimi izlemek veya mühendislik okullarını (yüksek eğitim)

K İş bulmasını sağlayacak mesleki yetişimi elde etmek

s İş sırasında öğrenim de görebilmek

13. Temel eğitim uyumlu ve tutarlı bir bütün oluşturmalı ve organizasyonu, temel bir anabüginin kazanılması (herkes için aynı) etrafında yapılmalıdır. Okul içi ve okul dışında, kişisel zevk ve istekler dikkate alınarak bireysel kapasite ve yeteneklerin gelişimi için geniş

ve çeşitli olanaklar sunmalıdır. Verdiği bilgi ve çeşitli faaliyetlerle temel eğitim, kendini yetiştirme ihtiyacını ve kimseye muhtaç olmadan kültürlenme ve kollektif çalışma ve araştırma ve kimseye muhtaç olmadan bilinçli hareket etme yetkilerini geliştirmelidir. Iş'i, insanlığın ve toplumun ilerlemesinin kaynağı olarak göstermelidir.

14. Temel eğitim kurumu aşağıdaki konularda bazı koşulları gerektirir:

- Eğitimin içeriği
- Eğitimin sistemi kavramı
- Öğretmenler
- Öğretmen örgütlerinin rolü

I. EĞİTİMİN İÇERİĞİ

15. İçerik bütünüyle demokratik olmalı, bilimsel ve teknik bilgiye ağırlık vermelidir ve esas olarak da genel kültür ve yaratıcılıkla birlikte bilimin temellerine dayanmalıdır. Teknolojik eğitim politeknik bir karakterde yapılmalıdır.

16. Ortak bir temel bilgi hazinesi ve vasıflı faaliyetler kişiliğin bütünsel gelişimini, moral eğitimi ve zevk ve yeteneklerin gelişimini mümkün kılar.

17. Günümüzün gerçeği odur ki, bilim ve teknoloji, bilgi ile birlikte, hızlı bir şekilde gelişmekte, okul, çevre ve kitle haberleşme araçları yoluyla elde edilen bilgi hızla birikmekte ve böylece bilginin sürekli olarak yenilenmesini gerekli kılmaktadır.

18. Bu nedenle temel eğitim, bireysel araştırma ve düşünmeye, genel ve özeli birbirinden ayırabilme yeteneğine, olguların değerlerini ve önemlerini takdir edebilmeye ve onları genel bilgi çerçevesi içine yerleştirmeye hazırlayıcı almalıdır.

19. Bunu gerçekleştirmesi için de olguları, düşünceleri, teori ve yöntemleri öğretmeli ve böylece öğrencilerin esası özümlemelerini ve genelleme yapmalarını, ve herşeyden önce de temel bilgi hazinesini kazanmalarını sağlaması gerekir.

20. İçeriği fazla değişmeyen ve çoğunlukla yavaş değişen ya da çeşitli kısımları, önemli bir değişikliğe uğramadan daha genel bir bütünle birleştirilebilen temel bir bilgi hazinesi vardır. İlk olarak düşünmeye destek ve iletişim vasıtası olarak bilgi taşıyıcılığı yapan anadil vardır. Anadili öğrenmenin yanısıra, yabancı dillerden, toplumsal gelişim tarihinden, teknik dil, matematik-grafikler, plânlar, şekiller vb., genel yasa ve kavramlardan bahsedebiliriz. Bu temel nüve, kusursuz bir şekilde özümlendiğinde, hayat boyu kullanılacaktır.

21. Temel eğitim tamamen hayatla, ekonomik ve toplumsal gerçeklikle ilgili olmalıdır. Teknolojiye politeknik bir başlangıcı içererek, öğrencilerin, öğrendikleri şeylerin pratik yararlarını ve üretim, idare,

hizmetler ve kültür alanlarındaki uygulamaları anlamalarını sağlamalıdır. Çeşitli iş alanlarıyla kurulan bağ ve politeknik yön, temel eğitim sonundaki kariyer seçimi sırasında genç insanlara yardımcı olmalıdır. Barış, halklar arasında dostluk ve uluslararası dayanışma ruhunu geliştirmelidir.

II. EĞİTİM SİSTEMİ

22. Demokratik olması gerekir, gerçekten demokratik olabilmesi için demokratik bir toplumun parçası olmalıdır. Rolü kalkınmayı ve sosyal ilerlemeyi arttırmaktır.

23. Terminoloji, yapı ve ihtiyaçların bir ülkeden diğerine değişiklikler göstermesine rağmen, eğitimin hayati bir rolü vardır ve temel eğitim için birleştirilmiş bir okul sisteminin var olması gerekir.

24. Temel eğitim; parasız, mecburi ve halk eğitiminin bir parçası olmalıdır.

25. Eğitimde mahrum kalmış çoouklar ve yetişkinler okuma-yazma öğrenimi ve temel eğitim görmelidirler.

26. Tek ve birleştirilmiş bir eğitim sistemi, daha doğrusu bir bütün olarak eğitim, sosyal sınıf ve kültürel yetişimden kaynaklanan eşitsizliklere son vermeye yönelik olmalıdır.

27. Temel eğitim çerçevesi içinde, fizyolojik ve psikolojik orjinli engellerin veya intibaksızlıkların giderilmesi için girişimler yapılmalıdır.

Temel eğitim, aynı zamanda sosyal veya kültürel kökenli geriliklerin ve eşitsizliklerin telâfi edilmesini mümkün kılmalıdır. Bu bakımdan, doğal nedenler veya sınıf ya da ırk açısından bireysel farklılıkları temel alan ve bölücülüğe ve seçiciliğe hizmet eden bilim dışı teori ve kavramlar reddedilmelidir.

28. Amaçlarına ulaşabilmesi için, temel eğitimin önemli ölçüde maddi araçlara ve yeter sayıda vasıflı öğretmene sahip olması gerekir. Eğitim tümüyle parasız yapılmalı ve ihtiyacı olan aile ve öğrencilere yardım edilmelidir.

29. Eğitim anadilde yapılmalıdır. Her türlü ayırıma karşı özel tedbirler alınmalıdır.

30. Eşitsizliklerin ve engellerin giderilmesinde ve çocuğun yeteneklerinin ve sosyal deneyim ve tavırlarının gelişiminde okul öncesi eğitimin özel bir önemi vardır. Okul öncesi eğitim evrensel olmalıdır. Eğitsel plânlama ve idare, demokratik olmalı ve anababa, gençlik öğretmen ve işçi örgütlerini kapsamalıdır.

Efl. ÖĞRETMENLER

31. Temel eğitim alanında öğretmenler esas rolü oynarlar ve giderek artan sorumluluklara sahiptirler.

32. Öğretmenlerin rolü giderek karmaşık bir hal almakta ve insani vasıfları, kendini vakfetmişliği ve yüksek düzeyde bilimsel bilgiyi zorunlu kılmaktadır. Bilgiyi yaymalılar ve genç insanların yeteneklerinin ve kişiliklerinin her bakımdan gelişmesini sağlamalılar ve böylece bilgi ve kültür edinmelerini kolaylaştırmalıdırlar. Yenilikçi ve insiyatif sahibi olmalıdırlar. Bireysel ve kollektif araştırmayı teşvik etmeli ve cesaretlendirmelidirler. Genç insanlarla ve anababalarla ilişki kurarak ve tartışarak okul ve toplum arasında bir bağ yaratmalıdırlar.

33. Öğretmen işlevinin taşıdığı değerin toplumca tanınması iki esas alanda yansımasını bulmalıdır.

- İlk ve sürekli eğitim
- Ücretler, yaşam ve çalışma koşulları

34. Öğretmenin başlangıç yetişimi, kültür, bilim, psikoloji, sosyoloji ve pedagoji açısından yüksek bir standartta yapılmalı, ve deney ve uygulama ile sıkı sıkıya bağlantılı olmalıdır. Böyle bir eğitim için, pozitiflik kıstası gözöhüne alındığında üniversite ideal bir yerdir. Üniversite, iyi bir eğitim düzeyini garanti altına alır ve araştırma ve gelişen bilim ile canlı bir bağ kurulmasını temin eder. Pekçok ülkede varolan koşullar öğretmenlerin üniversitede yetişmelerini mümkün kılmamaktadır. Fakat bu amaç her zaman gözönünde tutulmalıdır,

35. Bütün öğretmenler, sosyal ve politik gerçekliklere sıkı sıkıya bağlı demokratik bir ilk ve sürekli eğitim görmelidir.

36. Sürekli yetişim çeşitli şekiller alabilir, iki esas yönü vardır:

- Bilginin sürekli olarak yenilenmesi ve eğitimde ilerleme (Parasız, dokümanlar, mesleki yayınlar, kütüphaneler v.b. ve düzenli kısa kurslar, televizyon, radyo vs.)

H Unutulan bilgileri tazeleme kursları veya yeniden yetişim ki bu sadece, büyük değişikler meydana gelmişse gereklidir ve uzun kursları ve önemli ölçüde eğitim çabalarının seferberliğini içerir.

37. Sürekli eğitim ve onun gerektirdiği zaman, bir öğretmenin çalışma süresi hesaplanırken gözönüne alınmalıdır.

38. Çalışma koşulları (çalışma saatleri, sınıf veya gurubun sayısı, öğretim araçları ve yardımları vb.) gerçek bir eğitsel faaliyeti mümkün kılmalıdır, bu özellikle çok kalabalık sınıflar fazlalığının önlenmesi anlamına gelir. Bu soruna çözüm yolları aranmalıdır.

39. Sınıfların çokluğu ve eğitsel görevlerin çeşitliliği ve öğren-

çilerin herbirinin duyduğu ihtiyaçların uzmanların (psikologlar, doktorlar, müşavirler, dökümanterler) kullanılması ile ve teknisyenler, işçiler ve meslek sahiplerinin görüşlerinden ve eylemlerinden yararlanılması halind en iyi şekilde gerçekleştirilebilir.

40. Eğitimin planlanması, uygulanması, kuruluşların idaresi, ücret ve çalışma koşulları üzerine yapılan görüşmeler sırasında öğretmen örgütleri her düzeyde söz sahibi olmalıdır.

41. Öğretmenlerin aldıkları ücretler vasıflık derecelerine ve oynadıkları toplumsal role cevap vermelidir. Nerede çalışırlarsa çalışsınlar ve öğrencilerinin yaşı ne olursa olsun, öğretmenler aynı standart genel yetişimden, eşit çalışma koşullarından ve uygun ücretlerden yararlanmalıdırlar.

IV. ÖĞRETMEN ÖRGÜTLERİNİN ROLÜ

42. Öğretmen örgütlerinin rolü, öğretmenlerin maddi ve moral çıkarlarını savunmak, sosyal ilerleme ve barış uğruna modern ve demokratik eğitimin gelişmesi için çalışmaktan ibarettir.

43. Yukarıda bahsedilen hedeflerin gerçekleştirilmesi İçin aktif olarak çalışmak onların hakkı ve görevidir.

44. Onlar bu işi, sendikalarla, anababa ve öğrenci örgütleriyle işbirliği yaparak ve içinde bulundukları durum ve koşullara en uygun yollardan giderek yaparlar.

45. Öğretmen örgütlerinin, müfredat programının hazırlanması ve eğitsel yapıların planlanmasında olduğu kadar, eğitsel sistemin denetim, idare ve işleyişinde pedagojik yönlerden yeralmak hakkına sahip olmaları şarttır.

46. Ulusal, yerel ve uluslararası birlik, bu komisyonca saptanan hedeflerin ve önerilerin başarıyla gerçekleştirilebilmesi için en iyi teminattır.

II. KOMİSYONUN ALDIĞI KARARLAR
«TEKNİK VE MESLEKİ, İLK ve SÜREKLİ EĞİTİM»
(Conelusions of Comission II. «Initial and Continuing technical and vocational edücation»)

Dünya Öğretmenler Konferansı
•
Nihaî Belgeleri
Varşova 27 - 31 Mayıs 1975

II. Komisyondaki tartışmalar süresince genel kavramlar ve tavsiyeler ortaya sergilendi ve aynı zamanda, farklı ülkelerde ilk ve sürekli eğitimin özel yanları hakkında bilgi ve görüş alışverişinde bulunuldu.

İlk ve sonraki eğitimle ilgili'sorunlar ve güçlükler ve kapitalist sistemdeki genel krizden kaynaklandığına inanılan, genç insanların karşılaştıklar lişsizlik üzerine bazı kapitalist ülkelerin delegeleri raporlar sundular. Diğer delegeler nedenlerin bu tür bir formülasyonuna katılmadılar. Fakat sorunların varlığı görüşünde birleştiler. Mesleki yetiştirme alanında reformların, maksimum kâr amacıyla değil, halkın mutluluğu ve toplumun ilerici kalkınması amacına yönelik bir şekilde yapılmasını belirttiler. Bu ülkelerde öğretmen sendikal örgütlerinin, mesleki yetişmenin ileri bir düzeye çıkartılması için verdikleri mücadelenin çeşitli koşullarına ve amaçlarına ilişkin raporlar okundu. ;

Kalkınmakta olan ülkelerin delegeleri ekonomik ve politik koşulların çok farklı olduğu ülkelerinde mesleki ve teknik eğitimin sorunları hakkında komisyona bilgi verdiler.

Kolonyalizmin ve ırkçılığın, azgın sömürünün ve zalimlerin rejimlerini sürdürmek için uyguladıkları baskının hüküm sürdüğü ülkelerde eğitim mutlak bir azınlığın elde edebildiği bir hak durumuna gelmektedir. Mesleki eğitim çok faydacı bir anlama indirgemekte ve sadece birkaç sektörü kapsamaktadır.

Faşist rejimlerin hüküm sürdüğü ülkelerde eğitim ve öğretim sürekli hücuma uğramaktadır. Filistinli delegeler, işgal altındaki Arap topraklarında gençliğin genel ve mesleki eğitim alanında karşılaştığı özgül zorlukları belirttiler.

Bağımlı ülkelerde mesleki eğitim çoğunlukla işyerinde yapılmakta ve yeterli bir genel temelden yoksun bulunmakta ki, bu da teknik ilerlemeyi engellemektedir. Öte yandan, ulusal egemenliğin kazanıl-

ması ve ulusal zenginlik ve olanakların devralınmasım müteakip, bağımsız bir kalkınma yolunu seçmiş olan ülkelerde okuma-yazma bilmemeye karşı ve genel öğretim seviyesini yükseltmeyi hedefleyen etkin bir mücadele yürütülmüştür. Ulusal ekonominin gelişmesi, maharetli işçilere, uzmanlara ülkenin duyduğu ihtiyacı karşılamak için teknik ve mesleki eğitimin yaygınlaştırılmasını gerektiriyor.

Sosyalist ülkelerin delegeleri ülkelerinde varolan demokratik eğitim sisteminde kazanılan tecrübeler hakkında komisyona bilgi verdiler. Tüm ekonomik ve sosyal plânlama çerçevesi içerisinde eğitim sisteminin plânlı gelişmesi üzerine konuştular. Pekçok ülkede, pekçok tipte yapılan ve geniş bir seçimi mümkün kılan genel ve politeknik eğitimin bilimsel seviyesini yükseltmek amacıyla gerçekleştirilen reformları içeren raporları sundular. Genel ve mesleki eğitim arasındaki çeşitli bağlar ve sürekli eğitimin önemi ve yetişkinlerin ileri eğitimi vurgulandı.

Sosyalist ülkelerde eğitsel programların hayata geçirilmesiyle ilgili pekçok karmaşık (komplike) sorun bulunmaktadır. Ortak düşüncelerin ve görüş noktalarının bazıları şöyledir:

-— Gençlerin ve işçilerin hakları

— İlk ve sürekli eğitimin amaçları ve içeriği

— Öğretimin organizasyonu ve ekonomi ile olan ilişkileri

— Öğretmen örgütlerinin rolleri.

I.' Genç insanların ve işçilerin ilk ve sürekli eğitimle ilgili olarak sahip oldukları haklar.

1. Eğitim hakkı, İnsan Hakları Bildirgesinde maddeler halinde sıralanan, hakların en başta gelenlerinden biridir. Bu hakkın tam olarak varolması, onun hayat boyu olmasını ve ilk ve sürekli eğitimi kapsamasını derhal gerektirir.

2. İlk ve sürekli eğitim hakkı, devletçe teminat altına alınmalıdır.

3. Bütün genç insanlar, bir meslek seçmeleri ve kişisel yeteneklerinin gelişmesi üzerine kurulu olup, ülkenin acil ve gelecekteki ihtiyaçlarını gözönüne alan, çalışma vasıflarının kazanmalarını satlayacak mesleki bir eğitim görmelidirler.

4. Herkes tüm yaşamı boyunca sürekli eğitim ve mesleki yetişme hakkından yararlanmalıdır. Bu hak, bireyin ihtiyacına ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmenin gereklerine uygun düşmektedir.

5. Sürekli eğitim tüm çalışan halkın, her çeşit yükselme yollarından yararlandığı (örneğin derslere devam edilirken tam ücret alınması) temel bir hak olarak görülmelidir.

6. Bu hak ancak, eğer eğitim sistemi merkeze ve topluma mümkün olan maksimum olanaklarla genel ve teknik temel öğretimi sağ-

lıyor ve sosyal farklılıklardan doğan geri kalmışlığa ye engellere karşı savaşıyorsa, tam olarak yerine getirilebilir.

7. Eğitim görme hakkına ırk, cinsiyet/milliyet, dinsel inanış, sosyal ve ekonomik konum ayrımı gözetilmeden herkes sahip olmalıdır.

8. Ekonomik, sosyal, kültürel ve idari faaliyet alanlarının tümünde kadınların, uzmanlık gerektiren işler elde edebilmeleri için, genel ve mesleki eğitim (başlangıç ve sürekli) olanaklarından, erkekler gibi eşit olarak yararlanmaları amacıyla özel tedbirler alınmalıdır.

9. Ekonomik, sosyal ve kültürel yönden güçlükleri olanların parasal ve maddi yardım görmeleri gerekir. Özel olarak dezavantajlı toplum kesimlerine özel bir ek yardım verilmelidir.

10. Öğrenim sonucu elde edilen vasıflar mesleki sınıflandırmaya ve ücretlere yansımalıdır.

11. Gerekli maddi araç ve gereçler eğitim sisteminin hizmetine verilmelidir. Bütün branşlarda öğretmenler, yüksek vasıflara, mesleki okullara ve kendi iş ve eğitimlerini sürdürebilmeleri için zaman ve araçlara sahip olmalıdırlar.

12. Öğretmen ve işçilerin sendikal örgütlerinin eğitimle ilgili konularda söz söyleme ve eğitimin plânlama ve idaresine katılma haklarına sahip olmaları gerekir. Bu nedenle, bu örgütlerin sendikal hak ve özgürlüklerine (örgütlenme, toplanma, düşüncelerini açıklama, grev ve gösteri yapma hakları) sahip olmaları şarttır.

13. İlk ve sürekli eğilim görme hakkı, yetiştirildikleri alanlarda işçilerin iş bulma ve üretim biçiminde ya da araçlarında meydana gelen değişikler halinde yeniden mesleki yetişim haklarıyla beraber düşünülmelidir. Zanaat ve iş sahibi olma hakkı tamamen teminat altına alınacaksa, gerçek bir demokratik plânlama ve politik güçle birlikte ülke çıkarlarına ve halkın ihtiyaçlarına hizmet eden ekonomik yapılar mevout olmalıdır.

II. Amaç ve İçerik

14. Günümüzde topluma katılma iş bulma ile başlar. Eğitim ve mesleki yetişimin rolü, çalışabilen insanlar yetiştirmekten ibarettir, zira insanlığın ve toplumun gelişmesi çalışmaya dayanmaktadır.

15. Mesleki yetişimin içeriği ve biçiminin, işçilerin objektif çıkarları ve özlemleri dikkate alınarak saptanması gerekir. Aynı zamanda ülkenin çıkarları gözönünde bulundurulmalıdır.

16. Bilimsel ve teknik ilerlemeler ve sosyal ihtiyaçlar da görülen artışlar nedeniyle mesleki yetişim daha bir önem kazanmaktadır. Bireyi sadece bir üretici olarak değil, bir yurttaş olarak da yetiştirmelidir.

17. İlk ve sürekli, teknik ve mesleki eğitim genel eğitimden ayrı ele alınamaz ve onun üzerinde temellendirilir. Teknolojik ve teknik

sorunların doğru bir şekilde anlaşılmasını mümkün kılan mesleki yetişim, ancak bilim ve teknikteki gelişmelere cevap verebildiği ve genel kültürel temellere dayalı olduğu müddetçe yüksek bir standarda sahip olabilir.

İyi bir ilk eğitim olmadıkça sürekli eğitim de varolamaz. Bu ilkeler, yüksek düzeyde bir temel eğitim, bunu izleyen gerçek bir teknik ve mesleki yetişim ve sürekli eğitim yanlısı ilerici güçlerin eylemlerine klavuzluk ediyor.

18. Yüksek standartta bir temel eğitime dayalı olmadıkça ve sadece işe yönelik olduğu müddetçe mesleki yetişim emeğin yabancılaşmasına neden olacaktır.

19. Mesleki yetişim ancak, ilerleyen bilimsel bilgi ve genişleyen genel kültür temeli üzerinde gelişebilir. Birbirinden ayrılmaz dört hedef vardır:

- İşçilerin, mesleki yönden gelişmeleri ve yükselmeleri için onların mesleki becerilerinin arttırılması
- İnsan kültürünü geliştirmek
- Bireye, bir yurttaş olarak sorumluluklarını yerine getirebilmesi için imkân vermek
- Bağımsız bir kişi olarak bireyin gelişmesi

20. İlk eğitimlerini tamamladıktan sonra, genç insanlar yüksek düzeyde bir bilgiye ve becerilere sahip olmalıdırlar; öyle ki, onlarsız daha sonraki çalışmaları sürdürebilmeleri son derece" güç olacaktır.

21. Sürekli eğitim, ilk öğrenimin zararına olarak genişletilmemelidir. Tam ve sağlam bir ilk eğitim temeli üzerinde ancak, bütünüyle yararlı olabilir.

III. Örgütlenme

Yapı ve içeriği ile ük ve sürekli eğitimin, her türlü geri kalmışlığın ve engellerin üstesinden gelmeyi, ve yüksek düzeyde, politeknik karakterli bir mesleki ilk yetişim ile ilk okulda iyi bir teknolojik temelin herkese verilmesini amaçlamalıdır. Bu mesleki yetişim, bilim ve teknolojideki değişimlere adapte olunmasını mümkün kılmalıdır. Bundan başka bu eğitim, üretimin o günkü durumu ile de ilgili olmalıdır.

22. Aynı düşünceler sürekli eğitim için de geçerlidir. Sürekli eğitim sadece ne ilköğrenimdeki boşlukların ve yetersizliklerin giderilmesini amaçlamalı ne de sadece özel bir mesleğe yönelik olmalıdır O, el ve kafa işçilerinin'kültürlerini tamamlamaları ve geliştirmeleri ve böylece yeteneklerinin özgürce gelişimini mümkün kılan bir eğitim olmalıdır.

23. Ekonomi ile sıkı sıkıya ilgili olmalıdır:, teori uygulamaya konabilmeli, genel ve teknik bilginin uygulamaya konuşu değerlencf.rilebilmeli ve mesleki becerileri arttırmayı hedeflemelidir. Değişik mesleki gruplarla kişisel ilişkiler sonucunda ve bunların bazılarında bizzat çalışarak meslek seçimi çok daha kolaylaşır.

24. Bu nedenle işverenin, yetişme ve mesleki faaliyet arasındaki bu bağdan yararlanarak eğitimi doğrudan doğruya kâr elde etme taleplerine tabi kılınmasını önlemek için, bu tür yetişimin kamu hizmeti olarak ele alınması, eğitsel idari görevlilerin sorumlulukları olması gerekir. Öğretmen ve işçi örgütlerinin bu yetişimin plânlama ve idaresinde pay sahibi oldukları kadar denetim hakkına da sahip olmalıdırlar.

IV. ÖĞRETMEN ÖRGÜTLERİNİN ROLÜ VE EYLEMİ:

25. Öğretmen örgütlerinin eylemleri, ancak diğer sendikalarla birlikte yürüdüğü müddetçe gerçek bir değere sahip olabilir.

26. İlk ve sürekli eğitime ilişkin politikaların yukarıda bahsedilen hedefler ışığında saptanıp formüle edilmesinde öğretmen örgütlerinin görüşlerini açıklamaları onların hakkı ve ödevidir. Kendilerine danışılmalıdır. Eğitim sisteminin kuruluşunda, işleyişinde ve idaresinde yer alma hakkına sahip olmalıdırlar.

27. Öğretmen kuruluşları eğitimle ilgili diğer örgütlerle ilişkiler sürdürmeli ve onlarla işbirliği ve eylembirüği sağlamasını denemelidir.

28. Bu belgede yer alan ilkelerin uygulamaya konabilmesi için her düzeyde, mümkün olan en geniş birlik sağlanmalıdır.

29. Ulusal, bölgesel ve uluslararası plânda öğretmen örgütlerinin işbirliği çalışmalarını genişletip yaymaları, öğretmenlerin ve eğitimin çıkarlarına en iyi şekilde uygun düşer ve sosyal ilerlemeye ye barışa hizmet eder.

III. KOMİSYON'un ALDIĞI KARARLAR «YÜKSEK EĞİTİM» (ÜNİVERSİTE, ARAŞTIRMA)

Dünya Öğretmenler Konferansı
Nihaî Belgeleri
Varşova 27-31 Mayıs 1975

III. Komisyondaki tartışmalara 20 ülkeden gelen 22 ulusal ve 3 uluslararası örgütün temsilcileri katıldı.

Tartışmalarda 20 delege konuştu.

Bazı kapitalist ülkelerin temsilcileri kapitalist ülkelerde yüksek eğitimin büyük bir kriz geçirmekte olduğu gerçeğine dikkat çektiler. Bir yandan kalifiye uzmanlara sürekli artan talep ile, öte yandan maksimum kâr kanununu bütün faaMyet alanlarına sokmak isteyen dev mali firmaların çoğunlukla kontrolü altında olan hükümetlerin izlediği üniversite politikaları arasındaki açıklık gittikçe büyüyor.

Bu hükümetler yüksek eğitimin maliyetini düşürmek için, faydacı amaçlarla ve yüksek eğitim kurumlarını mali kaynaklarının giderek artan bir kısmını geniş özel endüstriden almaya zorlayarak ve böylece onların bütün eğitsel ve araştırma potansiyellerini endüstrinin acil ve kısa dönemli ihtiyaçlarına tabi kılmak ve rekabetine girişmek suretiyle mali politikalar izlediler.

Bu politikayı sürdürürken, o ülkelerin hükümetleri şu amaçlarla bazı reformları gerçekleştiriyor ve önlemler alıyorlardı:

— Girenlerin sayısını azaltarak gençlerin yüksek eğitim olanaklarını kısıtlamak

— Ne yeterli bir genel öğrenimi ne de uygun bir mesleki eğitimi sağlayan kısaltılmış kurslara öncelik vererek başlangıç çalışmalarının süresini azaltmak.

— Araştırma dışı alanda çalışan, daha az vasıflı, iş güvencesi olmayan, düşük ücret olan mukaveleli öğretmenlerin sayısını artırarak ve üniversite öğretmenliğini araştırmadan ayırarak bu eğitimin kalitesini düşürmek

— İşçilerin devam eden eğitimini özel endüstrinin sıkı kontrolü altına sokmak

— Eş değerde olmayan üniversite derecelerinin sayısını çoğaltmak ve kazanılmış olan vasıfları daha iyi şekilde yansıtabilecek ulusal derecelerin sayısını azaltmak.

Böylece bütün bu önlemlerin esas amacı, en az masrafla eğitim görmüş olan ve mezunlar arasında işsizlik politikası uygulandığında tanınma ve (mesleki) vasıflarını gösterme güçlüğü çeken genç insanları emek pazarına sürmektir.

Bu durumda bazı sendika saflarında militan hareketlerin başladığı görüldü. Bazı ülkelerde, hatta hükümetin geriei projelerini bozguna uğratmış ve yüksek eğitim alanında halkın ihtiyaçlarına uygun önerileri ileri sürmüşlerdir.

Bununla birlikte Danimarka temsilcisine göre, yukarıdaki analiz İskandinavya ülkelerindeki duruma uymamaktadrr.

Sosyalist ülkelerin temsilcileri ise, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin çalışan geniş halk yığınlarının çıkarlarına hizmet ettiği ve bilimsel ve teknolojik başarıların bir bütün olarak toplumun ve bireylerin hizmetinde olduğu kendi ülkelerinde yüksek öğrenimin bilimsel düzeyini artırmak ve modern öğretimin geniş çapta eğitime uygulanması doğrultusunda etkin önlemlerin alındığına işaret ettiler.

Öğrenci uzmanların endüstiriyel, tarımsal teşebbüslerde ve hatta bilimsel, kültüre! ya da diğer kuruluşlarda yapmak zorunda oldukları mecburi tatbikatlar sayesinde yüksek eğitim ve üretim arasındaki bağlar böylece her geçen gün kuvvetleniyordu. Bağların kuvvetlenmesinin diğer bir nedeni de çağdaş bilimsel sorunların analizinde öğretmenlerin aktif olarak çalışmaları ve bu analizin temel bir nitelikte ve uygulanabilir olmasıydı.

Yurttaşların yüksek eğitim hakkı, geniş olanakları, parasız eğitimi, geniş çapta bir yüksek eğitim sistemini ve pekçok öğrenciye devlet bursları verilmesini içeren bir dizi yasal ve maddi tedbirlerle teminat altına alınmıştı. Uzmanların vasıf düzeyinin arttırılmasında ye gençlerin mesleki yönlendirilmesinde, yüksek eğitimin aktif bir role sahip olduğu belirtildi.

Ekonomik ve politik bağımsızlığını elde etmiş ve yüksek eğitimin demokratik ülkelerin dışında kalan gelişmekte olan ülkelerin temsilcileri, yüksek eğitimin ülkelerinde ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğunu belirttiler. Bunlar kendilerini en belirgin şekilde ücretler/öğretmenlerin omuzlarındaki aşırı yük, demokratik olmayan yönetim ve bu ülkelerdeki, yüksek eğitime neo-kolonyalizmin gittikçe artarak gir-

mesi ile, üretim süreci arasındaki hemen hemen mutlak ayrılık nedeniyle mezunlar arasında işsizliğin endişe verici bir şekilde artması olarak gösteriyor.

Tamamen ya *da* kısmen yabancı güçlerin işgali altında olan ve faşist veya diktatörcü rejimlerin bulunduğu ülkelerde öğretmenlerin yurttaşlık ve politik haklarının baskı altında tutulması nedeniyle demokratik bir yüksek eğitimin gelişmesi olanaksızdır.

Gelişmekte olan ülkelerin temsilcileri, işgal altındaki ülkelerdeki eğitimle ilgili olarak bu ülke halklarının demokratik bir eğitim sistemine ve ulusal kültüre sahip olma haklarını onaylayan 18 UNESCÖ Genel Konferansı'nda alınan kararları memnuniyetle karşıladıklarını açıkladılar.

Gelişmekte olan ülkelerin öğretmen birlikleri faal nüfusun diğer kesimleriyle işbirliği yaparak ülkelerindeki gerici güçlere karşı sürekli ve şiddetli bir mücadele veriyorlar.

Bu nedenle uluslararası ve ulusal örgütler bu mücadeleleri var güçleriyle desteklemeyi ödev bilmelidir. Gelişmekte olan ülkelerde öğretmenler ve öğrenciler, yığınların kültürel gerilikleriyle, kolonyal dönemden miras kalan güçlüklerle savaşmak ve politik ve genel bilgilerini arttırmalarında onlara yardımcı olmak için demokratik ve ideolojik çalışmayla birlikte, geniş çapta okuma-yazma kampanyaları düzenleme sorumluluğunu taşıyorlar.

Daha sonra aşağıdaki kararları komisyon oybirliğiyle kabul etti.

1. Eğitim-Meslek-İş Bulma sorununu inceleyen Dünya Öğretmenlerler Konferansı Ifl. Komisyonu konuyu özellikle yüksek eğitim alanıyla ilgili olarak görüyor.

2. Bilimsel ve teknolojik devrim çağını yaşamakta olduğumuz bu zamanda yüksek eğitim, üretimin bütün dallarında, bilim ve kültür ve hatta hizmet sektöründe kalifiye uzmanlar yetiştirme görevini giderek artan bir etkinlikle üstleniyor. Bu uzmanların eğitimi yüksek bir düzeye ulaşmış olmalı, genel eğitimi mesleki yetişme ile birleştirmen ve böylece onları sadece mesleklerinin gerektirdiği şeylerin üstesinden gelmelerini sağlamakla kalmamalı, bilimsel, teknik ve toplumsal ilerlemeyi yükseltmede rol sahibi kılmalıdır.

Yüksek eğitim ayrıca, kullanıldığında halkın bilimsel bilgisini devam ettiren ve ileriye götüren sisteme yaptığı katkıyı artıracak gerekli araçları içermelidir.

Pekçok ülkenin deneyimleri göstermiştir ki, yüksek eğitim genç insanların, isteklerine ve becerilerine en uygun mesleği seçmelerinde onlara yardımcı olarak ve kişiliklerini her yönüyle geliştirmelerini sağlayarak mesleki yönlendirmede önemli bir role sahiptir.

3. Bilimsel ve teknik ilerlemenin gerekleri yüksek eğitimin daha ileri aşamalara varması için ön koşulları oluşturur. Eğitimin bilimsellik düzeyi yükseltilmeli ve eğitim süreci araştırmalar yolulya eide edilen metod ve sonuçları tamamlamalı ve ileri öğretim metotlarından ve teknik araçlarından yararlanmalıdır. Öğrencilerin araştırma kapasiteleri, ki kalifiye uzmanların va yeni bilim ve öğretim personelinin yetişmesinde temel teşkil eder, geliştirilmelidir.

4. Yüksek eğitim bazı asli görevleri yerine getirmelidir. Yüksek düzeydeki kültürün ve bilginin yaygınlaştırılması/ki bu bilgide ilerlemeyi hedefleyen bilimsel araştırmaya aktif olarak katılımı gerektirir; geleceğin uzmanlarının çok yönlü yetiştirilme garantisi, diğer kademelerdeki eğitimle işbirliği yaparak işçilerin devam eden eğitimine katkıda bulunmak ve bilimsel bilginin mükemmelleştirilmesinde yer almak.

İşte bu nedenle, yüksek öğrenim genel eğitimi ve mesleki yetişmeyi birleştirmelidir. Teknoloji ve yeni alanlardaki eğitim ortaya çıkan ihtiyaçlara uygun olarak geliştirilmelidir. Ana-okulu öğretmenlerinden üniversite öğretmenlerine kadar bütün öğretim kadrosunun başlangıç (initial) ve sonraki (devam eden) eğitimlerinin teminat altına alınması gerekir.

Bu aynı zamanda araştırmayı ve onun teknik uygulamalarını geliştirmek gerektiğinin bir nedenini teşkil eder.

5. Yüksek eğitim aynı zamanda gençleri barış, demokrasi ve toplumsal ilerleme ruhuyla eğitmeli, gerçekliğe bilimsel yaklaşım temeli üzerine onların düşüncelerini şekillendirmelidir. Her çeşit ayrıcalığı dışarlamalıdır, ki, bu noktayı UNESCO özel olarak vurgulamaktadır ve son tavsiyelerde (recommandation) tekrarlanmıştır.

6. Görevlerini tam olarak yerine getirebilmesi için yüksek eğitimin gerçekten demokratik olması, genel ilkesi olan ırk, milliyet, cinsiyet, dinsel inançlar, maddi ve toplumsal taban ayrımı gözetilmeksizin tüm yurttaşların eşit yüksek eğitim hakkı'na saygı duyulmalıdır. Ek olarak bu ulusal dillere ve kültürlere saygıyı; serbest eğitimi ve her çeşit eğitim kuruluşlarının uyum içinde çalışmasını ve orta eğitimden yüksek eğitime rahatça geçişi mümkün kılan birleşik bir eğitim siste-

mi gerektirir. Bu da öğrenimin bilimsel olması ve bilim, teknik ve kültürdeki ilerlemelere uygun olarak geliştirilmesi; eğitim ve öğretimin hümanist, karma ve laik yapılması gerektiğini ima eder. Bu ilkelerin uygulanması öğrencilere, öğretmenlere ve yüksek eğitim kadrosuna Devlet tarafından verilmesi gereken maddi ve yasal garantileri gerekli kılmaktadır.

7. Yüksek eğitimin başarılı bir şekilde görevlerini yerine getirebilmesi için mezunlara, üretim, bilim, kültürde ve hizmet sektöründe bilgilerini kullanabilmeleri amacıyla objektif koşulları yaratmalıdır ve yüksek eğitimi tamamlamış uzmanların iş bulabilmeleri teminat altına alınmalıdır. Öğretmen birlikleri diğer sendikalarla birlikte, çalışma ve iş bulma hakkı yolunda verilen mücadelenin temelini teşkil eden bu koşulların yaratılması mücadelesine girmelidirler. Sözünü ettiğimiz bu hak ancak insan gücünün demokratik bir plânlamasının yapıldığı yerlerde mevcuttur.

8. Bu nedenle, eğitim alanında insan hakları için verilen mücadeleye öğretmen birliklerinin bir katkısı olarak, UNESCO'ya sunulacak Yüksek Eğitim Ana Belgesi'nin (Charter) ışığında uluslararası ortak bir belgenin taslağını hazırlamak acil ihtiyaç olarak önümüzde duruyor. Bütün uluslararası öğretmen birlikleri böyle bir belgenin hazırlanmasına yardımcı olmalıdırlar. Zira bu tür bir taslak öğretmenlerin, öğrencilerin, yüksek eğitim personelinin ve işçilerin bir bütün olarak çıkarlarına ve özlemlerine karşılık verecektir.

Bu belge, yüksek eğitim konusundaki başlıca sorunların ele alınması sırasında öğretmen örgütlerinin uluslararası düzeyde gerçekleştirmeleri gereken işbirliğini olumlu yönde etkileyecek ve böylece farklı görüşteki sendikaların ortaklaşa eylemleri geliştirmelerini mümkün kılacaktır.

Ülkemizde İlköğretimde Okullaşma Sorunu

ZEKİ GÜRSOY
(Eğitim Uzman Yardımcısı)

Günümüzde ilköğretimde okullaşma sorun mu?

«Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama, yayma ile bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Eğitim ile öğretim devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.

Çağdaş bilim ve eğitim ilkelerine aykırı eğitim, öğretim yerleri açılamaz».

Anayasa md. 21

«Halkın, eğitim ve öğrenim gereksinmelerini sağlama devletin başta gelen ödevlerindendir.

İlköğrenim, kız erkek tüm vatandaşlar İçin zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.

.... Anayasa Md. 50

Evet... Önee ulus ve sonra Anayasa. İkiside ülkemiz insanına çağdaş eğitim, öğrenim hakkı getiriyor. Üstelik bu hakkın korunması zorunluluğunu getiriyor. Çağdaş bilim ve eğitim ilkelerine aykırı eğitim-öğretim yerleri de açılamaz diyor.

Konuyu işlerken hemen belirteyim: 12 yıl ilkokul öğretmenliği-yöneticiliği, 6 yıl ilköğretim müfettişliği, 2 yıla yakın Milli Eğitim Müdür Yardımcılığı, eğitim uzmanlığı, uzman yardımcılığı görevlerinde bulundum.

Diyarbakır ili, merkez Alibardak köyü. Köyden ırkça, gömütlü ka-

lıntısı üzerinde, ören, konutu oturulamayacak denli, bozuk, depo WC siz bir ilkokul. Oevre okullarıda aşağı yukarı aynı.

Ankara, Oubuk ilçesi, A. Çavundur köyü. Ve çevre okulları. Biraz iyice.

Ordu ilinin aşağı, yukarı tüm ilçe ve köy ilkokulları. Gereksinmeyi karşılamıyor. Okuma yazma oranı düşük (% 54), üçbinin üzerindeki öğretmenin, öğretmen konutu sayısı 510 (1975 sonuçları) Büyük ölçüde çift öğretim yapılıyor. Okulların donatımı yetersiz. Isıtma, aydınlatma oldukça ilkel biçimde karşılanıyor. Kız-erkek öğrenci sayısında dengesizlik var. Çağdaş egitim-öğretim kurumlan çoğu zaman gözden, denetimden ırak biçimde ot gibi türüyor.

Halk düzenli, hızlı bir okullaşmaya büyük bir özlem duyuyor. Yapımlara katılıyor.

Somut koşullar iyi değerlendirilerek yapılan ciddi bir plânlama, uygulama yok.

Bakanlıkça gönderilen ödenek yetersiz.

Öz olarak «ilköğretimde okullaşma» ülkemizde önemli bir sorun.

Bu sorunun birlikte getirdiği sorunlar var. Konunun önemsenmesinin, nedeni. Eğitim - öğretim erekleri ve ilkeler Okulun kültür merkezliği. İş okulu. Uygun eğitim ortamının yaratılması. Öğretmenin can güvenliği. Konut. Okul yerleri ve arsaları. Kent, köy ayrılığı, Araç-gereç. Okul ve dersliklerin donatımı. Okul depo-WC'leri. Aydınlatma, ısıtma, bakım, onarım. Ulaşım. Geçici okullar. Su elektrik, Okulların gelir kaynakları. Okul kooperatiflerim Öğretmenin beslenmesi. Okul-Aile ilişkileri. Denetim. Sağlık. Dış ülkelerde çalışan işçi çocuklarının durumu, kıyımlar. Ayrılmalar.

Ve diğer sorunlar...

Bir yandan *da,* devletin bu ekonomik ve sosyal içerikli görevleri yerine getirirken maddî yetersizliği sözkonusu. Bu da ortada. Ancak, iller, bölgeler arası dengesizliğin varlığı, bunun nedenleri, getirdiği sonuçları, bu alan için ayrılan ödeneğin yetersizliği, bu ödeneğin planlamanın düşündüğü rakamlardan çok aşağılarda seyretmesi, yetersiz ödeneğin dağıtımında eşit davranılmadığı, çağın gereklerine uygun bir eğitim düzeninin kurulmasında tüm bir isteklilik görülemediği, 222 sayılı yasayla bu işin 10 yılda bitirilmesinin ön görüldüğü halde bunun başarıiamadığı, öğretmene pek de dost gözüyle bakılmadığı sezilmekte ve gözlenmektedir.

Tüm bu değiniler bende konunun çok önemli olduğu kanısını uyandırdı.

İLKÖĞRETİMİN, KISACA DÜNÜ - BUGÜNÜ

İlköğretim, kadın-erkek tüm ulus bireylerinin ulusal amaçlara, ereklere uygun biçimde beden, anlak (zekâ), ahlâk (etik) yönünden gelişmeleri, yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretim kurumudur. İlköğrenim zorunludur, parasızdır. Bu işin yapılıp, yürütülmesini'Devlet üstlenmiştir. Öğrenim çağı çocuğun altı yaşını bitirdiği yılın eylül ayında başlar, 14 yaşını bitirdiği yılın öğretim yılı sonunda biter. Okuma çağını aşmış olanlar dışarıdan okul bitirme sınavlarına girebilmektedir.

İlkkez, II. Mahmut zamanında (1824), İstanbul'da ilköğrenim zorunluluğu konulmuştur. Tanzimatla birlikte teokratik eğitimin yanı sıra doğa bilimlerine de yer verilmeye başlanmıştır. İlköğrenim zorunluluğunun ülkeye yayılması, 1863 yılında yayımlanan hükümet bildirisi, daha sonra 1869 yılında yürürlüğe giren «Maarifi Umumiyye Nizamnamesi»yle başlamıştır. Böylelikle, kızlar için fi-10, erkekler için 7-11 yaşları arasında okula devam zorunluluğu konmuş oluyordu.

Bu çalışmalar uzun aralıklarla da olsa sürmüş, 1913 yılında «Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muvakkati» kabul edilmiştir. Buna göre, 4 yıllık süre 6 yıla çıkarılıyor, okullara resim-iş, müzik dersleri giriyordu.

1924 yılında ise «Tevhidi Tedrisat Kanunu», eğitim - öğretim de birlik yasası çıkarılıyor, ilköğretimde birlik sağlanması düşünülüyordu. MedreseJer kaldırılıyor, tüm eğitim - öğretim işleri Millî Eğitim Bakanlığı'na veriliyordu.

1937-1938 öğretim yılından başlayarak Köy Enstitüleri'ni görüyoruz. Türkiye Ulusal eğitiminde geniş kitleleri kucaklayan, kitlelere dinamizm getiren, yöntem olarak «iş içinde eğitim ve öğrenme» ya da yaşayarak öğrenme ilkelerini benimseyen Millî Eğitim ordusuna 20.000'e yakın gerçek aydın katan bu. okullar kırsal kesimin uyanmasına da katkıda bulunmuştur. Bu kurumlarda öğrenim görmüş plmakla kıvanç duyuyorum.

1961 yılında 222 sayılı yasa çıkarılmış, ilköğretimin sorunlarını 10 yıl içinde çözümlemek amaçlanmışsa da günümüzde bunun başarılamadığmı görüyoruz.

GÜNÜMÜZDE İLKOKULLAR

"Not: Yatılı bölge okulları 222 sayılı yasanın 6. maddesine göre, türlü nedenlerle ilkokulu bulunmayan, dağınık yerleşme düzeninin egemen olduğu yörelerde kalıp, küçük üniteler durumunda yerleşen yerlerde açılması düşünülmüş olan okullardır.

Okullaşmayı, öğrenci, öğretmen, yönetici ve halktan soyutlama

olanağı yoktur. Bu nedenle, yeri geldikçe konu içinde bu öğeler yerini almış ve alacaklardır.

Şimdi ülkemiz için bir örneklem olabilecek bir ilimizin tümden durumunu sergileyelim:

Tablo — I. ORDU İLİ

Öğr. sayısı: E K T, Öğretmen sayısı: Bay 2150, Bayan 850, Top. 300, Okul sayışı: 935, Derslik sayısı 2000, Öğretmen konut sayısı: 510.

Not: Rakamlar tam yaklaşıktır. 1975 -1976 öğretim yılı sonuçlarıdır, tarafımdan derlenmiştir.

Ülkemizde öğrenci, öğretmen, okul, konut, durumu:

Tablo — 2

Öğr. sayısı: E. K. T., Öğretmen sayısı: B. Bn. T., Okul sayısı: 40.005, Derslik sayısı: —, Konut sayısı: —.

Not: Rakamlar 1972 -1973 öğretim yıiına ilişkindir DİE, Millî Eğitimmde 50. yıl adlı yapıttan alınmıştır.

Yorumlama:

1 -— 1923 -1929 öğretim yılında 323.260 erkek, 154.309 kızöğrencinin ilkokullara devam ettiğini,

2 — 7 ile 14 yaş arası nüfusun 1970 yılında erkeklerde % 63, kızlarda % 48 oranında okula devam ettiğini,

3 — 7 ile 12 yaş öbeği nüfusunun 6,5 milyonu aştığını,

4 — Bu öbeğin (7-12) genel nüfusun % 16,5'unu oluşturduğunu,

5 — Günümüzde ilkokullardaki öğrenci sayısının 5,5 milyona yaklaştığını da, .

ilgili kaynaklardan saptamış olalım.

İlköğretimin amacını önceki bölümlerde belirlemiştik. Belirlenen amaca varabilmek için okul, derslik, öğretmen konutu, depo-WC okulun donatımı, araç - gereç gibi belli başlı öğelerin nitelik ve niceliklerini ele aldığımızda:

Ülkemizde 700 bini kız olmak üzere toplam 1.000.000'un üstünde çocuğumuz okul dışıdır. Her okula ortalama 137 öğrenci düşmektedir. 222 sayılı yasaya göre her öğretmen 40 öğrenciden çoğuna okutmayacağına göre (her öğretrnene ortalama 37 öğrenci düşmektedir) okul dışı bir milyon öğrenci için halen 25.000 öğretmene. 25.000 dersliğe gereksinme vardır.

Miılî Eğitim Bakanlığı'nın 1973 yılında cumhuriyetimizin 50 yıllık hazırladığı yapıtta okullaşmanın % 90 oranında sağlandığı belirtilmiştir, (yap. 137) Gerçekte ise bu oran istatistik veriler esas alınsa bile % 75 dolaylarındadır. Bunu kanıtlayan somut kanıtlar var elimizde. Örneklsm olarak aldığımız Ordu ilinde iyi, kötü bu gün 2000 derslik var. Ancak 20.000'in üzerinde öğrenci okul dış/dır. *Bu sayıya* 500'ün

üzerinde derslik gereklidir. İlin derslik sayısının % 25'idir bu rakam. İstatistik rakamlar en iyimser biçimde değerlendirilse, yorumlansa bile verdiğimiz rakamı geçmez.

Kaldı ki okullaşma sayısalda değildir. Ören okullar, geçioi okullar da vardır. Bunlar nitelik yönünden eğitim - öğretime son derece elverişsizdir.

Çift öğretim yapılmaktadır. Kırsal kesimin Türkiye'de yapısı bilinmektedir. Bölgeler değişik doğal yapıya sahiptir. Yerleşme düzeni değişiktir. Eğitim - öğretimin niteliği, verimliliği sözkonusudür. İkili, üçlü öğretimden kesinlikle kurtulmak zorunluluğu vardır. Bunlar ve benzeri konular ele alındığında okul ve dersliklerin nitelik ve nicelik yönünden büyük yetersizlikler gösterdiği, önem kazandığı, kolayca anlaşılabilir. .

Öteyandan öğretmen konutu durumu içler acısı düzeydedir. Örneğin, Ordu ilinde 3000 öğretmene 510 konut yapılmıştır. Aşağı-yukarı 6 öğretmene bir konut düşmektedir. Çoğu yerlerde kiralık ev bulmak da olanaksızdır. Bu konu öğretmenler arasında istemeyerek geçimsizliklere neden olmaktadır.

Bunlara depo -wC'leri, oku! ve dersliklerin donatımını, su, kanalizasyon, ısıtma, aydınlatma, bakım gibi fizik koşullan da kattığımızda çok ilkel bir yapı çıkmaktadır ortaya.

222 SAYILI YASANIN GETİRDİKLERİ

1 — 222/2. md: İlköğrenimin zorunluluğuna, devlet okullarının parasızlığına,

2 — 222/50. md. Her öğretmenin okutacağı öğrenci sayısının 4O'ı aşmayacağına,

3 — 222/60. md: Okul arsalarının İlköğ. Müf. ya da İlköğ. Müd. lerinin başkanlığında bir komisyon eliyle saptanacağına,

4 — 222/62. md: Okul gelir arazisinin 50 dekardan çok olamayacağına,

5 — 222/63. md: Kamulaştırmanın tahsis yoluyla yapılamadığında toprak sahibinin rızasıyla yer sağlanabileceğine,

6 — 222/65. md: 4274 ile 5129 sayılı yasalara göre yapılmış okulların bakım ve onarımlarının kentlerde, ilçelerde özel idare, köylerde köy bütçelerinden karşılanacağına,

7 — 222/8. md: Yapımların, Mil. Eğ. Bakanlığı'nca programlanıp Bayındırlık Bakanlığı'nca yapılacağına,

8 — 222/67. rrtd: Öğretmen konutları yanında 500 ya da 1000 m'lik arazinin öğretmenin yararına verileceğine,

9 — 222/75. md: Halk katılımı, emaneten yapıma olanak tanındığına,

10 — 222/76. md: Her akçalı yılda devlet gelirlerinin % 20'sinin, % 3'ünden az olmamak üzere ödenek ayrılması gerektiğine,

Ayrıea, Özel İdare gelirlerinin % 20'sinin, Belediye gelirlerinin % 5'inin, köy bütçelerinin % 10'unun, vakıf tahsisleri, bağışlar, faizler, hurda okulların enkaz satımından vb. kaynaklardan ekte edilen gelirlerin akçalı yıl başında özel idarelere yatırılması, ve bu işi ilgili makamların yerine getirmeleri gerektiğine,

11 — 222/79. md: Millî Eğitim Bakanlığı'nın neden göstererek plânlar üzerinde değişiklik yapabileceğine,

12 — 222/82. md: İlköğretim gelir ve ödeneklerinin ayrı hesapta toplanması gerektiğine,

13 — 222/geçici 3. md: Millî Eğitim Bakanlığı'nın, tüm ülkede zorunlu öğrenim çağındaki çocukların 10 yıl içerisinde okula, öğretmene kavuşturulmasıyla ödevlendirildiğine,

14 — Ve EN ÖNEMLİSİ: 222/79. md: Millî Eğitim Bakanlığı' nın bu yasaya bağlı 10 yıllık plâna göre tüm köy, ilçe, kent ilkokulları yapımının tamamlanması gerektiğine,

değinilmektedir, bu yasada...

Ayrıca 222 sayılı yasanın 78. md. (b) fıkrası, 1732 sayılı yasayla değiştirilerek, personel gideleri genel bütçeye alınmıştır. 81. maddede belirtilen personel giderlerinin % 30'u aşmaması yolundaki anlatım yanılmalara yol açmakta, grçek bütçe düzenlemelerinde gerekse yapım, onarım, sosyal hizmetler ödenek planlamalarında (bilerek - bilmeyerek) değişik uygulamalara yol açmaktadır. Kimi iller valileri bu % 30 anlatımını kendilerince değerlendirerek ödeneğin % 30'unu sosyal hizmetlere planlayarak, bu parayı boya - badanaya, ya da siyasal çıkarlara göredağıtabilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı da bu uygulamaya bilerek, bilmeyerek göz yummakta ve uyabilmektedir.

Bir başka önemli nokta, 222 sayılı yasanın kabul tarihi 5/1/1961' dir. Şimdi 1977 yılındayız. Aradan 16 yıl geçmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı'na, 10 yıl için okullaşma, öğretmen konusunda sorunu çözümlemek için 10 yıl süre verilmiştir. 10 yıldan başka şimdiye dek 6 yılda tolerans payı tanındığı halde, sorunun ne durumda olduğu gerçeği yansıtır kanısındayım.

Bir not daha düşünelim, konuyu iyice anlatmamıza, aydınlatmamıza katkısı olacaktır.

Cumhuriyet'in 50. yılı nedeniyle Millî Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan «Millî Eğitimimiz» adlı yapıtta:

«Plânlı kalkınma dönemi, son on yılda ilköğretim yatırımlarında kalkınma plânında öngörülen ödenek 5.024.600.000 TL olup. verilen ödenek ise 3.482.162.000 TL. kaldığı» anlatılmaktadır. Öylelikle bu sü-

re içerisinde 1,5 milyarın üzerinde bir ödeneğin eksik tahsis edildiğini görmeKteyiz ki bu, 15.000'in üzerinde derslik demektir. Ayrıca 600.000 öğrencinin okula kavuşturulması anlamına da alınabilir.

ÜLKEMİZDEKİ PLANLAMA-PROJE, YAPIM, ONARIM, İŞİ UYGULAMASI

I — Plânlama:

Sorumluluk verilen görevlinin yetki ile de donatılması gereklidir.

İllerde, yıllık eğitim plânlamalarının uzun süreli açık hedeflere göre yapılmadığı bir gerçektir. Bu konuda atılmış ciddî bir adım olmadığı da ortadadır. Arada, sırada, Bakanlığa daha önce sunulmuş okul harita ve plânları varsa da bunlar zamanla unutulmaktadır. Değişen koşullar, birtakım gelişmeler bu harita ve plânların değişmesini gerektirmektedir. Değişen koşullar ve gelişmelerden ötede hazırlanan harita ve plânlar, uygun yol ve yöntemlere göre değil, genellikle birtakım kayırmalar, politik tercihlere göre yapıldığından, sorumluluğu alanlar özgürce, yetkili olarak geniş bir teknik kurulca oluşturulduğundan sürekli değişmelere uğrayabilecek, tutarsız plânlar halinde ortaya çıkmaktadır.

Burada plânlama tekniğinin bilinmeyişi, politik etkiler, sorunun boyutlu ve büyük oluşu, yerleşme düzeni etkendir. Örneğin, Bakanlık, ilin plânı dışı olarak, kendi fonundan politik baskılara göre okulları dağıtabilmekte, ilin plân ve programını altüst etmekte, yönetime güveni sarsabilmektedir.

1974-1975 döneminde örneklem olan Ordu ilinde yapım - onarım birden 18,5 milyona çıkınca bir yetkili şöyle diyebiliyordu:

— Bu beklenilmeyen, inanılmayan bir şey. Para da geldi. Ancak bu parayı ben harcayacağım.

Evet... Para devletindi. Hizmet de halka.

Gerçekte olması gereken oluyordu da. Bunda olağanüstü bir durum yok. Olağanüstü olan gerekli ödeneğin gönderilmemesiydi. Ancak kıskanılıyordu.

Ve sonra «bakkal» hesabı ile para harcanıyor, içinden çıkılmaz bir durum ortaya çıkıyordu. Sonra da kuyuya atılan taş büyük emeklerle çıkarılıyordu.

Ancak burada bir gerçeğe değinmek kaçınılmaz bir görevdir. Yapılan işler emaneten ve «emaneten alt komisyonları» eliyle yapıldı. Alt komisyonlarda çalışan kaymakam ve İlköğretim Müdürleri teknik elemanlar tüm sakatlıklara karşın 200 derslik yapabildiler. Konut, depo - WC de öyle. Bu yapım biçimi, üstün emek işi doğrultuyor başarı böylelikle büyüyor, geri dönülmesi de artık mümkün olmuyordu. Yetkilinin buradaki yürekliliğini kutlamamak elde değil.

Sonraki yılda bu uygulama biraz daha düzenlice yürütüldü. 220 derslik, 76 öğretmen konutu, 102 depo-WC yapıldı. Bu başarı başta İlköğretim Müdürleri, sonra kaymakam, teknik elemanlar, daha sonra ise üst yöneticilerindir. 80 derslik, 8-10 öğretmen konutu Bakanlığın kararıydı. Buna karşılık yukarıdaki rakamlara varıldı Ordu'da. Halkın ilgi ve emeğini, katkısını da burada saygı ile anmalıyız. «İstenirse ne yapılmaz» sözünün doğruluğuna bir kez daha inandım.

Bunları yazarken şunları söylemek istiyorum:

İşin daha planlanması aşamasında gereksinme önceliği değil, çoğu zaman politik etkenlerle bir kapışma, önceliği kazanmak çabası sürmektedir. Bunu kesinlikle önlemek gerek. Sorumluluk verilen elemanlara yetki de verip, plânlama işinin uzmanca yapılması sağlanmalıdır Bakanlık, böylesine yapılmış bir plânlamayı bozmamalı. Politik hareketten kaçmalıdır.

2 — Okul plân ve projeleri:

Daha önce, arsa bulma, gelir arazisi,, yapımlar üzerinde yeri geldikçe durmuştuk.

Okul plân ve projeleri, ülkemiz koşulları iyi değerlendirilerek yapılmaktadır. Bu alanda günümüzde, ekonomik (parasal) kayba arazi kaybına, konut yapımında ertelemeye, yol açmaktadır. Ayrıca öğretmenin doğa koşulları ağır yerlerde can güvenliğini tehlikeye düşürücü bir uygulama göze çarpmaktadır. Okul tipleri birkaç tip olabilir. Yerel Koşullar gözetilebilir. Parasal konu önemli sayılabilir. Politik etkiler azaltılabilir, vb.

Ancak, okul projeleri yapılırken, iki katlı olması, öğretmen konutunun derslikler üzerinde yer alması.okul yerlerinin devlet eliyle satın alınması, uygulama ve yapımda «emaneten yapım» yönteminin uygulanması, yine projelerde işlik, kooperatif, salon, kitaplık, beslenme odası vb. bölümlerinde yer alması gereklidir.

Bunun, yani projelerin derslik üzerine konut yapımının, öteki bölümlerin eklenmesinin ne yararı var denilebilir.

Yararlan şunlardır:

a) Binaların kazı ve yapımları daha ucuza mal edilebilir. Bunda devlet kazançlı çıkar.

b) Araziden kazanılabilir.

c) Öğretmenin can güvenliğini sağlamada etkisi vardır.

d) Konutları ısıtma kolaylaşabilir.

e) Daha da önemlisi proje bozulmayacağından konut yapımı

ertelenmez. Bu önemli gereksinmenin karşılanması sorunlu hale gelebilir.

Plân ve projelerin bu görüşe göre düzenlenmesi/planlanması görüşü 1974 -1975 döneminde tarafımdan Bakanlığa yazılı olarak önerilmiş, Millî Eğitim Bakanlığı uygun bulmuş, anoak Bayındırlık Bakanlığı reddetmiştir.

Okul, çevrenin kültür merkezliği ödevini üstlenmiştir. Halkın öğrenoinin kültür yönünden bilinçlenmesi için fizik yapımında elverişli olması'gerekir. Bir yandan öğretmeni yeterli kılarken, diğer yandan da okulun buna göre hazırlanması bir zorunluluktur. Bir seminer, bir piyes, bir toplantı, bir filim gösterisi, hattâ bir düğün için okulun bir salonunun olması gerekmez mi? Kooperatif, işlik, kitaplık, beslenme odası, araç - gereç odası, depo - WC, bir iş okulu için gerekli değil mi? Hattâ okul kümesi, arılığı...

3 __ YAPIM işi:

Ülkemizde genellikle devlet yapımları ihale yolu ve üstenoi (müteahhitjye verilerek yapılır. Millî Eğitimce plânlanıp, programlanıp, Bayındırlıkça yapılan ilkokul yapımları bu günkü yapım biçimiyle hiç de üretken, ekonomik, sağlıklı değildir. Uygulama zorluklan da vardır. Üstenoi ulaşım ve benzeri kolaylığı olan yerleri alıp, diğerlerinde ya hiç yanaşmamakta, ya da nazlı davranmaktadır. Üstenciler arası rekabette okulların sağlam yapılmamasına neden olabilmektedir. Ayrıca yapılan yapılar, hem pahalıya mal olmakta, hem de dilendiği biçimde sağlamlığı sağlanmamaktadır. Bunlardan ötede üstenci ile idare arasında uzun süren anlaşmazlıklar olabilmektedir, doğmaktadır. Bir yerde bu yöntemle yapım devletin saygınlığına da gölge düşürmekte, halkın devlete güvensizlik duymasına neden olabilmektedir. Ve daha bir sürü sorun.

Ancak emaneten yapımda bu tür sorunlar büyük ölçüde azaltılabilmekte, sayısal, parasal ve sağlamlık yönünden de çok daha olumlu sonuçlar alınabilmektedir. Hele, bazı örgütlenme çalışmaları, maddî olanaklar sağlanırsa bu yöntem çok daha olumlu sonuçlar getirebilecektir.

Örneğin: Bir ile 100 derslik, 8 konut plânlanmışsa «Emaneten yapım» yöntemiyle bu, 200 derslik, 30 - 40 konuta çıkarılabilir. Uygulamada, «masa başı» sözü değildir bu sav. Bu gerçekleştirilmiş bir örnektir.

Yalnız, illerde okul yapımı ofis ya da şantiyeleri «yeterli» çapta

kurulup, temel malzeme depolanır, kamyon, kepçe gibi araçlar sağlanır ve Yapım - iş bürosu kurulursa, eleman yönünden de yeterlilik kazandırılırsa, yapım-onarım işleri ülkemizde 12-15 yıl içerisinde bir çözüme kavuşturulur. Bu 12-15 yıl tüm okulların normal öğretime geçişi biçiminde yorumlanmalıdır. Bunun için ilk koşul devletin 222 sayılı yasa gereğinoe, her yıl en az % 3 ödeneği ayırmasıdır.

Ayrıca Bakanlığın ödenen dağıtımı politik etkenlerden arındırılmak ve teknik bir kurul eliyle, önoeden derlenmiş, bilinen verilere, ölçütlere göre dağıtılmalıdır.

Bir de 2490 sayılı yasada ufak bir değişiklik yapılarak «İl Daimi Komisyonu» nun yetkileri ilçe alt komisyonlarına da tanınıp, «İlçe Alt Emanet Komisyonları» nın kurulup, büronun teknik sorumluluğu altında yapılması olanağı getirilmelidir. İlçe katında oluşan komisyon:
a) Kaymakam, b) İlköğ. Müdürü, o) Teknik eleman, d) İlçenin il genel meslis üyesi, e) Mal Müdürü'nden oluşmalıdır.

Gerek nüfus artışı, gerekse doğal yıpranmalar sonucu, yapılması gereken okulların, bakım, onarım, donatım işleri, ülkemiz var oldukça zaten sürüp gidecektir. O nedenle bu alanda emaneten yapım, il şantiye ve ofisleri ile il ve ilçe emanet komisyonlarının yasalaştırılması, kurumlaştırılması önemle gerçekleştirilmelidir.

Ayrıntıda ise, ilçe alt emanet komisyonlarına, güvendikleri taşoronla sözleşme yapabilme olanağı da sağlanmalıdır.

OKUL YAPIMLARI NASIL PLANLANMALI?

Yapım, onarım, donatım yapılacak okulların saptanması işi bir puantaj çizelgesi geliştirilerek (ki bu okul sicil dosyasında saklanmalı) her yıl okullarca önce İlköğ. Müdürlüklerine gönderilmeli. Bu çizelgedeki bilgilerin doğruluğu İlköğ. Müfettişleri ve teknik elemanlarla, diğer yetkililerce denetlenmen ve ilçe okul yapımlarını plânlama kurulunca değerlendirilmelidir. Öncelik sırasına göre (puvanlarıyla birlikte) imzalı, onaylı tutanak «İl Okul Yapım Kurulu»na gönderilmeli. Içelerin, nüfus, ekonomik durumu, okuma yazma oranları gibi," ölçüler gözönünde bulundurularak ilçeye düşen ödenek saptanmalı. Bu ödeneğe göre ilçelerde yapılacak, okul, derslik, konut depo - Wc belirlenmelidir. Yapılan programlar, Bakanlığın onayından geçtikten sonra uygulamaya konulmalıdır.

Doğal arızalar sonucu ortaya çıkacak sorunlar dışında bu plân her yıl değiştirilmemeli, plân tamamlanıncaya dek yürürlükte kalmalı. Plân dışı doğan durumlar plândaki okulların özellikleriyle kıyaslanarak yine puvanlandırılmalı. Ertesi yılın, ya da sağlanacak ödenekle (gerektiriyorsa) hemen yapım programına alınmalıdır.

Üst kurul il merkezinde:

Vali ya da Millî Eğitim Müdürü'nün başkanlığında,

1 — Millî Eğitim Müdürü
2 — Millî Eğitim Müdür Yardımcısı (Büo Başkanı)
3 — Bölge ilköğretim müfettişleri
4 — Bölgesi teknik elemanları
5 — İl genel meclisi ilçe temsilcileri
6 — En çok üyeye sahip merkez ilçe öğretmen örgütünün temsilcisinden, oluşur.

İlçelerde: (Merkez ilçe dahil)

İlçe kaymakamının başkanlığında,

1 — Millî Eğitim Müdür Yardımcısı (Büro başkanı)
2 — İlköğretim Müdürü
3 — Bölgesi teknik elemanı
4 — Bölgesi ilköğretim müfettişi
5 — İl genel meclisi üyelerinin kendi aralarında seçecekleri bir temsilci

6 — En çok üyeye sahip öğretmen örgütünün temsilcisinden, oluşur.

Not: İl, okul yapımlarını plânlama kurulu tüm ilin programını yapar, sıralar. İlçe okul yapımları kurulu ise ilçenin programlamasını yapar, sıralar.

4 — Onarım işler :

Bu konuda önem taşımaktadır. Okul iyi, kötü yapılır. Temizliği düzene sokulması, araç - gereçlerin sağlanması, sıra, masa, sandalya, dolap, soba bulunması diğer gereçler okula verilmez. Burada eğitim yap denilir.

Bir okul «paket dizge» ile yapılmalıdır. Bina yapılırken «Bütçenin Sosyal Hizmetler» bölümünde gereksinmeler neyse, onların da yapılıp, okulun açıldığı gün okul demirbaşına kaydedilmek üzere okula teslim edilmelidir.

Burada bir konuya değinmek istiyorum. Donatım araçlarının bir bölümü bugün devletçe sağlanmaktadır. Hattâ ders araçlarının da bir bö'ümü devletçe sağlanmaktadır. Okul binası ve kuruluşları ile ders araç ve gereçlerinin bazı okullarda iyi kullanılmadığını gözlemledim. Yapılanları İyi korurken, yenilerinin sağlanmasını istemek bizleri daha haklı kılar kanısındayım.

DİĞER ÜLKELERDE OKULLAŞMA

Tablo — 3

Ülkeler	zorunlu öğrenim yaşı	süre (yıl)	okullaşma oranı: %
Yunanistan	6—-11	8	95
İtalya	6 — 13	8	95
Portekiz	7 — 10	4	80
İspanya	6 — 11	6	85
Yugoslavya	7 — 14	8	85
Türkiye	7 — 12	5	70
B. Almanya	6/7 — 13/14	8 — 9	90
İsveç	7/14/15	7 — 8	85
A.B.D.	6/7 — 14/17	9—12	90
S.S.C.B.	7 — 13/16	7 — 10	85
Belçika	6 — 13	8	95

Kaynaklar. DPT. «Türkiye'de Eğitim» (çoğaltma, 1966) s. 9
OECD, Country Report (Paris, 1966)

ÜLKEMİZİN VE YABANCI ÜLKELERİN DURUMUNU YORUMLAMA

Görüldüğü gibi ülkemiz okullaşma açısından belirtilen ülkelerin gerisindedir. Nitelik yönünden de konuyu değerlendirmek gerekir. Yukarıda belirtilen ülke ilkokullarının araç, gereç, işlik, kitaplık, kooperatif, eğlenme ve dinlenme yerleri, sıra, masa, dolap, ısıtma aydınlatma, kanalizasyon, su, diğer araç ve gereçlerinin (çoğunlukla) yeten kadar karşılandığını edindiğimiz bilgilerden öğreniyoruz.

Sonra anılan ülkelerde ikili, üçlü öğretimin pek yeri yoktur. Birleştirilmiş sınıflar konusu bazı önlemlerle çözümlenmiş gibidir.

Bizde okulun donatımı, yukarıda da değinildiği gibi geri plânda düşünülen bir konudur.

Ay/ıca öğretmen konut sorunu çözümlenmiştir. Hattâ bu ülkelerden bazıları köylerdeki konutların döşenmesi ve donatımını bile üstüne almış, kentlerde İse önemli gereksinimlerin öğretmenlerin (konut da dahil) maaşlarının % 8'ini geçmeyeceği kaydını koyabilmiştir.

Öğretim biçimine göre ilkokullaşmaya baktığımzıda:

Tablo — 4

	Kentlerde			Kırsal kesimde		
Yıllar	Normal	İkili	Üçlü	Normal	İkili	Üçlü
1970-1971	1266	2179	50	27.287	7528	22

•kaynak: MEB, Türk Millî Eğ. deki Gelişmeler.
195 -1968 (Ank. 1970) Cilt I, kısım I, s. 37
DPT, 3. Beş yıllık. P., s. 733

Böylelikle kentlerde normal öğretim yapan okul sayısının % 37, köylerde ise % 78 olduğunu görüyoruz.

Bir de ülkemizdeki derslik sayısına bakalım. 1971 -1972 öğretim yılında, halk yapısı, ören, geçici, yeni olmak üzere toplam olarak 103.394'tür. 6,5 milyon öğrenciye gerekli derslik ise 40 öğrenci üzerinden 162 bindir.

Aşağı ykarı okul dışı öğrenciler için normal öğretim düzeninde 60 bin, çift öğretim düzeninde ise 30 bin dersliğe gereksinme vardır.

Bunlara ek olarak, 1971-1972 öğretim yılında kentsel alanda 3 ve daha fazla sınıf okutan 202 öğretmene karşılık, kırsal alanda, köylerde 23 bin öğretmen 3 ve daha fazla sınıf okutmuşlardır. Üstelik de yöneticilik görevi de yüklenerek.

Aynı yıl içinde hiç sınıfa girmeyen, sınıfsız öğretmen sayısı 7232'dir Bu rakamlara terazinin ağır yanını yansıtma eğilimi istatistiklerini de katarsak sorunların önemi daha iyi değer kazanır. Sanırım.

Yine 1971 -1972 öğretim yılında 5000 öğretmenin çeşitli nedenlerle meslekten ayrıldığını da görüyoruz.

kaynak: I bid, s. 70
İlköğ. Yıllığı, 1971 -1972, s. 43, 47

Bir de dersane sayısına göre ilkokullarımızın 1970 -1971 durumuna bakalım:

Tablo — 5

derslik sayısı	kentlerde ilkokullar	köylerde ilkokullar	toplam	okul yüzdesi
1	103	16.037	16.140	% 42.1
2	129	11.623	11.752	% 30,7
3	110	3561	3671	% 9,6
4	57	1204	1261	% 3,3
5	3056	2412	5468	% 14,3

Kaynak: DPT, ÜBYKP, s. 732
MEB, Türk Millî Eğitimindeki Gelişmeler Ankr., 1970

Görüldüğü gibi 1-2 derslikli köy okulları büyük çoğunluktadır. Bir de daha önce değindiğimiz konut sorunu var. Ülkemizde 6

öğretmene ortalama bir konut düşmektedir. Bu konutlar hem yapı bakımındcn yetersiz ve hem de sayısal bakımdan büyük oransızlık göstermekte, öğretmenlerin en doğal gereksinmeleri karşılanmamakla kalmayıp, bir takım geçimsizliklere, sürtüşmelere neden olmaktadır. Sorunu önemle ele alınması kaçınılmaz bir görevdir.

SORUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN ÖNERİLER

Yukarıdan beri yaptığımız açıklamalar, verdiğimiz örnekler, değiniler sorunun önemli olduğunu kabul etmemiz gerektiğini ortaya koymaktadır kanısındayım:

1 — En az bir milyonun üstünde öğrenci okul dışıdır. Bu rakamın büyük bir kısmı kız öğrencidir.

2 — Ören ve geçici okulların yerine yapılması gereken derslikleri, okulları bir yana bıraksak bile, normal öğretim düzeninde en az 60.000 dersliğe gereksinme vardır.

3 — 180 bine ulaştığını sandığımız ilkokul öğretmen sayısına göre konut yapımı büyük önem göstermektedir. 30 bin konut olduğu kabul edilirse daha 150 bin konut gereklidir.

4 — Okullaşma için yeterli ödenek ayrılmamaktadır.

5 — Okulların donatımı konusu yeterince yapılmaktan çok uzaktır.

6 — Okulların plân ve proje çalışmaları ekonomik olmadığı gibi ülkemiz koşullarına da elverişli değildir kanısındayım.

7 — Okullarımız araç, gereç yönünden yetersizdir.

8 — Okulların eğitim, öğretimle ilgili giderlerini karşılamak için gelir kaynakları çoğunlukla kıt ve yetersizdir.

9 — Okul yapımları konusunda ki plânlama ve uygulama çoğu zaman üretken değildir ve yanlıştır.

10 — Okulların, ısıtma, aydınlatma, su, kanalizasyon ve ulaşım gibi sorunları ciddî biçimde ilgi görmemektedir.

11 — Okul yerleri ve arsalarının saptanması ve sağlanması konusu bazı bakımlardan günümüz gerçekleriyle uyuşmamaktadır.

12 — Ders kitapları başlı başına bir sorundur.

Bunların dışında ve daha önemlisi:

13 — Bu ortamda öğretmenin moral durumu, kuşku ve kaygılarının nasıl biçimleneceğidir.

Bu sorunların ÖZ OLARAK çözümlerini söylersek:

İlköğretimde okullaşma çift yönlü bir sorun.

A — Eksiklikleri tamamlamak.

B — Geleceğe yönelik çalışmalar.

Önce, ülke çapında konuyu inceleyip, araştırmak. Nicelik ve ni-

telik yönünden saptamalar yapmak. Ve plânlamak. Eleman seçimini iyi yapmak gibi ön koşullardan başka:

1 — Yeterli ödenek akçalı yılı bütçelerinde ayrılmalı,

2 — Normal öğretime geçecek sayı da derslik en kısa zamanda yapılmalı, geçici ve ören okullar yenilenmeli,

3 — Öğretmen sayısınca konut yapılmalı, temel donatımını da birlikte yapmalı,

4 — Okulların araç, gereç, eşya yönünden donatımı bina yapımlarıyla koşut sürdürülmeli,

5 — Okul plân ve projeleri derslik üzerinde konut biçiminde hazırlanmalı, ödenekten, arsadan kazanç, öğretmenin güvenliği, erinci sağlanmalı,

6 — Okulların su, elektrik, ısıtma gibi gereksinmeleri öncelikle sağlanmalıdır.

7 — Okullar, ofis ve şantiyeler kurularak, emaneten yapım dizgesiyle yapılmalıdır.

8 — 2490 sayılı yasa değiştirilerek ilçe emaneten yapım alt komisyonları kurulmalıdır,

9 — Okulların gelirleri 222 sayılı yasada daha gerçekçk biçimde belirlenmelidir.

10 — Okul arsalarının sağlanma gideri devletçe karşılanmalı, arsa ve arazi gelir elde etmeye elverişli ve diğer gereksinmeler için yeterli rakama ulaştırılmalıdır,

11 — Ders kitapları tartışmalı bir konudur. Tek kitap, çok kitap. Ancak günümüzde bundan öte bir sorun olup, bilimsellikten uzak, çağın çok gerilerinde, dil yapısı bozuk, anti-layik, faşizme kitle tabanı hazırlamaya yönelik özenmeler belirgin biçimde ortadadır. Kamuoyu bu gidişin şiddetle karşısındadır. Çağdaş, uygar insan yetiştirmek amacına yönelik çalışmalarla ders kitapları yazılmalı ve hazırlanmalıdır.

12 — Okul sicilleri tutulmalı, «Bina Bilgi Formu» hazırlanmalı değişmeler, gelişmeler bu formlara istenmelidir,

13 — Okullar aynı zamanda yaygın öğretim içinde kullanılacağından, çevrenin kültür merkezliğini üstlendiğinden plânlarında:

a — Derslik, b — Konut, c — Depo - WC, d — Kitaplık, e —

Kooperatif, f — Salon, g — İşlik, h — Beslenme odası, İ — Yönetici ve öğretmen odaları, i — Araç odası yer almalıdır.

SONUÇ OLARAK :

Öğretmene kulak verilmeli, çünkü O «HALKTIR».

Sabrını, bilgisini, becerisini oyaya değil bebelere işleyen insandır o.

Bebeler ki, yarının özlediğimiz insanları olacak, ülkemizi yönetecek.

Uygar, çağdaş insan yetiştirmek uygun moral ve fizik ortamın hazırlanması koşuluna bağlıdır.

Bu ortamı şimdiye dek yeterince hazırlayamadık. Hazırlamakta isteksiz davrandık. Mustafa Kemal'in başlattığı Devrin atılımları geriletildi, ertelendi, durdu.

Bir umut: Ak, duru, pırıl - pırıl bir aydınlık ortam diliyorum, bebelerimize ve öğretmenlerimize...

EMEKLİ SANDIĞI

- Araştırma -

G İ R İ Ş

Bu çalışmanın tamamı iki kısımdan oluşuyor. Birinci kısımda Emekli Sandığı üyelerinin Sandıktan yararlanma yolları, ikinci kısımda da Sandığın yatırımları incelenmektedir. Çalışmanın bütünü bu yazı içinde verilmeyecektir. Çalışmanın bütününde yatırımların tümü ayrı ayrı incelendiği ve değerlendirildiği halde, burada aradan seçilen birkaç örnek verilecek, yatırımların tümü genel olarak değerlendirilecektir.

Emekli Sandığıyla ilgili bir araştırmaya girişirken Sandığın ne olduğunun, nasıl yönetildiğinin de bilinmesi gerekir sanıyorum. Bu nedenle hemen başta Sandığı ve yönetim biçimini tanıtmaya çalıştım.

Emekli Sandığı'nın yatırımları T.BMM'nce denetlenebiliyor. Yıllık çalışmalar, yatırımların kârlılık durumları üyelerin bilgisine sunuluyor. Sunulmak bir yana, Sandığın Yönetim Kurulu kararları, yatırımlarının işleyişleri üst düzeydeki birçok yetkiliden bile gizleniyor. Zaman zaman çıkarılan İstatistik Bültenleri sayılı hazırlanıyor ve belli kişilere «Hizmete Özel» damgasıyla veriliyor.

Sözün özü Emekli Sandığı kapalı bir kutu. Bu incelemeyle, bu kapalı kutunun açılması zorlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM - I

KURULUŞ

ADI: Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı.

Kuruluş Yasası: Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Kanun No: 5424, Yayım Tarihi: 17.6.1949

Amacı: Emekli Sandığı Yasası'nın 1. maddesinde Sandığın amacı şöyle belirlenmiştir: «Maliye Bakanlığı'na bağlı olmak ve bu kanunda yazılı emekli işlerini görmek üzere Ankara'da.... kurulmuştur.» Buna göre Sandık; Devlet, Belediye, özel İdare ve Kamu İktisadi Teşekküllerinde çalışanların emeklilik işlerini yürütmek amacıyla kurulmuştur. Sandığın diğer etkinlikleri bu amacı daha iyi gerçekleştirme çabasına yöneliktir. Sandık Yasa-

sı'nın 22. maddesinde gösterilen ve başka maddelerde de belirtilen tüm çalışmaların «Emeklilik işlerini görmek üzere» temel amacına yönelik olması gerekir.

Görevleri: Sandığın görevlerini iki bölümde toplayabiliriz:

1. Sosyal güvenlikle ilgili görevleri: Emeklilik aylığı, âdi malûllük, görev malûllüğü aylığı, dul ve yetim aylığı, harp malûllüğü zammı, toptan ödeme, emeklilik keseneklerinin geri verilmesi, ikramiye ödemelerini gerçekleştirmek.
2. Sandık gelirlerini 22. maddede gösterilen yerlere ve yasanın sınırladığı biçimde yatırmak.

Sandığın Birimleri:

1. Merkez Örgütü
   - A. Esas Birimler
   - B. Danışma Birimleri
   - C. Yardımcı Birimler
2. Taşra Örgütü
   - A. İstanbul İrtibat Müdürlüğü

BÖLÜM - II

SANDIĞIN ORGANLARI

Emekli Sandığı Yasası madde 2.

«Sandığın organları şunlardır:

1. Genel Kurul
2. Yönetim Kurulu
3. Genel Müdürlük
4. Sağlık Kurulu

Sandık Genel Kurulu, 3460 sayılı kanunda gösterilen «İktisadî Devlet Teşekkülleri Genel Kurulu'dur.»

1. Genel Kurul: Emekli Sandığında Genel Kurul görevini, 12.5.1964 gün ve 468 sayılı yasa uyarınca, T.B.M M. yapmaktadır. Sandığın çalışmaları, yıllık çalışmaların denetlenmesi üyelerin denetiminde değildir. Bir milyona yakın Sandık üyesi adına denetleme görevini T.B.M.M. yapmaktadır.

2. Yönetim Kurulu (Müdürler Kurulu): Sandığın yönetim organıdır. Bir başkan üç üye olmak üzere dört kişiden oluşur: Başkan ve iki üye Maliye Bakanlığı'nm önerisi ve Bakanlar Kurulu'nun onayıyla atanır. Üyelerden birisi «Memur Temsilcisi» olarak Kurul'da bulunur. Bu üye, merkez örgütünde çalışan memurların kendi aralarından seçtikleri temsilcidir. Sandığın çalışmaları ve yatırımlarıyla ilgili kararları Yönetim Kurulu verir.

Yönetim Kurulu'nda şimdi görev yapmakta olan kişileri tanımakta yarar var. Böylelikle Yönetim Kurulu'nun oluşma biçimini daha iyi anlayabiliriz.

Başkan:

Zafer özkaynak, Sandık Genel Müdürü. Siyasal Bilgiler Faktiltesi'ni bitirmiş, Ankara Hukuk Fakültesinden sertifika almış. Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilâtında çeşitli görevlerde bulunmuş.

Üyeler:

Hasan Dinçer: Yönetim Kurulu'na Milli savunma Bakanlığı teemsilcisi olarak girmiştir. Hukuk Fakültesini bitirmiş, savcılık ve avukatlık yapmış. 1964 yılında Demokrat Parti'den Afyon Milletvekili olarak parlamentoya girdi. Dört dönem milletvekilliği yaptı. Başbakan yardımcılığı, Milli Savunma Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Devlet Bakanlığı görevlerinde bulundu.

Orhan Cemal Fersoy: Hukuk Fakültesi mezunu, avukat. 1969 yılında A.P. İstanbul Milletvekili oldu. «C + 240 Sanıklar Getirildiler - Yassıada Davalar,!, Bir

Devre Adını Veren Başbakan Menderes» adlı yapıtları vardır.

Mustafa Atay: Dil Tarih Coğrafya Fakültesini bitirmiş. Sandıkta çeşitli görevlerde bulunmuş, 1975'te Memur Temsilcisi seçilmiştir.

Müdürler Kuruluna (Yönetim Kurulu) Seçilebilme Koşulları:

Emekli Sandığı Yasası, madde 4:

«Reis ve aza teklif ve tayin olunabileceklerin yüksek tahsil yapmış olmaları, maliye, ekonomi ,hukuk, bankacılık, sigortacılık, emeklilik, mühendislik veya mimarlık kollarından birinde ihtisas sahibi bulunmaları şarttır.»

Yasanın bu maddesine göre, Emekli Sandığı üyelerinin üçte birini oluşturan ÖĞRETMENLERİN bu kurula girebilmeleri hiçbir zaman olası değildir. Çünkü, «teklif ve tayin» edilebilmek için; hem yüksek tahsil, hem de maliye, ekonomi, hukuk, bankacılık, sigortacılık, emeklilik, mühendislik veya mimarlık kollarından birinde ihtisas yapmış olma koşulu aranmaktadır. Hiçbir öğretmen, sağlık memuru, ziraat memuru vb. bu kollarda «ihtisas sahibi» değildir. Ve bu durumda Yönetim Kurulu'na girme olanakları yoktur.

Bu ihtisas kolları neye göre belirlenmiş belli değil. Bunların seçiminde ölçü ne olmuş? Örneğin bir mimarın, bir mühendisin Emekli Sandığıyla ne tür bir yakınlığı var? Bir öğretmenden bu tür meslek sahipleri, Emekli Sandığının işlerini yürütmekte niye üstün tutulmuş? Niye bunlar yeğlenmiş?

Yasada gösterilmemiş ya, Yönetim Kurulu'na seçilebilmenin bir başka koşulu daha olsa gerek. Uygulamada bu ikinci koşula ö zellikle dikkat ediliyor. Bu koşul da, «Politikayla uğraşmak» ya da «Eskiden politikayla uğraşmış olup da şimdi o işten elini eteğini çekmiş olmak».

Emekli Sandığı'nm asıl varlığını oluşturan Sandık üyelerinin bu kurula girebilme olasılığı hemen hiç yok. Bir milyona yakın üye ödedikleri paylarla Emekli Sandığını oluşturacak, ama kendi Sandığının yönetimine hiçbir zaman hiçbir şekilde gelemeyecek. Yönetime kimlerin gelmesi gerektiği konusunda da görüşü alınmayacak. Emekli keseneğini aydan aya düzenli bir şekilde ya tıracak, ama yatırdığı paraların kimlerce, nerelerde, nasıl harcandığına hiçbir zaman karışmayacak.

Yönetim Kurulu'nun 4 üyeden oluştuğunu, bunlardan başkan ve iki üyenin atamayla g diğini söylemiştik. Atamalar, Bakanlar Kurulu'nca yapılıyordu. Sandığın Yönetim organının oluşması Bakanlar Kurulu'nun isteği doğrultusunda olduğuna göre; gerek Kurulun oluşması, gerek t kuruldan çıkacak kararların politik nitelikte olması beklenir. Kurulun oluşmasında, çalışmalarında, Sandık üyelerinin genel çıkarlarından çok, hükümetlerin politik çıkarlarının ön planda tutulması olasıdır.

3. Genel Müdürlük: Sandığın bir Genel Müdürü, iki de Genel Müdür Yardımcısı vardır. Sandığı Genel Müdür temsil eder. Genel Müdür temsilcilik görevini yardımcılarından birine ya da uygun göreceği bir başkasına verebilir. Genel Müdür, Sandığın işlerini kanun, tüzük ve yönetmeliklere, Yönetim Kurulu kararlarına göre yürütür. Dördüncü ve daha yukarı derecedeki memurlar Genel

Müdürlüğün teklifi üzerine Yönetim Kurulunca, bunun dışında kalanlar Genel Müdürlükçe atanır.

4. Sağlık Kurulu: Sağlık Kurulu üç üyeden oluşur. Bu üç üyeden birisi Milli Savunma Bakanlığınca, birisi Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığınca atanır. Üçüncü üye T.C. Emekli Sandığı kadrosundan görevlendirilen bir kişidir. Üyelerin uzman hekim olması gerekmektedir.

Sağlık Kurulu'nun başlıca görevleri şunlardır:

1. Emekli Sandığı Yasasının 50. maddesinde yazılı malûllük raporlarını inceleyerek karara bağlamak. (Malulen emekli olacaklarla ilgili raporlar.)

2*. Yasanın 52. maddesinde gösterilen malûllük derecelerini belirtmek.

3. Yasanın malûllükle ilgili uygulamalarında düşüncelerini bil mek.

BÖLÜM - III

ÜYELERLE İLGİLİ BİLGİLER

Emekli Sandığının 823.829 üyesi vardır (1971). 1977 yılında bu sayının bir milyona ulaştığı tahmin edilmektedir. Bu üyelerin dağılımı şöyledir:

Maaş derecelerine göre (1971) :

1.	7.443
2.	4.842
3.	6.641
4.	13.042
5.	18.871
6.	25.867
7.	29.854
8.	42.930
9.	55.562
10.	98.213
11.	71.936
12.	141.251
13.	85.095
14.	99.028
14. Dereceye	
Bilinmeyen	82.367
TOPLAM	823.829

Sandık üyelerinin yüzde 75'i 10. ve daha aşağı derecelerden aylık almaktadır. Büyük çoğunluk dar gelirlidir. Ellerine «Asgari geçim düzeyi»nde aylık geçmektedir.

Bütçelere göre dağılım (1971):

Genel Bütçe	542.604
Katma Bütçe	55.529
Özel İdareler	17.784
Belediyeler	50.622
Kamu İkti. Teşeb.	157.290
TOPLAM	823.829

Öğrenim durumlarına göre dağılım (1964):

Öğrenim görmeyenler	42.907
İlkokulu bitirenler	113 694
Ortaokulu bitirenler	70.585
Liseyi bitirenler	119.920
Yüksek okulu bitirenler	67.029
Bilinmeyenler	98.430
TOPLAM	512.565

(1)

(1) «Üyelerle ilgili Bilgiler» bölümünde verilen rakamlar TC. Emekli Sandığı İstatistik Bülteninden derlenmiştir. (Sayı: *71)*

BÖLÜM - IV

EMEKLİ SANDIĞININ MAL VARLIĞI - GELİRLERİNİN YATIRILDIĞI ALANLAR

Emekli Sandığının mal varlığı 1976 Eylülünde 18.761.441 TL.'sı olarak görülüyor. Aslında bu rakam gerçek değerin çok altında. Şöyle; Sandık, taşınmaz mallarının yapımını 1955'lerden beri sürdürüyor. 1955 - 1960'larda yapılan bir malın değeri, yapıldığı günkü mal oluş fiyatı olarak gösterilmektedir. Oysa bu mallar o günden bu yana en iyimser bir tahminle dört - beş katlık bir değer artışı kazanmışlardır. Sandığın ortak olduğu şirketlerdeki ortaklık paylarının, değerleri de yatırıldığı günkü değer değildir.

Sandığın gelirlerinin iki grupta toplandığını görüyoruz:

a. Kanunî Gelirler: % 8 Emekli Keseneği, % 25 Giriş Keseneği, % 100 Artış Keseneği, % 14 Emekli Karşılığı, % 25 Giriş Keseneği Karşılığı, % 100 Artış Keseneği Karşılığı, % 1 Ek Karşılık vb.

b. Plasman Gelirleri: Sandığın yatırımlarından sağlanan gelirlerdir;

Birinci gruptaki gelirler tümüyle Üyelerden sağlanıyor. İkinci gruptaki gelirler de üyelerden sağlanan gelirlerin yatırıma dönüştürülmesiyle oluşturuluyor. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Sandık gelirlerinin tümünün çıkış yeri, üyelerden kesilen keseneklerdir.

Emekli Sandığı gelirlerinin nerelere yatırılması gerektiği Sandık Yasasının 22. maddesinde belirtilmiş. Yasanın bu maddesinden Sandığın başlıca şu alanlara yatırım yapılabileceğini anlıyoruz:

a. Gelişmeye en uygun ve en çok gelir getirecek gayrimenkullere,

b. Sermayesinin tamamı ya da yarısından çoğu Devlete ait kurumlara,

c. Bakanlar Kurulu kararıyla, yurt gelişiminde etkili olacak özel şirketlerin yatırımlarına,

d. Milli bankalara.

Yasa, yatırım alanlarının sınırlarını böylece belirlemiş. Şimdi bu alanlar içinde nerelere yatırımlar yapıldığını görelim. Bu yatırımlardan, yatırımların asıl sahibi Emekli Sandığı üyeleri ne kazanıyor, onu da gözümüzden ırak tutmayalım.

BÖLÜM - V

EMEKLİ SANDIĞININ ORTAKLIKLARI (İŞTİRAKLERİ)

Sandık, 12 şirketin sermayesine hissedar olarak katılmıştır. Bu şirketler şunlardır:

A. Sanayi Kuruluşları

1. D. B. Deniz Nakliyatı A.Ş.
2. Petkim Petro-Kimya A,Ş.
3. Türkiye Petrolleri A. O.
4. Eskişehir Çimento Fabrikası A. Ş
5 Anadolu Öemiryolu

B. Bankalar

1. T.C. Merkez Bankası A. O.
2. T. C. Emlak Kredi Bankası A.O.

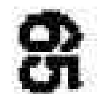
C. Turizm le İnşaat Şirketleri

S A N D I K   V A R L I Ğ I
(TL)

Aşağıdaki tablo Emekli Sandığı varlığını göstermektedir.

GELİRLER	1950	1972	1973	1974	1975	1976 (Ocak-Eylül)
Kanunî Gelirler	329.034.998	4.496.808.414	5.006.995.436	7.111.700.216	10.702.311.579	8 696.435.522"
Plasman Gelirleri	15.568.911	467.983 869	471.588.867	637.916.923	931.573.552	699.286.452
T O P L A M	344.603.909	4.964.792.283	5.478.584.303	7.749.617.139	11.633.885.131	9 395 721974
GİDERLER						
Kanunî Giderler	11.061.250	3.964.977.720	4.769.325.343	5.017.090.920	6.425.838.197	6.203.259.541
Plasman Giderleri	1.768.923	109.716 486	98.878.110	118.280.902	167.697.085	157.162.500
Maliyeye Ödenen	—	300 000 000	—	—	—	—
T O P L A M	12.830.173	4.374.694.206	4.868.203.453	5.135.371.822	6.593.535.282	6.360.422 041
Varlık Artışı	331.773.736	590.098.077	610.300.850	2.614.245.317	5 040.349.849	3 035.299.933
Devir	—	6.870.905.415	7.461.003.492	8.071.384.342	10.685.629.659	15.725.979.508
Sandık Varlığı	331.773.736	7.461.003.492	8.071.384.342	10.685.629.659	15.725.979.508	18.761.279.441
Yıl Kârı	13.799.988	358.267.383	372 710 757	519.636.021	763.876.467	542 123 952
Bilançoya Göre Varlık	317.973.748	7.102.736.109	7.698.673.585	10.165.993.638	14.962.103.041	18.219.155.489

NOT: 1976 yılı tahminidir

T.C. Emekli Sandığı İstatistik Bülteni, T.C. Emekli Sandığı Aktüanya ve İstatistik Müdürlüğü, S. 27 Ekim 1976

1. Emek İnşaat ve İşletme A.Ş.
2. Emek Turistik Tesisler İşletme Ltd. Ş.
3. Taksim Otelcilik A. Ş.
4. Kıbrıs Türk Turizm İşletmeleri Ltd. Ş.

D. Tasfiye Halinde Olanlar
1. Tutum Bankası

E. Tasfiye Edilenler
1. Emek Sinema Ltd. Ş.

Bu şirketlerin tümünün sermayesi 6.196.000.000 TL.'sıdır. Sandığın payı 99Z.401.000Tl.'dır. Sandığın 1974 yılında bu ortaklıklardan sağladığı gelir, 98.261.000 Tl'dır. 1975 yılında sağladığı gelir toplamı 90.328.000 Tl.'dır.

Bu şirketlerden örnek olarak birkaçını inceleyeleim.

D.B. Deniz Nakliyatı A.Ş.

Şirketin sermayesi, 1.300.000 Tl. Kuruluş yılı, 1955. Sandık bu şirkete 114.700 Tl'sı ile ortak olmuştur. Bu parayla şirketin % 8,82'lik hissesine sahiptir.

Şirket, İktisadi Devlet Teşekkülüdür. Yöneticileri Bakanlar Kurulunca atanır. Sandığın yönetim ve denetimde hiç temsilcisi yoktur.

Sandığın 1971 - 1975 yıllarında bü şirketten sağladığı temettü (kazanç) tutarları:

Yıllar	Sandıkça ödenen' Sermaye (TL)	Kazançtan Sandığın Aadlığı Pay (TL)	Sandık Sermayesinin Kazanç Oranı (%)
1971	114.700.000	2.635.000	2,3
1972	114.700.000	2.635.000	2,3
1973	114.700.000	2f.635.000	2,3
1974	114.700.000		
1975	114.700.000	6.377.000	5,6

Yıllık gelir oranlarının, 1971 - 1972 - 1973 yıllarında % 2,3; 1975 yılında % 5,6 olduğu görülüyor. İ974 yılında şirketin kazanç dağıtmadığı anlaşılıyor.

Hiçbir aklı başında işletmecinin, bu oranda gelir getiren bir işletmeyi, normal işleyen bir işletme olarak kabul edeceğini sanmıyorum. Ve hiçbir kapitalistin de yılda % 2,3 gelir getirecek bir işe yatırım yapması beklenmez. Kapitalist, elindeki parayı hiç işletmeyip bankaya yatırsa, % 10 net faiz alabilir. Hem de hiçbir riske girmeden. Bir kapitalist de bunu iyi değerlendirir.

Türkiye Emlak Kredi

Bankası A.O.:

Ortaklığın sermayesi 1.000.000.000 TL.'dır. Kuruluş yılı 1951. Sandığın payı, 45.500.000 TL'dır. Sandık payının sermayeye oranı % 4,55.

Yönetim Kurulu'nda Sandık temsilcisi . yoktur. Ortaklığın Denetleme Kurulu 5 üyeden oluşur, bunlardan 2'si Sandık temsilcisidir.

Sandığın 1971 - 1975 yıllarında bu ortaklıktan sağladığı kazanç tutarları:

Yıllar	Sandkça ödenen Sermaye (TL)	Kazançtan Sandığın Aldığı Pay (TL)	Sandık Sermayesinin Kazanç Oram (%)
1971	45.500.000		
1972	45.500.000		
1973	45.500.000	1.146.000	2,5
1974	45.000.000	2.487.000	5,5
1975	45.500.000	1.682.000	3,7

Ortaklığın 1971 - 1972? yıllarında kazanç dağıtmadığını görüyoruz. 1973 - 1974 - 1975 yıllarındaki kazanç oranları da oldukça düşük.

Bu iki örneği gördükten sonra, Sandığın ortak olduğu 12 şirketten toplam olarak aldığı yıllık kazançlara bakalım:

	12 Şirkete Sandıkça Yatırılan Sermaye Toplamı	Kazançtan Sandığın Aldığı Pay (TL.)	Sandık Sermayesinin Kazanç Oranı (%)
1971 yılı	645.748.000	29.723.000	4,6
1972 yılı	655.258.000	30.690.000	4,7
1973 yılı	940.627.000	64.443.000	6,8
1974 yılı	969.662.000	98.261.000	10,1
1975 yılı	992.901.000	90.328.000	9,1

Genel değerlendirmede, Sandığın ortaklıklardan sağladığı gelirin çok düşük olduğu görülüyor. İnceleme konusu olan beş yılın dördünde gelir düzeyi % 10'un altında. Bu durumuyla Sandık gelirlerinin kârlı alanlara yatırıldığı söylenemez. Hiçbir sermayedar kârlılık oranı % 4,6 olan bir alana yatırım yapmaz.

Denebilir ki «Emekli Sandığı gibi sosyal kuruluşların yatırımları kâr getirme amacına yönelik olmaz. Kitlelerin sosyal gereksinimlerini karşılama temel düşünce olmalıdır.» Böyle bir düşüncenin geçerliliğini kabullendiğimiz zaman, bunun ardından şöyle bir soru sormamız gerek: «Emekli Sandığı bu yatırımlarıyla, üyelerin yaşamına ne gibi sosyal kolaylıklar getirmektedir?»

Eğer, gerçekten yatırımlar üyelerin daha iyi yaşam koşullarına kavuşmalarını sağlıyorsa, bunun ön koşullarını hazırlıyorsa o zaman yatırımlarda kârlılık aranmaz. Ama gerçek böyle değil, öyle sanıyoruz ki hiç kimse, Sandık ortaklıklarından sağlanan yararların, yalnız Sandık üyelerinin çıkarlarına • yönelik olduğunu savunamaz.

Sandık, çoğu özel olan 12 şirkete ortak olmuş, sermaye yatırmış. Bu şirketlerden aldığı kazanç (temettü) oldukça düşük. Şirketler kazanç dağıtmıyorlar ama sermayelerini giderek büyütüyorlar, yatırımlarını genişletiyorlar. Şirketler ne ölçüde büyürse büyüsün, yatırımlar ne ölçüde genişlerse genişlesin, Sandık ÜVyelerinin eline geçen birşey yok.

Üyelerin kesintisinden oluşan Sandık sermayesini, bu şirketler, üyelerin denetiminden uzak, kendi çıkarları doğrultusunda dilediklerince kullanıyorlar.

Sandık, ortaklıkların bazılarının Yönetim ve Denetleme Kurullarında temsilci bulunduruyor, bazılarında ise hiç temsilcisi yok.

Herhangi bir şirkete ortak olan bir kişi ya da kuruluşun yönetim ve denetimde hiç söz hakkının bulunmaması nasıl açıklanabilir? Bir şirkete ortak olunup para yatırılacak ama o şirketin ne yaptığına, nasıl çalıştığına ba kılmayacak. Sandığın bazı şirketlerdeki durumu, aynı Sandık üyelerinin Emekli Sandığı karşısın^daki durumuna benzemekte. Nasıl, Emekli Sandığı üyeleri kendi kesintilerinden oluşan Sandık sermayesinin nereye, niçin yatırıldığına karışamıyorsa; Emekli Sandığı da bazı şirketlere yatırdığı sermayesinin nasıl kullanılacağına karışamıyor.

Emekli Sandığının ortak olduğu şirketlerde kaçar temsilci bulunduracağı ilgili şirketin ku ruluş yasasında belirtilmiş. *Bv* sözleşme uyarınca, belirtilen sayıda Sandık temsilcisi Emekli Sandığı Yönetim Kurulunca seçilir. Yönetim Kurulu temsilci bulundurulacak şirketler için yeterince yönetim ve denetleme ki rulu üyesi seçer, görevlendirir.

Kimlerdir ortaklıkların yönetim ve denetleme kurullarında F mekli Sandığı adına görev yapanlar? Bu kişilerde en azında: Emekli Sandığı üyesi olma koşulu aranır mı? Bu soruları yanıtlayabilmemiz için Emekli Sandığı Yönetim Kurulu'nun oluşmasını bir kez daha hatırlamamız gerekir. Emekli Sandığının Yönetim Kurulu 4 kişiden oluşuyordu. Bu 4 kişiden başkan da dahil üçü Maliye Bakanının teklifi, Bakanlar' Kurulu'nun onayıyla atanıyordu. Böyle Bakanlar Kurulu nun onayıyla oluşan bir kurulun. Bakanlar Kurulunun politik görüşleri doğrultusunda kararlar çıkarması doğaldır. Sandığın türr varlığını işleten ve en üst karar organı olan Emekli Sandığı Yö netim Kurulu hükümetlerin siyasi tercihleri doğrultusunda okşuyordu. Bunlar, kendileri belli bir politik görüşte oldukları içir Sandık yönetiminin en başına getirildiklerine göre; Sandık tem silcisi olarak seçecekleri kimselerde de arayacakları en önemli koşul «seçilecek kişinin politik görüşü» olacaktır. Kişi ister Sandık üyesi olsun, ister olmasın, yeter ki politikayla içli dışlı olsun ve kendi dünya görüşlerine uygun görüşleri savunsun.

Sözde bazı ortaklıklarda Sandık temsilcisi bulunmakta. Ama bu temsilciler gerçekten Sandık üyelerinin temsilcileri midir? Kendi Sandıklarının yönetim organını seçemeyen bir milyon üyeyi, Bakanlar Kurulu'nun atadığı kişilerin getirdikleri bu kimseler temsil edebilir mi?

Sandık üyelerince seçilmeyen bir yönetim kurulunun görevlendireceği kimseler şirketlerde Emekli Sandığını temsil edemezler. Emekli Sandığının gerçek sahipleri olan üyeleri temsil edemezler. Sandık varlığının tek sahibi olan ortakların seçeceği kim' seler ancak şirketlerde Sandığı temsil edebilirler. Ancak böyle bir yoldan gelen kimseler Sandığın ve Sandık üyelerinin çıkarlarını savunabilirler.

BÖLÜM - VI

SANDIĞIN TURİZM ALANINDAKİ YATIRIMLARI

A. Oteller
1. İstanbul Hilton
2. Büyük Tarabya
3. Maçka
4. İzmir Büyük Efes
5. Bursa Çelik Palas
6. Büyük Ankara
7. Stad

B. Tatil Köyleri ve Plajlar:
1. Foça
2. Kuşadası
3. Bayramoğlu Tatil Köyleri
4. Tarabya Plajı

C. Otogarlar
1. Bursa Santral
2. Eskişehir Otogar

D. İşhanlan ve Çarşılar
1. Ankara'da Ulus
2. Ankara'da Anafartalar
3: Ankara'da Kızılay, Emek
4. Ankara'da Anafartalar Çarşısı ve İşhanı
5. İstanbul'da Harbiye
6. İstanbul'da Karaköy İşhanı
7. İstanbul'da Serkldoryan Bloku.

Bu işletmelerden İstanbul Hilton, Hilton İnternational İne. (A3.D.) firmasınca; Büyük Ankara Oteli, S.E.H.E.G. (İsveç) firmasınca, Foça ve Kuşadası Plajları, Clup Mediterrane S.A. (Fransız) firmasınca, diğer işletmelerin tümü de Emek Turistik Tesisler İşletmesi Ltd. Ş.'nce işletilmektedir.

«Turizm alanındaki yatırımların tamamı Sandığımızca karşılanan ve bir kısmı Emek Turistik Tesisler Limited Şirketi, diğer bir bölümü de yabancı firmalar tarafından işletilen tesislerimiz; Oteller, Tatil Köyleri, Otogarlar ve İşhanlan olmak üzere 4 grupta toplanmıştır.» (1)

Yukarıya aktarılan alıntıdan da anlaşılacağı gibi, Turizm alanındaki yatırımların tamamı Sandıkça yapılmıştır. İşletmelerin kuruluşları tamamlanmış, işletme için gerekli ne varsa herşey sağlanmış, dayanmış . döşenmiş; ondan sonra da kuruluşlar işletilmesi için bazı şirketlere verilmiş. İşletici firmaya kuruluşlar verilirken mutfağmdaki çatala, odalardaki telefona, elbise fırçasına varıncaya değin hazırlanmış. Öyle ki; örneğin bir Hilton otelinin iç döşemi için 37.052.618 TL. harcanmış, ondan sonra da iğneden ipliğe herşeyi hazır bu işletmenin işletilmesi Hilton firmasına verilmiş.

İşletme sözleşmelerine göre işletici firmaların zarar etme olanakları da yok. Gelirlerden tüm işletme giderleri çıkarıldıktan sonra firmalara belli oranda kâr verilmesi kabul edilmiş, örneğin Büyük Ankara Otelini işleten firmanın net kârdan alacağı pay % 14'ttir. Bu firmanın bu durumuyla zarar etme olanağı yoktur. Üstelik bu oteli işleten firmaya bir de 500.000 TL. «Asgari kâr garantisi» verilmiştir. İşletmenin geliri ne olursa olsun, kâr paylaşımı yapılmadan önce firma, gelirden kendisine garanti olarak ayrılan kısmı öncelikle alacaktır, ondan sonra kâr paylaşımı yapılacaktır.

Büyük Ankara Oteli 96.651.515 TL.'na mal olmuş bir işletme. Yal-

(1) T,C. Emekli Sandığı Bülteni, Sayı 1, 1.9.1975, Ankara, s. 4

nız iç döşemi için 15.059.069 TL. harcanmış. İçinde gece kulübünden yüzme havuzuna, kuru temizlemecisinden ziyafet salonlarına kadar herşeyi olan görkemli bir otel Böyle hazır bir oteli işletmek çok güçmüş gibi, işletme hakkı İsveç firmasına verilmiş. Üstelik bir de kâr garantisi sağlanmış. Sanki böyle bir oteli işletecek hiçbir kuruluş çıkmayacakmış gibi ilgili firmaya yılda 500.000 TL. bahşiş sağlanmış.

Turizm alanındaki yatırımların toplamı 875.795.295 TL. 1974 yılında işletmeci firmalardan sağlanan kira ise 62.974.319 TL.'dır. Bu kira yatırılan sermayenin % 7'si kadardır. Sandığın milyonları % 7 kazanç sağlayacak alanlara yatırılmış.

Böyle görkemli ve herşeyiyle en iyi bir biçimde donanmış otellerin ve diğer işletmelerin bu ölçüde az gelir getirmeleri yadırganabilir belki. İşletmelerden az gelir sağlanması iki nedene dayanabilir. Birincisi, sağlanan kazancın hepsinin Sandığa gelmemesi, işletmeci firmaların kazancın bir kısmını almaları. İkincisi de işletmelerde müşterilere çok iyi ve masraflı hizmetlerin sunuluşu.

İşletmelerde, müşterilerden alman ücretin % 80'ine yakın bölümü hizmet olarak geri sunuluyor. Müşteriler açısından böyle iyi hizmetlerin sunulmuş olması beğenilecek bir durum kuşkusuz. Müşteri parayı ödüyor, karşılığında da en iyi hizmeti görüyor.

Ama en iyi hizmeti kimler görmekte? Emekli Sandığı üyeleri değil kuşkusuz. Otellerdeki ve diğer işletmelerdeki ücretler, üyelerin kesesine göre ayarlanmış değil çünkü. İstanbul'a gelen bir Emekli Sandığı üyesinin 750 TL. verip Büyük Tarabya otelinde, Ankara'ya gelen bir üyenin 200 - 600 TL. verip Stad otelinde bir gece yatması beklenmez. Hele 10 - 15 gün bu otellerde kalması düşünülemez. Emekli Sandığı üyelerinin çoğunun bir aylık geliri, Büyük Efes Otelinin «Huzur Dairesinde yalnız bir gece yatmaya yetmez.

Parayı verebilenler, paralarının karşılığında en iyi hizmeti görüyorlar bu işletmelerde. Bu işletmelerin gerçek sahipleri olan Sandık üyeleri değil.

İşletmelerden hepsinin özelliklerini burada vermeye olanağımız yok. Örnek olabilecek ikisinin özelliklerini belirtelim. İki örnekle işletmelerin genel özellikleri hakkında bir fikir verebilirsek. Sandık üyeleri hiç olmazsa nelerin sahibi olduklarını öğrenirler. Kendi hizmetlerinde olma da, paralarıyla kimler için neler yapıldığını öğrenebilirler.

İzmir Büyük Efes Oteli:

1964 yılında işletmeye açılmıştır. Maliyeti 103.335.525 TL.'dır. Yıllık kazancın % 95'i Sandığın, % 5'i işletmeci firmanındır.

Otel 12 katlıdır. 296 odası, 584 yatağı vardır. Ayrıca, 22 suitli, iki büyük dairesi vardır. Otelin döşemi ve demirbaş alımı için 16.270.007 TL. harcanmıştır. 375 kişilik restoranı, 300 kişilik ziyafet salonu, 25 kişilik roofu, 300 kişilik toplantı salonu, 220 kişilik gece kulübü, 8 asansörü vardır. Mutfak kapasitesi 2000 kişiliktir. Otelin içinde 9 dükkân, kuru temizleme döşemi, yüzme havuzu bulunmaktadır.

Sandığın ,1972 - 1976 yıllarında Büyük Efes Otelinden sağladığı kazanç:

Yıllar	İşletme Geliri (TL.)	Sandığın Payı (TL.)	Net Gelir %'si
1972	6.607.433	6.295.923	3,78
1973	10.645.843	10.494.450	8,01
1974	7.651.683	7.683.299	4,71
1975	12.435.033	11.813.282	10.09
1976	8.000.000	7.600.000 (Ocak-Eylül)	

Not: 1) 1976 yılı tahminidir.
2f) Sandık payına dükkan kiraları dahildir.

izmir Büyük Efes Otelinin 1977 Fiyat Göstergesi (TL.)

	Yaz Dönemi (1 Nisan - 31 Ekim)			
	Tek kişi	İki Kişi	Tek Kişi	İki Kişi
Caddeye bakan oda.	375	475	325	425
Bahçeye bakan oda.	450	550	400	500
Denize bakan oda	450	500	400	500
Köşe daireler	600	1000	600	1000
Hususi daireler	2500		2500	
Ek yatak	100-125			

Tüm Otellerin
Maliyet toplamı, 553.270.635 TL.'dır (1975) sonu).
Tüm otellerden sağlanan kazanç:

Yıllar	İşletme Geliri (TL.)	Sandık Payı (TL.)	Net Gelir %'si
1972	42.348.719	32.598.617	4,61
1973	56.453.315	46.020.276	6,10
1974	42.963.089	35.535.604	3,68
1975	55.737.056	46.407.562	6,27
1976	37.500.000	33.000.000 (Ocak-Eylül)	

Not: 1) 1976 yılı tahminidir.
2) Hilton, Büyük Efes, Stad, Maçka ve Çelik Palas'm Sandık paylarına dükkân kiraları dahildir.

Oteller incelenirken iki temel özellik göze çarpıyor:

a. Bu işletmelerin lüks olabilmeleri için hiçbir masraftan çekinilmemiş.

b. Oteller, Sandık ortaklarının gereksinmelerini karşılamak amacıyla yapılmamış.

a. Oteller için milyonlara varan yatırımlar yapılmıştır. Her biri genj(ş toplantı salonlarıyla; restoranlar; müşterilerin arabalarını koymaları için garajlar; alışverişlerini yapmaları için dükkanlar; kibar müşterilerin elbiselerini ütületmeleri, temizletmeleri, toplantılara gitmeden önce şık giyinmelerini ᵛ sağlayabilmek için kuru temizleme döşemleri; canları istediğince eğlenebilmeleri için yüzme havuzları, gece kulüpleriyle donatılmıştır.

Bu ölçüde büyük harcamaların yapıldığı bu yatırımların Sandık için gelir sağlayıcı olmadıklarını da görüyoruz. «Tüm Otellerden Sağlanan Kazanç» tablosu incelendiğinde görülüyor; Sağın bu milyonluk yatırımlardan sağladığı gelir, 1972 yılında yatırdığı sermayenin % 4,61'i, 1973 yılında % 6,1'i, 1974 yılında % 3,68'i, 1975 yılında % 6,27'sidir. Buna kazanç denebilir mi?

Her şeyiyle tüm varlığı San-, dığm olan otellerden sağlanan gelir ortaklıklardan. sağlanan gelirden de düşük. Bu durumuyla otellerin zararına işleyen kuruluşlar olduklarını söyleyebiliriz. 500 milyonu aşkm sermaye % 3,68 gelir getirecek bir alana bağlanma?, çünkü. 500 - 600 milyonu % 3 — % 6 gelir getirecek bir alana yatırmaya işletmecilik denemez.

Emekli Sandığı Yasası, madde 2Z:

«Sandığın ihtiyatları norm?.] ve belli ihtiyaçlar için serbest bulundurulması lazım gelen miktarlar çıkarıldıktan sonra kalanı;

I. Mütehavvil gelir kıymetlerden:

a. % 4O'ı geçmemek üzere iktisaden -inkişafa mazhar olan er uygun yerlerde ve en fazla varidat temin edecek şekilde ve belediye hudutları içinde satm alınacak veya yapılacak gayrimenkullere:»

Yasanın ilgili maddesi Sandığın «en uygun yerlerde ve en fazla varidat temin edecek......... gayrimenkullere» yatırım yapılabileceğini belirtiyor.

Şimdi, acaba Sandık yatırımlarının yasanın bu emredici hükmüne uygun alanlara yapıldığı söylenebilir mi? Acaba bir Maliye Bakanı, ya da herhangi bir Sandık Yönetim Kurulu üyesi % 3 - % 6 gelir sağlayan bir yatırımın «en fazla varidat temin eden» yatırım olduğunu savunabilir mi?

b. Sandık üyelerinin bu otellerden yararlanma olanağı hiç yoktur. Oteller onlar için hazırlanmamıştır. Kuşkusuz, otellere onların girmesi, orada günlerce, hatta aylarca kalması yasaklanmış değildir. Dilerlerse onlar da kalabilir buralarda. Kendi malı olan otellerde dilediklerince eğlenebilirler... Ama onlar, dileyemezler hiçbir zaman. Sandık üyesi olan bir sağlık memuru, bir öğretmen, nüfus memuru, maliye tahsildarı; geceliği 375 - 2500 lira olan Büyük Efes Otelinde bir gece olsun kalmayı dileyemez. Geceliği 275 -,1850 lira olan Büyük Tarabya Otelinde, 32*0 - 800 lira olan Maçka Otelinde, 250 - 650 lira olan Çelik Palas'ta, 175-600 lira olan Stad Otelinde 245 - 680 lira olan Bayramoğlu'nda bir gece olsun kalmayı düşünemez. Gece kulüplerinde eğlenemez, ılık havuzlarında yüzemez, geniş toplantı salonlarında toplantı yapamaz, 500 kişilik ziyafet salonlarında dostlarına ziyafet veremez.

Durumu şöyle özetlemek olası. Sandık üyelerinin kesintilerinden oluşan milyonlar, varsıllara en ucuz, iyi ve kusursuz hizmet sunabilmek için görkemli otellere yatırılmış.

Bayramoğlu Tatil Köyü

1969 yılında işletmeye açılmıştır. Maliyeti 10.882.114 TL.'dır (1975 yılı sonu). Demirbaş eşya alımı ve iç döşemi için 1,270.000 TL. harcanmıştır. Tatil Köyünde 135 konut, 405 yatak vardır.

Tatil Köyünün 1972 - 1976 Yılları Kazanç Durumu

Yıllar	İşletme Geliri (TL.)	Sandık Payı (TL.)	Net Gelir %'si
1972;	264.447	251.224	0,17
1973	587.185	557.826	5.10
1974	783.484	744.310	4.97
1975	764.339	726.122	4.90
1976	500.000	475.000 (Ocak-Eyltil)	

Not: 1976 yılı tahminidir.

Tatil Köyünde Kalış Ücreti (TL.)

Mayjs-Haziran-Eylül (Tam pansiyon)	İKişi	2 Kişi	3 Kişi	4 Kişi
Balkonlu odalar	245	405	52*5	
Verandalı odalar	220	350	455	550
Bungalowlar	195	300	390	470
Temmuz-Ağustos (Tam Pansiyon)				
Balkonlu odalar	350	590	750	
Verandalı odalar	315	500	650	780
Bungalowlar	280	430	560	680

Tatil köyleri ve plajların da kârlı yatırımlar olmadıklarını söyleyebiliriz. Tüm tatil köyleri ve plajlarından sağlanan yıllık gelirin % 5,22 ile % 8,04 arasında değiştiğini görüyoruz.

Tatil köylerinde kalış ücretleri, otellerde olduğu gibi, Sandık üyelerinin gelir düzeylerinin çok üstünde. En iyimser şekilde söylersek, bir milyona yakın Sandık üyesinden % 95'inin bu tatil köylerine gitmeleri, oralarda tatillerini geçirmeleri olası değildir. Bir hemşirenin, bir ziraat teknisyeninin tek kişi için bir günlüğü 22*0 - 350 lira olan Bayramoğlu Tatil Köyünde ailesiyle birlikte bir aylık tatilini geçireceğini varsaymak, çok güzel bir düş kurmak olur.

Ayrıca, Fransız firmalarınca işletilen Foça ve Kuşadası Tatil Köylerine, belli koşulları taşımayan Türklerin girmesi bile yasaktır.

Oteller, Tatil Köyleri ve Plajlarda Sandık üyelerine fiyat yönünden bir ayrıcalık tanınmaz. Onlar malların asıl sahipleri oldukları halde, bu kuruluşlardan yararlanmada başkalarından fark lı bir işlem görmezler.

Sandığın, yalnız merkez örgütünde çalışan memurları için Kuşadası'nda bir kamp yeri vardır. Buradan merkez örgütü memurları yararlanabilirler. Ama diğerleri, diğer üyeler, yüzbinler? Onlar da kendi paralarıyla kurulan tatil köylerinin tel örgüleri dışından, bu köylerde dinlenenleri,, eğlenenleri seyrederler.

Emekli Sandığı'nm Bursa ve Eskişehir'de iki tane de otogarı var. Otogar yaptırmak nereden, kimin alkına gelmiş bilinmez. Niye otogar da, üyelerin yararlanabileceği bir işletme değil? Üyeler otobüslerini mi çekecekler bu otogarlara? Hangi Emekli Sandığı üyesinin otobüsü var?

Otogarlar Sandık üyelerinin ama otogarlardaki hiçbir otobüs onların değil. Milyonluk işletmeler onların ama bu işletmelerden yararlananlar başkaları.

Emekli Sandığının İstanbul ve Ankara'da yedi işhanı ve çarşısı var. Bu işhanlarmın toplam maliyeti 208.260.012 TL'dır. (1975 sonu).

Tüm İşhanlarmdan Sağlanan Kazanç

Yıllar	İşletme Geliri (TL.)	Sandık Payı (TL.)	Net Gelir %'si
1972	18.785.360	16.835.429	6,43
1973	20.416.478	17.755.480	7,24
1974	20.434.768	18.349.440	7,55
1975	20.557.882	18.831.508	6,02
1976	16.310.020	15.511.380 (Ocak-Eylül)	

% 6,02 - % 7,55 arası net gelir sağlayan İşhanları ve Çarşıların da iyi gelir getiren yatırımlar olmadıklarını söyleyebiliriz. Bu alana 208.260.012 TL. yatırım yapılmış. Ama sağlanan gelir hiçbir yıl yatırılan sermayenin % 10'una ulaşmamış. Ayrıca bu yatırımlarda da diğer tüm yatırımlarda görülen ikinci temel özellik görülüyor. Bu alana da yapılan yatırımlar ortakların yararlanacağı yatırımlar değildir. Belki iki büyük kentimiz güzel yapılara, geniş çarşılara kavuşturulmuştur. Ama Sandık üyeleri bu yatırımlardan birşey elde etmemektedirler. Hem paraları gelir sağlamayan bir alana yatırılmakta, hem de bu yatırımlar başkalarının işine yaramaktadır.

SONUÇ

T.C. Emekli Sandığı bir milyona yakın üyenin oluşturduğu bir ortaklık. Ama bu ortaklık başka ortaklıklara benzemiyor. Bu ortakılğm ortaklarının, kuruluşlarının nasıl işlediğine, paralarının nerelere, nasıl yatırıldığına karışmaya hakları yoktur. Onlar yalnız ödentilerini ödemekle yükümlüdürler. Ötesi politikacılara bırakılmıştır.

Emekli Sandığı bu durumuyla bırakılamaz. Sandık ortakları kuruluşlarının yönetimini mutlaka ellerine almalıdırlar. Sandık yönetimi mutlaka üyelerin elinde olmalıdır. Bu sağlanamadığı sürece, Sandık yatırımları zararına işleyen kuruluşlar olmaktan kurtulamazlar. Gelecekte de üyelerin yararına hiçbir yatırım yapılmaz.

Sandık üyelerinin yönetime katılabilmeleri için gerekli yasal değişiklik sağlanmalıdır. Yasada istenen değişikliklerin sağlanabilmesi için gerekli baskılar yapılmalıdır.

Çalışmamızda gördük, Sandık bazı şirketlerle ortak yatırımlara girişmiş. Bu yatırımlardan Sandığın kazancı hemen hiç yok. Sandığın milyonları birkaç şirkete sermaye olarak sunulmuş. Bu paralar, ortakların denetiminden uzak, şirketlerin çıkarları doğrultusunda, istenen yerlere yatırılıyor. Kendi Sandıklarının yönetimini başkalarına veren Sandık üyelerinin, Sandığın ortak olduğu kuruluşları denetlemesi, onların yönetimine katılması beklenemez kuşkusuz.

Ancak, Emekli Sandığının yönetimi üyelerinin eline geçtiğin-

de; üyelerin kuruşlarından oluşan Sandık sermayesi, bu şirketlere faizsiz ve karşılıksız sunulan krediler olmaktan kurtarılabilir. Büyük kısmının aylık geliri «Asgari geçim» sınırı çizgisinde bulunan Sandık üyelerinin işadamlarına karşılıksız ve faizsiz verebilecekleri paraları yoktur.

Oteller, Tatil Köyleri apayrı birer sorun. Büyük kentlerimiz Emekli Sandığının yaptırdığı görkemli oteller ve işhanlarıyla süslenmiş. Bu oteller Türkiye'nin en büyük, en lüks otelleri. Bunların değerleri milyarlarla ölçülebilir. Böyle milyarlık yatırımlar ancak % 3 - % 6 gelir getirmekte. O görkemli görünüşlerine karşın zararına işleyen kuruluşlar olmaktan kurtanlamamaktadırlar. Hem milyarlar (yasanın emredici hükmüne karşın) hiçbir gelir getirmemekte, hem de bu milyarlık yatırımlardan Sandık üyeleri hiç yararlanamamaktadırlar.

Bu oteller, bu tatil köyleri, varsılların eğlence yeri olmaktan kurtarılmalıdır. Kendileri ömürleri boyunca eğlenemeyen, ömürleri boyunca 15 günlük gerçek anlamda bir tatile çıkamayan yüzbinlerce Sandık üyesinin başkalarını eğlendirecek parası yoktur. Başkalarının eğlenmesi için yatırımlar yapamazlar.

Oteller- ve tatil köyleri Sandık üyelerinin yararlanacağı kuruluşlar olmalı. Otellerin bugünkü şatafatına gerek yok. Buralar daha ucuz, Sandık üyelerinin kalabileceği yerler olmalı. Öyle olunca, otellerde, tatil köylerinde varsılların keyfini çattırmak amacıyla yapılan harcamalar da yapılmayacak, bu kuruluşlar hiçbir zaman zarar da etmeyeceklerdir.

Otellerin, tatil köylerinin kapıları yalnız Sandık üyelerine açılmalıdır. Sandık üyelerinin, kentlere geldiklerinde kalabilecekleri, ucuz ve temiz evleri durumuna getirilmelidir. Ya da bu otellerin tümü öğrenci yurtları olarak düzenlenmelidir. Bu yurtlar, Sandık üyelerinin üniversitelerde okuyan çocuklarının hizmetine sunulmalıdır.

Sandık yönetimi üyelerin elinde olunca; bundan sonraki yatırımlar, yurt kalkınmasına katkıda bulunacak, Sandık üyelerinin yararlanabileceği ve daha kârlı alanlara yapılacaktır. Şirketlere milyonluk krediler verilmeyecek, tüccarlar için işhanları, belediyeler için otogarlar yapılmayacaktır. Emekli Sandığı varsılların hizmetinde olan bir yardım kurumu olmaktan çıkarılacaktır. Eğer burası bir yardım kurumu olacaksa, ortaklarına yardım eden bir kurum olacaktır.

Dursun Utku

Dursun **Utku**
Türkiye ve **Orta Doğu**
Amme İdraesi Enstitüsü
Kamu Yönetimi Uzmanlık
Programı

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Devlet Memurları Yasası (657 Sayılı Yasa)
2. Emekli, Dul, Yetim ve Malûller İçin El Kitabı, T. C. Emekli Sandığı, 1973, Ankara.
,3. T.C. Emekli Sandığı Bülteni, Sayı-1, 1.9.1975, Ankara.
4. T.C. Emekli Sandığı Bülteni, Sayı-2-3, Eylül - Ekim 1975, Ankara.
5. T.C. Emekli Sandığı Bülteni, Sayı-4-5, Kasım - Aralık 1975, Ankara.

6. T.C. Emelki Sandığı Bülteni, Sayı-6-7, Ocak - Şubat 1976, Ankara.
7. T.C. Emekli Sandığı Bülteni, Sayı-8-9, Mart - Nisan 1976, Ankara.
8. T.C. Emekli Sandığı Bülteni, Sayı-10-11, Mayıs - Haziran 1976, Ankara.
9. T.C. Emekli Sandığı Bülteni, Sayı-12*-13, Temmuz - Ağustos 1976, Ankara.
10. T.C. Emekli Sandığı Bülteni, Sayı-14-15, Eylül - Ekim 1976. Ankara.
11. T.C. Emekli Sandığı Bülteni, Sayı-16-17, Kasım - Aralık 1976, Ankara.
12. T.C. Emekli Sandığı El Kitabı, T.C. Emekli Sandığı, 1976, Ankara.
13. T.C. Emekli Sandığı İstatistik Bülteni, T.C. Emekli Sandığı Aktüarya ve İstatistik Müdürlüğü, Sayı 27, Ekim 1976.
14. T.C. Emekli Sandığı Yasası (5434 Sayılı Yasa).

ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE GENEL KÜLTÜR

Yaşar ÇAĞLAYAN

GENEL GÖZLEMLER

Hiçbir ülke yetişkin insangücü kaynaklarına değgin önlemler almaktan vazgeçmez. Burjuvazinin daha verimli emek elde edebilmek için eğitimi yaygınlaştırmasından bu yana eğitim bir yandan düşünürlerin başta gelen konusu olurken bir yandan da yönetici sınıf ya da zümreler, topluma yön verdikleri savında olan önderlerce başlıca uğraş alanı olmuştur. «Kitleleri nasıl bir eğitimden geçirelim ki ekonominin gereksindiği nitelikli işgücü karşılanırken toplumsal yapı değiştirilmeden sürdürülebilsin» görüşüyle konuya eğilen politikacıların, hizmetinde bulundukları sınıflar açısından davranışları doğaldır. Buna karşılık halkın eğitiminde görev alan öğretmenlerin içinden çıktıkları sınıflara karşı sorumluluk bilincine ulaşmaları olanağı doğunca, öğretmenle iktidar gücünü elinde tutanlar arasında bir çelişkinin belirmesi de aynı derecede doğaldır.

Öğretmenle örgün eğitim kurumlarını yönlendirenler arasındaki çelişkiler, özelikle bizim gibi ülkelerde, daha belirginleşiyor. Yasalara göre öğretmen bir yandan bürokrasinin içinde yer alırken bir yandan da çağının bilimsel doğrularını içinden çıktığı halk sınıflarına aktarma zorunluluğunu duyuyor. Kuşkusuz bu bilince yetiştiği kurumların programlarıyla ulaşmış değildir. Öte yandan meslek yaşamı boyunca da bu biçimde bilinçlenemeyen öğretmenlerin varlığı yadsınamaz. Egemen güçler öğretmen yetiştiren kurumları kontrol altında tuttuklarına göre böyle bir sonuçla karşılaşılması beklenebilir. Demokratik kitle Örgütlerinin çabalarıyla öğretmenlerin halkının çı[1] karı açısından bilinçlenmeleri yaygmlaştırılıp toplumsal çelişkilerin sömürülen sınıflara aktarılabilmesi sağlanabilir. Ülkemizde yıllardır bunun pratiği yaşanmaktadır.

Öğretmenin sınıfsal bilinciyle beliren eylemi verebilmek için egemen sınıflar kendi isteklerine ve gereksinmelerine uygun davranışta bulunan öğretmen tipi oluşturma çabalarında bulunurlar.

Çünkü eğitimin ana unsurlarından birinin öğretmen olduğuna V3 örgün eğitim kurumlarını öğretmensiz yürütemeyeceklerine göre kendi sınıfsal çıkarları doğrultusunda öğretmen yetiştirme çabalarının yoğun olması da doğaldır.

1977 - 1978 öğretim yılına girilirken ülkemizin yine başta gelen sorunlarından biri olarak öğretmenliğe ilişkinleri yer almaktadır. Öğretmen yetiştirme sorunları ise bu sorunların başında bulunmaktadır., Özellikle eğitim enstitülerindeki can güvenliği ve öğrenim özgürlüğü ile ilişkin sorunlar, öğretmen yetiştirme işinin bilimsel boyutlarını gölgede bırakmıştır. Birinci MC döneminde öğrenim özgünlüğü ve can güvenliği olmaması nedeniyle Danıştay'dan karar almış olan binlerce öğrencinin bu öğrenim yılındaki durumları kurumların bilim dışı öğrenimini saklar nicelik kazanmıştır. Aslında can güvenliği ve öğrenim özgürlüğü ile ilgili sorunlar temelde öğretmen yetiştirme işinin bilimsel boyutlarıyla iç içedir. Konuya daha bir geniş açıdan bakılması zorunluluğu vardır.

Tanzimat Dönemi'hden bu yana öğretmenliğin meslek olma özelliği kazanmasına bakarak bir değerlendirme yaptığımızda görülen ilk gerçeğin öğretmenliğin yalnızca sayısal olarak ele alındığıdır. Köy Enstitüleri uygulamaları dışında bu durum öğretmen okulları tarihçesi boyunca geçerli bir yargıdır. Köy Enstitülerinin kapatıldığı yıllarda Türkiye'ye gelen Amerikalı uzmanların salıklamalarma uygun olarak sürdürülen öğretmen yetiştirme işi. en sonunda bu düzenine kavuşturulmuştur.

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME DÜZENİ

Eskiden padişahlar «tebdil» gezerek halkın yönetime karşı tepkilerini öğrenmeye çalışırlardı. Demokrasi icadolduktan beri oy vermeler «tebdil»in yerini alınca halkı gözlemekten vazgeçtiler. Kamuoyunun sözcüleri olma savındaki gazetelerin görevlerini ne denli yerine getirdikleri ise bilinen gerçek. Milli Eğitim Bakanları zaman zaman tebdil tipinde olmasa bile sınırlı olarak öğretmenlerle bölge toplantıları yapma gereğini duymuşlardır.

1974 yılında Milli Eğitim Bakanı çok önem verdiği Dokuzuncu Şûra toplantısını yapmadan önce öğretmenlerin de katıldığı bölge toplantıları yapmıştı. Bu bölge toplantılarında öğretmenlik mesleği, eğitim ve öğretim, öğretmen yetiştirme sprunlarıyla ilgili birtakım dilekler Bakan'a iletilmişti. Bu öneriler Dokuzuncu Şûra. ile ilgili M.E.B.'nca yayınlanan kitapta 232 vd. sahifelerinde yer almıştır. Öğretmen yetiştirme sorunlarıyla ilgili olan görüşler şunlardır:

«— İlkokul öğretmenleri için açılan seminerler yararlı kılınmalıdır. İlerlemeyi sağlamalıdır.

— Öğretmen yetiştiren kurumların öğretim kadrosu objektif ölçüler içinde seçilmelidir.

— Öğretmen okullarına stajyer öğretmen verilmemelidir.

— Öğretmen yetiştiren kurum lara gerekli dersler konularak ? leceğin öğretmeni, toplumların tarihsel'- gelişimini, tarihsel olayların ekonomik ve sınıfsal nedenle rini, kendim, insanı, içinde yaşadığı toplum ve dünyayı bilim-

sel olarak tanıyabilecek, çağının öğretmeni olabilecek bir biçimde eğitimden geçirilmelidir. (Altını çizme gereğini duyduğumuz bu görüşe, aynı kurumlarda yetişmiş öğretmenlerin kendi yetiştirilme biçimlerinde gördükleri eksiklikler bakımından ortaya koydukları nesnel bir değerlendirme olarak dikkat edilmelidir. Aşağıda bu görüşle genel kültür eksikliğine değinilecektir.)

— Öğretmen, halkla bütünleşebilen, köy gerçeklerini bilen, elinden bir ölçüde iş gelen, yapıcı, yaratıcı, önderlik özellikleri olan, okuma ve kendini yetiştirme alışkanlıklarını almış bir kimse olarak yetişmelidir.

— Öğretmen yalnız bilgi verici değil, yapıcı, yaratıcı, düşünmeye yöneltici olarak yetişmelidir.»

Bu görüşlerin yönlendirdiği bir şûra olmadı. Dokuzuncu Şûra'nm konusu orta öğretimdeki öğrenci artışını Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre frenleme önlemleri olduğundan sınıf geçme sorunları karara bağlandı. Eğer kısmet olur da bir daha Şûra toplanırsa o zaman da esen havaya göre öğretmenlik sorunları konu edinilecek yargısıyla en son Şûra üç yıl önce toplandı ve bitti.

Birinci MC. Dönemi Milli Eğitim Bakanı da 1976-1977 öğretim yılı sonlarına doğru bölgesel yönetici ve öğretmenlerin katıldıkları bölge toplantıları yaptı. Bu bölge toplantılarına katılanlar genellikle seçilmiş uysal kişilerdi ama öğretmenlerin maddi sıkıntıları öyle boyutlara ulaşmıştı ki birçok serzenişin önüne geçilemedi. Bu bölge toplantılarında saptanan sorunlar daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerince maddeleştirilerek çoğaltılmıştır. Çoğaltılan bu metne bazı istekler yansıtılmamakla birlikte öğretmenin demokratik ve özlük haklarına ilişkin istekleri ilgililerin dikkatlerini çekecek derecededir. Bunlar arasında öğretmen yetiştirilmesiyle ilgili sorunların yok denecek azlıkta olması da ayrıca üzerinde düşünülmeye değer. Bakanlıkça çoğaltılan bu metinden öğretmen yetiştirilmesiyle ilişkili olarak şu görüşleri saptayabildik:

«— İlköğretimde yaz seminerleri yerine, kredili yetiştirici meslek kurları açılmalıdır. (1974'teki öneriyle karşılaştırılırca ordaki genel öneri yerine daha somut bir istekle karşılaşmaktayız.)

— Başarılı olan ilkokul öğretmenlerine de yükselme imkânı sağlanmalıdır.

— Öğretmenler bir kaynaktan yetiştirilmelidir. (Bu istek bir çok yönetici ve öğretmen yetiştirilmesi sorunlarıyla ilgilenen yazarlarca da ileri sürülmektedir. Eskiden beri öğretmenlerin türlü kaynaklardan yetiştirilmeleri, öğretim kurumlarında öğretmenler arasında çatışmalara yolaçmış gözükmektedir. Aslında kaynak birliğini ileri sürenler arasında tam anlaşma yoktur. Bazıları tek bir okul anlarken, bazıları müfredat birliği anlamakta, bazıları da öğretmenin fiilen yaptığı işe göre değerlendirilmemesinin tepkisi olarak bu görüşü savunmaktadırlar. Aşağıda bu konuyu değişik bir açıdan ele alacağız.)

— Öğretmen lisesi mezunları, öğretmen olarak tayin edilmeli, mümkün olmuyorsa, eğitim enstitülerine tercihan alınmalıdır.

— İlköğretimde beden eğitimi, müzik, resim dersleri öğretmenliği branş haline getirilmelidir.»

Bu toplantılara katılanların

öğretmen yetiştirilmesiyle ilgili konulara değinmekten özellikle kaçındıkları anlaşılmaktadır. Genellikle terfi ve ilerlemeye dönük bazı isteklerle yetinildiği görülmektedir. Hele öğretmen lisesi çıkışlılar için önerilen çözüm yolu çok kaypak bir anlatım taşımaktadır. Yani lütfedip bu adamların derdine bir çare bulun. Eğer bulamazsanız «Eh ne, yapalım.»

Bu gün öğretim programlarının içeriği değişmesine karşın yılretmen yetiştirme düzeni 14.6.973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim ların uzatılarak oluşturulan öğ-Temel Yasası'na dayanmaktadır. Yasa'nm 43. maddesinde öğretmenlik mesleğinin tanımı ve öğretmen yetiştirilmesi şöyle saptanmaktadır:

«Öğretmenlik, Devletin eğitim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir...

Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedegojik formasyon ile sağlanır.

Yukarıda belirtilen nitelikleri kazanabilmek için, hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması esasdır. Bu öğrenim lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyelerde yatay ve dikey geçişlere imkân verecek biçimde düzenlenir».

Özel bir ihtisasa mesleği olarak tanımlanan öğretmenliğin yüksek öğretimle gerçekleşmesi ilk bakışta çekici gelebilir, mesleğe > gerçekten değer verildiği sonucu çıkarılabilir. Oysa gerçek böyle değil.

Halkın genel eğitiminin gerçekleşmediği ülkelerde zorunlu eğitim sürelerini uzatmak, yüksek öğrenimin niteliğini düşürüp daha başka kariyerist sanlar koymak aldatmacadan öte bir anlam taşımaz. Okuma-yazma sorunu 40 yıllık çabalara karşın çözülememişken, ortaokullarda Üçüncü Beş Yıllık Planda 1976-1977 öğretim yılı için %48 lik bir okullaşma oranı öngörülmüşken ancak %38' lik bir gerçekleşmeyle karşılaşılmıştır. Bir yandan sekiz yıllık zorunlu eğitime geçme bir yandan da öğretmenliğe bağlanmak halkın gerçek nesnel eğitimine ters düşen bir girişimdir. Bu durumda zorunlu eğitim yaşındaki çocukların tümünü kapsayan okullaşma oranı Plan'm bağlayıcılığına ve Anayasa'nın zorlayıcı emirlerine karşın ulaşılamayan ülkemizde kısa yoldan nitelikli öğretmen yetiştirme gereksinimi, daha uzun yıllar, kendini duyuracaktır.

Öğretmen yetiştirmenin bu günkü nicel durumunu da bu arada belirtelim. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretmen yetiştiren kurumların 1976-1977 öğretim yılındaki okul ve aynı programları Mektupla Öğretim kanalıyla izleyen öğrenci sayıları-şöyledir:

Kurumun adı	**Okul sayısı**	**Öğrenci sa.**	**Mektupla Öğretim Öğrenci sa.**
İlköğretmen Lisesi	89	44.013	
Eğitim Enstitüsü (2 yıllık)	41	22.087	**783**
Eğitim Enstitüsü (3 yıllık)	17	34.497	22.719
Yüksek Öğretmen Okulu	3	1.627	
Erkek Teknik Y. Ö. 0.	2	3.200	

Kız Teknik Y. Ö. O.	1	1.712	
Ticaret ve Turizm Y. ö. O.	1	1.870	ısm
Endüstriyel Sanatlar Y. ö. O.	1	430	
Yüksek İslam Enstitüsü	7	3.227	2.400

(Sayılar M.E.B. Bütçe ve Plan Dairesi Şubat 1977 ve Yay-Kur ilgili dairesinin Nisan 1977 verilerinden alınmıştır.)

Bu sayılara bakarak Türkiye'nin öğretmen gereksinmesinin planlandığı sanısına kapılmak yanlış olur. Ülkemizde her öğrenim derecesindeki öğretmen açığının boyutları gerçek olarak saptanmış değildir. Standart okul tipleri geliştirilmeden söylenen öğretmen açığı bir yakıştırmadan öte anlam taşımıyor.

Yukarıdaki tabloda öğretmen yetiştiren kurum olarak gösterdiğimiz öğretmen liseleri aslında öğretmen yetiştiren kurum olmaktan çıkmıştır, öte yandan İslam enstitüleri hem yüksek din görevlisi hem de ortaöğretime din dersi öğretmeni yetiştirmektedir. Ancat son uygulamalarla bu kurum çıkışlılara din dersi öğretmenliği yetmediğinden başka branş öğretmenliğini de elde etmeye çalışılmaktadır. Siyasal güçler de bu uygulamadan yana oldukları gibi son hükümet programında felsefe derslerine dek branşlarının genişletilmesi çabalarına rastlanmaktadır. Başka türlü bu denli çoğaltılan bu kurum çıkışlılara nasıl iş bulunabilir?

öğretmen yetiştirme sorunları denilince genellikle eski öğretmen okulları ya da eğitim enstitüleri akla gelmektedir, örneklemeler de bu bakımdan adı geçen kurumlardan seçilmektedir. Oysa aynı tip sorunlar teknik öğretmen yetiştiren kurumlar içinde söz konusudur. Hatta öğretmenin örgütlenmesi bilincinin düşüklüğüne bakılarak bu kurumlara daha çok eğilinmesi gereği son yıllarda kendini göstermektedir.

öğretmen yetiştirme düzeninin nicel yanlarına daha ayrıntılı yer vermeyen TÖB-DER'ce UNESCO Milli Daimi Komisyonu'na sunulan Türkiyede öğretmen Sorunları adlı raporda öğretmen yetiştirmeyle ilişkili olanları aktarmak yararlı olacaktır. Raporda şu değerlendirmelere yer verilmektedir:

«— Bü kurumlarda bu gün öğretim yapma olanağı kalmamış ve komando işgali altındadır. Gazi Eğitimin MHP parti merkezi yapıldığı söylenmektedir.

— Programlan gayri millî ve bilimsellikten uzaktır.

T- Öğretim yöntemleri geçersizdir. Araç, gereç, laboratuvar olanaklarından yoksundur. Kitaplarının çoğu toplatılmış ve yakılmıştır.

— Mektupla öğretim tam bir saptırmadır. Mektupla resim,. müzik, beden eğitimi ve fen öğretmeni yetiştirilmektedir.

— Son uygulamalara göre en düşük puvan alan ve hiçbir yere yönelemeyen gençler, öğretmen yetiştiren kurumlara alınmaktadır. (Bu rapor hazırlandığında geçen yıl Danıştay konusu olan okula alınış biçimi henüz uygulanmamıştı.)

— öğretim kadrosu çok çok yetersizdir, kendi bünyelerinde özerk bir ortamda kendi kadrolarını yetiştirememektedirler.

— Süreleri karışık ve niteliksiz bir yüksek öğrenim sistemi uygu-

lanmaktadır. Yasa hükümlerine karşm dikey ve yatay geçiş olanakları sağlanmamıştır.» (Yeni Toplum, Mayıs. 1976. 20. s.)

Öğretmen yetiştirme düzeni aslında düzensizlik biçimi kazanmış bulunmaktadır. Ders programları geliştirilmeden yıllar artırılıp azaltılmakta nitelikli öğretmen yetiştirildiği savlan ileri sürülebilmektedir. îki yıllık eğitim enstitülerinin öğretim düzeyi ise hiçbir ölçüyle yüksek öğrenime benzemektedir, öte yandan üçer yıllık öğ - retmen yetiştiren kurumlar yıllardır bir yüksek öğrenim düzeyine yükseltilememiştir. Hele bu kurum larda öğretmenlik yapanların bir takım çevre ya da partilerin adamı olmaktan öte bir özelliklerinin olmadığı acı gerçeklerdendir. MC do neminde ise öğretmen kadroları alabildiğince niteliksizleştirilmiştir,

îşte var olan düzende öğretmen yetiştirmede genel kültür gerekliliğini belirtme sorumluluğunu duymaktayız. Kaldı ki bu doğrultuda kurumların çalışmaları Milli Eğitim Temel Yasası açısından bile zorunlu sayılabilir.

ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE GENEL KÜLTÜR GEREĞİ

Eğitim enstitüleri başta olmak üzere öğretmen yetiştiren kurumlarda eskiden beri öğretim düzeyi düşüktür. Kurumlarda görev alan öğretmenlerin ortaöğretimden fark lı "bir öğretim uygulayacak yetişme biçimleri olmadığından, ortaöğretimde uyguladıkları öğretmen takririyle ders işlemeyi bu kez «dikte ederek yazdırma» tekniğine sokmuşlardır. Böylece kaynak metin, başvuru ya da el kitabı olmayan kurumlarda öğretmen defterlere bir şeyler yazdırmakta, öğrenciler de sınavlardan önce bu yazdıklarına bir göz atıp şmava hazırlanmaktadırlar. Gerçi son yıllarda artık sınıf geçmek için sınavların bir anlamı kalmadığından «mil liyetçi-toplumcu» gençlerimiz diplomalarmi alarak mesleğe atılmak için bu külfetlere bile katlanmamaktalar.

Eğitim enstitülerinin bilimsel araştırma yapan kurumlar olmadığına bakarak öğrencilerinin «üniversiter» bir eğitimden geçirilmeleri anlamsız görülür. Mesleğini uygulamayı bilen kişiler yetiştirilmesi doğaldır. Ancak üç yıllık bir yüksek okuldan çıkan kişiden hiç olmazsa bilimsel bir yapıt ile popüler bir yapıtı ayırt edecek denli bilimsel araştırma tekniklerini tanıması beklenmelidir. Eğer bu bile sağlanamayacaksa adına yüksek okul denmesinin anlamı kalır mı?

TÖB-^DER raporundan yukarıda aktardığımız gibi son yıllarda en az puvan alan ve hiçbir yere giremiyen kişilerin çoğunlukla öğretmen olma amacı taşımadan bu kurumlara girdikleri, kurumlarda ise yeterince eğitilmemekten doğan dünya görüşü ve bilgi eksikliklerinin meslekleri boyunca onları izledikleri bir gerçektir. Bu eksikliklerle mesleğe atılanların kendi kişilik lerine güven duymadıklarından faşist örgütlenmeler içinde yer almaları aslında egemen güçlerin istedikleri bir sonuçtur. Daha 1968 de TÖS'ün düzenlediği Devrimci Eğitim Şurası'nda bu konuya dikkatler çekilmişti. Kurumların bu durumuna karşın eğer yine de halktan yana öğretmen yetişebiliyorsa bunda kurumların değil, öğrenciler arasındaki etkileşimin rolü aranmalıdır.

Öğretmen yetiştirmede Temel Yasa'nın 43. maddesinin ikinci fıkrasında «öğretmenlik mesleğine genel kültür, özel alan eğitimi ve pedegojik formasyon» ile hazırlanılacağı belirtilmektedir. Dokuzuncu Şura'da öğretmenlik mesleğine dö-

nük çalışmalar yoksa da bilgi için hazırlanan metinde öğretmen yetiştirilmesinde önerilen genel kültür dersleri şunlardır: Türkçe, devrim tarihi, kültür tarihi, beden eğitimi, yabancı dil. (M.E.B., Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası, İst. 1975, 144. s.) **Bu dersler aslında kurumlarda eskiden beri okutulmaktadır. Genel kültürden anlaşılan bu değildir.**

Genel Kültür denilince entellektüel laf ebeliği öğrenme anlaşılmamalıdır. Doğanın ve toplumun diyalektik gelişim sürecini bilimsel yöntemce kavrama, bilimin doğa ve toplumun değiştirilmesinde insanoğlunun eline verdiği olanakları benimseme, doğa ve toplumun in sanlığın daha mutlu eşitçe yaşamaları açısından değiştirilmesine bilinçlice katılma anlaşılmaktadır, genel kültürden. Öğretmen olarak görev aldığında toplumun üst bir aşamaya geçmesinde kendi sorumluluğunu duyan kişiler yetiştirilmesine katkısı olan bir genel kültür. Bilimsel yöntemi.ve bilimsel teknikleri öğrenerek yetişmiş bireyler bağnazlık ve bencillikten uzaklaşabilirler.îştebuanlamdaga • • nel kültür öğretmen yetiştirilmesinde temel alınmak zorundadır. Öğretmenin tek kaynaktan yetiştirilmesini de biz bu anlamda bir dünya görüşü kazanarak yetişme olarak anlamaktayız.

öğretmenlerin bir kesiminin değil, tümünün emekten yana bir dünya görüşüne yaklaştırılması, öğretmen olanların çıktıkları sınıflara bakılınca olanaklıdır. Mesleğe atıldıktan sonra öğretmen Örgütüne bu açıdan sorumluluklar düşmektedir, öte yandan öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğretmenler eğitim süresinde, siyasal seçenekler ne olursa olsun, eğer kendi sorumluluklarını duyarlarsa eldeki olanaklarla bilimsel dünya görüşü kazanmış gençler yetiştirilmesine katkıda bulunabilirler. Yeter ki kendilerini, «kapıkulu» değil halkının hizmetinde görme zorunluluğunu duyabilsinler. Çağından, insanından, toplumundan sorumluluk duyan yani tek sözcükle öğretmen olduklarını bilsinler

Bu gün özel alan eğitim denilen branş bilgisi aktarmacığı eğitim enstitülerinde öğretimin temeli durumdadır. Oysa öğretim tekniklerini ve branşıyla ilgili bilgileri elde edeceği kaynakları bilen öğretmen mesleğe daha iyi hazırlanmış olur. Bundan da önemlisi dünya görüşünün bilimsel olmasıdır. Bilimsel dünya görüşünün elde edilmesinde eğitim enstitülerindeki seminer derslerinden yararlanma olanağı vardır.

Eğitim enstitülerinde seminer dersleri genellikle problem çözme ya da asıl derslerin uzantısı biçiminde yürütülmektedir. Oysa bu dersler amaçlarına uygun bir uygulama biçimine getirilebilirse, ki derslerin kullanılışı öğretmenin elindedir, bilimsel bir dünya görüşü kazanılmasında ana etken olabilir. Hangi branşta olursa olsun seminerler bir araştırma tekniği ve bilim yöntemi tanımakta kullanılabilir. Bunun için eğitim enstitüsü öğretmeninin bilimsel kafa yapısına sahip olması gereklidir. Bir seminer uygulaması yapmaktan aciz kişilerin eğitim enstitüsü öğretmenliği yapma olanağı bulması hali ise en azından öğretmenlik adma üzücü bir olgudur. Nitekim bir takım yetersiz kişilerin zaman zaman derslerinde öğrencilerin sorularını yanıtlayamaymca vatan, millet, sakarya edebiyatına başvurmaları onların yetersizliklerinin en belirgin kanıtıdır. Ansiklopedik bilgi ezberciliğiyle ne öğretmen yetiştirilebilir ne de insan olunur. Bu derecede bilgisiz bir kişinin İse

Olsa olsa faşzan yöneticilerin kapıkulluğundan öte bir değerleri olamaz.

Herşeye karşın öğretmenlik şeref ve haysiyeti taşıyanların varlığına inanarak eğitim enstitülerinin bilimsel dünya görüşü kazanılmasında seminer satlerini değerlendireceklerini beklemek hakkımızdır.

Sonuçta bir genel gerçeği yeniden vurgulamak gereğini duymaktayız: Örgün eğitim kurumları ve bu kurumlarda görev verilen öğretmenler ne denli tutucu ve bağnaz bir düzeye getirilirse getirilsin toplumsal değişim uzun süre için durdurulamaz, tarihsel değişim süreci nesnel yasalarına göre gerçekleşir. Buna aykırı bir durumu tarih bilimi bugüne dek doğrulamamıştır. Türkiye gerçeğine bakarak, efendilerin çırpınmalarının boşunalığını görmek gerek.

DİYARBAKIR EĞİTİM ENSTİTÜSÜ KAPATILIRKEN

Yaşar ÇAĞLAYAN

Ülkemizde 17 üç yıllık eğitim enstitüsünden biri olan Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Milli Eğitim Bakanı'nın 28.8.1977 tarih ve 39173 sayılı, tel emri ile süresiz olarak kapatıldı. Kapatılma gerekçesi tel emrinde yok. Ancak Bakan'ın 6 Eylül 1977 tarihli Günaydın Gazetesinde çıkan özel bir demecinden kapatılma gerekçesini öğrenebilmekteyiz. Gazetede yazıldığına göre Diyarbakır ve Mardin eğitim enstitüleri «İstiklal Marşı'nın okunmaması», «asayişsizlik», «okullardaki gergin hava» nedenleriyle kapatılmış. Bu gerekçeleri Bakan açıklamaktadır. Mardin ilimizdeki iki yıllık eğitim enstitüsünün geçen öğretim yılında da kapatıldığını kamuoyu anımsar.

Diyarbakır Eğitim Enstitüsü niçin kapatıldı? sorusunu yanıtlamak için başta öğretmen örgütü olmak üzere ilerici, devrimci, demokrat çevreler yorumlar yapmakta, gerekçeler bulmaya çalışmaktalar. Konuya en doğru yaklaşımın biraz geriye giderek, kurumun çalışma düzenini diğer eğitim enstitüleriyle karşılaştırarak sağlanılabileceği kanısındayız.

Birinci MG kurulduktan sonra tüm eğitim enstitüleri üzerinde girişilen baskılar Diyarbakır'a da yansımıştır. Eğitim enstitüsünün müdürü alınmış, daha sonra 21 öğretmeni yurdun türlü yörelerine sürülmüştür. Diğer eğitim enstitüsü öğretmenleri genellikle çevrelerindeki ortadereceli okullara sürülürken Diyarbakır'dan «bakanlık mucibi» ile alınan bu öğretmenler Şemdinli, Posof gibi ilçelere ya da yeni açılan kasaba ortaokullarına dağıtılmışlardır. Diyarbakır eğitim enstitüsü öğretmenlerinin TÖB-DER kanalıyla açtıkları Danıştay davaları olumlu sonuçlanmış ve bu öğretim yılının sonlarına doğru uygulanmaya başlanmıştır. Sürülen öğretmenlerin büyük bir kesimi Temmuz, Ağustos aylarında göreve dönmüşlerdir. Bu arada yine Danıştay kararıyla gö-

reve dönen enstitü müdürü de Ağustos ayında görevine başlamıştır. Dikkati çeken en önemli yan Diyarbakır eğitim enstitüsü öğretmenlerinin gerçek anlamıyla kıyıldıklarıdır.

MC. döneminde Enstitü'de peş peşe iki müdür çalıştırılmış, bu yöneticilerin öğrenciye karşı olumsuz tutumlarına karşın okulda önemli bir olay çıkmamıştır. Kurumun öğretmensiz bırakılmasına, yönetimin yeteneksiz müdürlerle sürdürülmesine, öğrenci sayısının düşürülmesine çalışılmışsa da 1976-1977 öğretim yılı diğer eğit'm enstitülerine oranla başarılı biçimde tamamlanabilmiştir.

Geçen öğretim yılında Diyarbakır Eğitim Enstitüsü'nün akşam bölümlerinin kaldırılarak binalardan bir kesiminin öğrenci yurdu biçimine getirilip dışarıyla ilişkisinin kesilmesi düşünülümüş ise de kamuoyu tepkisinden çekinildiği için bu girişime başlanmamıştı. Bu kez Öğretm yılı başlamadan önlemler alınması yoluna gidildiğini görmekteyiz.

Mektupla Öğretim öğrencilerinin yaz uygulamaları sırasında göze çarpan bir durumdan da söz etmek gerek. Bir çok eğitim enstitüsünde uygulamalara katılma olanağı bulamayan ilerici, devrimci ve demokrat öğrencilerin bu kuruma başvurdukları görülmüştür. Bu konuk öğrencilere hem Diyarbakır halkının hem de Öğrenci Temsilciliği'nin davranışı övgüye değer bir nitelikte olmuştur. Öğretmen yetersizliğinden ortaya çıkan durumu bir yana bırakırsak bü yaz uygulamalarının Diyarbakır açısından çok başarılı geçtiği söylenebilir.

Yaz~öğretimi bittikten sonra Danıştay kararımla enstitü müdürlüğü görevine dönen eski sürgün müdürün öğrencilerle iyi bir diyalog kurduğu hemen göze çarpmaktadır. Öyle ki kurumun MC. döneminde iyi kullanılmamaktan doğan maddi durumu düzeltilmiş, duvarlardaki tüm sloganlar silinmiş öğrencilerin birliği daha da pekiştirilmiştir. Öte yandan 1977-1978 öğretim yılında kaliteli öğretmen yetiştirebilmek için 50 dereceye varan sıcaklığa karşın, hiçbir eğitim enstitüsünde dürüstçe uyguianmıyan seminer derslerinin değerlendirilmesine dönük planlar hazırlanmış, yıllardır bir depo gibi kullanılan enstitü kitaplığının ^düzenlenmesi girişimlerinde bulunulmuş, sürgünden dönen tüm öğretmenlerin bilinçli katkılarıyla iyi bir öğretime hazırlanılmaya çalışılmıştır. Bu işlerin öğretim yılı başlamadan ele alınması belki de eğitim enstitüleri arasında yalnız Diyarbakır'ın bu yılına özgüdür.

Buraya dek özetlediğimiz durumdan bir sonuç çıkarırsak, Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde son iki yıldaki yönetim bozukluğuna karşın eğitim ve öğretim diğer eğitim enstitülerine oranla daha düzgün yürüyebilmiştir, bunun ödülü ise kapatılmak olmuştur denilebilir.

Yukarıda Günaydın Gazetesi kanalıyla kamuoyuna yansıtılan gerekçelere tek tek daha yakından bakıldığında durumun yanlış değer-

lendirildiği açıkça anlaşılabilecektir.

Yüksek okullarda okuyanlar açıkça bilirler ki bu gibi kurumlarda bayrak töreni yapılması zorunluluğu yoktur. Bu gerekçeyle özerk ya da Milli Eğitim B.lığına bağlı tüm yüksek öğrenim kurumlarının kapatılması gerekir. O zaman çelişkili bir durumla karşılaşırız. Milli Eğitim Bakanl'ğının böyle bir zorunluluk olmadığı halde ortaöğretimdeki gibi bayrak töreni yapılmasını emrettiğini kabul edersek geçen ikiyıl içinde MC.nin atadığı müdürlerin bu durumdan doğrudan doğruya sorumluluğun eezası öğrencilere niçin çektirilsin!

Asayişsizlik ve okuldaki gergin havaya gelinoe durum tam tersidir. Diyarbakır dışındaki hiç bir eğitim enstitüsünde çan güvenliği yokken ve bu durum öğrencilerin Danıştay'da açtıkları binlerce davayla belirlendiği halde Diyarbakır Eğitim Enstitüsü için bir örnek bile gösterilemez. Enstitünün iyi yetişmiş, türlü deneme ya da sınavlardan geçerek atanmış öğretmenleri sürülüp açıkça bir iktidar partisinin yandaşları yönetimde ve öğretmenliklerde tutuldukları halde geçen öğretim yılı içinde hiçbirisinin oan güvenliği gibi bir sorunu olmamıştır. Buna karşılık diğer eğitim enstitülerinde tarafsız öğretmenlerin bile oan güvenliği sorunlarının olduğu bilinen bir gerçektir. Sözgelimi Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinin sınav anılarını dinlemek bile okullardaki baskı ve terörün boyutlarını anlamamıza yeter.

Demokrat kafalı bir müdür yönetimindeki kurumun şu anda hiçbir asayiş sorunu söz konusu değildir. Öte yandan kurumda öğrenci olmadığı bir zamanda gerginlikten söz etmenin dayanağı ise düşünülemez bile.

Diyarbakır, Eğitim Enstitüsü niçin kapatılıyor? Yeniden, ortada var olan bir olgunun yanıtını bulmak istiyoruz. Sonuçta koşullandırılmış, özgür düşünce ortamından uzaklaştırılmış, yeteneksiz ama bir siyasal örgüt üyesi, devletin değil bazı çevrelerin emrinde öğretmen yetiştirilmesi çabalarına uymayan bu eğitim enstitüsünün kapatılma gerekçesini bilmek istiyoruz. Binlerce yurtsever gencin, binlerce aydın kafalı gencin geleceği üzerinde hangi oyunun oynanmakta olduğunu görmek istiyoruz. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü olayından yola çıkarak tüm öğretmen yetiştiren kurumlardaki gerçeklerin kamuoyunca öğrenilmesini dilemek istiyoruz. Kapalı kapılar arkasındaki karanlık oyunları bitirmek istiyoruz.

Tüm isteklerimizin demokratik kitle hareketimizle bütünleşmiş olduğunun bilinciyle er geç yasal hakların alınacağı inancındayız. Yeterki oyunlara gelinmesin.

DEK
DEMOKRATİK
EĞİTİM KURULTAYI - 1977

ÇOCUK EDEBİYATI

— BİLDİRGE —

Fakir BAYKURT

Çocuk Edebiyatı konusunda, bir ana politikanın ayrıntılarından biri olarak bakmak gerekir. Ama önemli bir ayrıntı...

Ülkenin ekonomisine egemen olan sınıfın yönetimde, eğitimde, edebiyatta varolan etki ve güdümü ne ise, çocuk edebiyatı konusun-. da da bu etki ve güdüm, doğrudan ya da dolaylı olarak, her zaman görülür.

Genel eğitim ve edebiyattan ayrı bir çocuk edebiyatı düşünmenin eksikliği, hattâ olanaksızlığı uzun boylu tartışılacak bir sorun olmadığı gibi, ülkenin ekonomi ve politikasından bağımsız-bir çocuk edebiyatı da düşünülemez.

Konuya büyük önem verip, «her.şeyden önce çocuk edebiyatı» gibi yaklaşımlar bizi daha işin başında abarttık yanlışlıklara götürebilir.

Böylece, çocuk edebiyatının konumu belirlenmiş oluyor: Öteki toplumsal, eğitsel, sanatsal sorunlar arasında çocuk edebiyatının yeri bir «ayrmtı»dır.

Bir «aynntı»dır diye çocuk edebiyatının önemini küçümsemek yanlıştır. Her toplumun en kalabalık kesimini çocuklar oluşturur. Çocuk yayınlarını bir sürüm ve kâr konusu olarak düşünürseniz, yetişkinlere yönelik yapıtların 5-10.binlik baskıları iki üç yılda zor tükenirken, okul öncesi ve okul çağı çocukları için çok sayıda basılmış yayınların kısa sürede kapışıldıklarını görürsünüz. Sadece ilkokul çocukları kendi ülkemizde 7 milyondur. Komşu sosyalist ülkelerde çocuk dergi ve gazetelerinin baskı sayıları yüz binlerle, milyonlarla anlatılıyor. Başarılı çocuk kitaplari da öyle...

Bu alanı karcı bir tavırla düşüşen kapitalist toplum yayımcıları, ço cuk yayınlarını düğme ya da sandviç satışı gibi ticaret örnekleriyle eş değerde görürler. Yararlı olan, gerekli olan ne ise onu verelim diye değil, hızla satılarak en çok kâr sağlayacak ise onu sürelim diye düşünürler. Egemen sınıf ideolojisini yayınlara katmak'ta hemen bunun yanı sıra ortaya çıkar. Tütün, içki, oyun alışkanlığı gibi, bol resimli, he-

yecanJı. vurdu kırdılı, aşağıhk kompteksterine uygun, üstünlük gururlarını okşayıcı, nefes kesen nitelikteki içeriğiyle bir yayın endüstrisi, daha yaşamın erken basamaklarında bulunan körpe milyonları sarar. Bunun içinden çıkmak, çıkabilmek, çocuklar ve ana babalar için zordur. Çocuk edebiyatı, sadece kendi toplumlarının, satın alma isteği uyarılmış çocuk kitlesi için değil, dış ülkelerin körpe kuşakları için de bir yayılmacı (emperyalist) kültür aracı olarak etkinlik sağlar... «Kadere karşı gelinmez, Güçlünün yanında yer almak gerekir, Beş parmağın beşi bir değildir, Çalışkan ve itaatli ol. büyüklerin gözüne gir, Eski köye yeni adet getirme. Böyle gelmiş böyle gider, Kızıldereliler, Siyahlar, azgelişmiş sömürge ülke insanları haksız, beyazlar haklıdır...» yollu"görüşler, kâr getiren alanlarda geleoek kuşakların zihinlerine ekilmiş olur.

Kendi yurdumuzda da böyle değil mi Resimleri dışarda basılmış metinleri içerde şipşak uyarlanmış, çırpıştırma ya da derleme hikaye ve masallardan oluşan pek çok yayının içeriği, sınıfçı, ırkçı, emperyalist, feodal, dinci, şeriatçı, padişahçı görüşlerle doludur. Özel girişimci yayınevleri, devletin bilerek boş bıraktığı bu geniş alanda birer taşla ikişer kuş vururlar. Hem kârlarını sağlar, hem de haklı bir dünyanın bugünkü ve yarınki yurttaşları için zararlı olan görüşlerin yayımını yaparlar.

Türkiye'de çocuk edebiyatı genellikle, egemen sınıfın kültür ve eğitim politikasına uygun olarak dışa bağımlı, tek yanlı sınıfsal etkilemelere açık bir alan halindedir. Emeği en yüce değer sayan, bağımsızlıkçı, demokrat görüşlere, yakın zamana kadar sımsıkı kapalı tutulmuştur. Her türlü heyecansal etkilemeye hazır, son derece duyarlı yaştaki çocuklara kolayca benimsetilen görüşlerin karşısına daha güze! bir dünya isteyen yayınlar yeter ölçüde çıkamamıştır.

Böyle bir işi bugüne kadar devletin yapmasının son derece yanlış ve zararlı olacağı dönemler yaşanmıştır. Devlet kimin elinde? Niteliği ne? O devlet bir de çocuk edebiyatı yayınları yaparsa ne olur?

Kooperatifler/dernekler, sendikalar, öteki meslek kuruluşları bu konuya zaman zaman ilgi göstermek istemişler, bir yandan işlerinin çokluğu, bir yanda iki yılda değişen yönetim kurullarının yarattığı kopukluk nedeniyle, esaslı bir başlangıç ve başarı örneği ortaya koyamamışlardır. Belirttiğim engeller asılsa da bu kuruluşlar aracılığıyla elde edilecek sonuçların yeterli olacağından kuşku duymak gerekir. Çocuk edebiyatı alanında yapılacak yayınların piyasada tutunabilmesi için, yazım, çizim, kâğıt, karton, baskı, dağıtım gibi açılardan «kaliteli» olması zorunludur. Bu da her şeyden önce büyük sermaye ve işletme olanakları ister. Dağıtım ve satış için son derece gerçekçi olmak zorunludur. Baştaki devlet, temsil ettiği egemen sınıf ideolojisiy-

le çelişen yayınların okullara, çocuklara ulaşmasını her zaman engelleyebilir. Yürürlükteki üretim biçimi değiştirilmeden yapılacak, yapılabilecek işlerle, bu üretim biçimi ileri doğru değiştirildikten sonra yapılablecek işler ayrı ayrıdır. Egemen üretim biçiminin kapitalist olduğu toplumlarda bu işi özel girişimci yayınevleriyle yürütmekten kaçınmdk, gerçekçi bir tutum değildir. Piyasaya, «rekabet» koşullarına uygun, kaliteli, ucuz çocuk yayınları sürebilmenin bütün koşullarını iyi düşünüp saptomak gerekir. Bugün için öğretmenler, kendi meslek kuruluşları olan «TÖB-DER»in öncülüğünde çok hisseli bir şirketi bu iş için geliştirmeyi düşünebilirler. Katılma ve destekleme yeter düzeyde olursa, merkezde oluşturulacak yazım, çizim, redaksiyon, basım ve satış kolları tutarlı bir eşgüdüm anlayışı içinde çalışarak yurt ölçüsünde başarı kazanabilirler. Elde edilecek kârla dergiler çıkarılabilir, çocuk kitaplıkları açılabilir, çocuk edebiyatını geliştirici ödüller konup yarışmalar düzenlenebilir.

Sosyalist toplumlarda devletin ve toplumdan yana kooperatiflerin bu işe yatırım yaptıklarını, destek olduklarını biliyoruz. Oralarda zorluklar sadece sanat değeri yüksek/daha iyi, daha güzel yapıtların yaratılması alanında görülmektedir. Baskı, dağıtım, maliyet konularındaki sorunlar geniş ölçüde çözülmüştür.

Hangi üretim biçimi içinde olursa olsun çocuk edebiyatının ortak evrensel bazı ilke ve ölçüleri olduğunu unutmamak gerekir.

Çocuk edebiyatı, öncelikle bilgi veren, çocuğa şu ya da bu yöndeki görüşlerin erkenden benimsetümesine yarayan bir araç değildir. Ruhbilimin, eğitbiliminin ortaya koyduğu yeni bilgilere göre çocuk, doğduğu andan başlayarak gelişen, kendine göre duyarlı, devingen bir varlıktır. Çocuk, küçük insan, ya da yarınki insan boş bir kalıbı değildir, algı gücü sınırlı, deneyleri, duyarlığı, istekleri genellikle yetişkinlerden farklı bir yaratık... Onu ne «küçüktür» diye büyüklerden aşağı bir noktaya yerleştirip «masal bebesi» olarak görmeli ne de olduğundan fazla abartıp büyüğe verilen her kitabı ona da verebiliriz, ilgilenir, onlar deyip ağır zorluklara koşmalı. «Nasıl çocuklar için ayrı bir gök yüzü, ayrı bir deniz yoksa, ayrı bir çocuk edebiyatı da olamaz!» deyip konuyu yadsımamalıdır. Algı gücü ve deney birikimi yetişkinlerden farklı olduğu için çocuk edebiyatı ve yayınlarına gereksinme va/dır. .Bir örnek:

Büyük kardeşi ilkokul 2'ye giden 6 yaşındaki G, ana okuluna gidiyor. Resim yapıyor. Resimlerini gördüm, Pastel boya ile resim kâğıtlarına yapılmış coşkun resimler. Nisan ayında bir gün kırda kendisiyle yürüdük. Doğa, yeşil çimen, sarı ,kırmızı, morçiçeklerle örtülmüştü. Onun resimlerindeki renkleri düşünerek: «Bak ne güzel, bunların da resimlerini yap!» dedim. «Olmaz!)) dedi. «Niçin olmaz?» Şu

karşılığı verdi: «Çünkü bu kırlar çok geniş, kâğıda sığmaz, büyük kâğıt olmalı, bu kadar kâğıt bulunur mu?»

Dünyaya bütüncü görüşle bakmakta olan çocuğun, son derece parçacı motifler olan resim ve yazıya geçerek soyut bir dünyada iletişim kurabilmesi zaman işidir.

Ona ilk evrelerde yaşına göre, bol resimli, az yazılı, giderek bu oranların değiştiği yayınlar vermek gerekir. Başlangıçta öncelikle bilgi değil, tat veren, hoşlandıran, duygulandıran, kitap okumayı sevdiren yayınlar vermeli, bilgi, içeriğe giderek katılmalı, dozu azdan ço* ğa doğru geliştirilmelidir. Bu yayınların amacı, çocukları okumaya alıştırmak, onlara kitabı sevdirmek, giderek ileride okuyan, yazan, düşünen, konuşan, eleştiren, eleştiriye açık, düşünpesini savunan «kültür insanı olmasında yardımcılıktır.

Çocuk edebiyatı yayınlarını ille kahramanı çocuklardan oluşan hikâye ve romanlar, ya da masal türünde kitaplar olarak anlamak gerekmez. Her yaştan, her ulus, din ve meslekten insan çocuk roman ve hikâyelerine konu olabileceği gibi, roman, hikâye, masal türlerinin dk şindaki türlerde de çocuk yayınları tasarlanıp yazılabilir. Bunda zorunluk vardır, çünkü bir toplumun çocuklarını sadece masal, hikâye, ya da romanla yetiştirip öteki türlerle karşılaşmamış ya da az karşılaşmış halde büyütmek yanlıştır. Geçmişte ve bugün, kendi toplumu ve bütün insanlık için olumlu işler başarmış ünlülerin yaşam öyküleri, tarihsel konular, ilgi çekici coğrafya, bilim ve teknik konularını açıklayan yayınlar yaşlarına uygun olarak hazırlanıp çocuklara ulaştırılmalıdır.

Ünlü klâsiklerin özetlenerek, denetimli sözcük listelerine uygun bir anlatımla, resimli baskılarının çocuklar için sanıldığı derecede yararlı oldukları konusunda değilim. Az ölçüde, bu tür yapıtlardan seçilmiş parçaların ya da bütünlerinin yayınlanması yararlı olabilir.

Bir toplumda çocuk edebiyatı yayınlarını geniş ölçüde çeviri kitaplara dayandırmak, sonuçta, kültür emperyalizmine yol vermek sayılacağından, son derece sakıncalıdır. Çocuk yayınları arasında yerli yapıtlar, çocuk yayınlarından daha geniş yer tutmalıdır. Ünlü ve olgun yazarların, çocuklar için de kitaplar yazmağa özendirilmesi gerekir. Yazarların bu konudaki çekingenliği ve nazlanması kırılmalıdır. 1965'te ziyaret ettiğim Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde yaşamını çoçuk edebiyatına veren Dora Gabe ile yaptığım görüşmede kendisi bana, «Bütün büyük yazarlar, aynı zamanda çocuklar için de bir şeyler yazmışlardır!» demişti Meslekdaşımın bu sözünü bir sefer daha yinelerken, pek çok büyük yazarın da yaşamlarını sadece çocuklar için yazmağa adadıklarını eklemekten kendimi alamıyorum.

İçinde, yaşadığımız günlerde; ülkemizin ve dünyamızın taşıdığı

kötülüklerden arındırılması, değiştirilmesi bilincini uyandırıcı, çalışmayı emeği ve değer üreten insanı sevdirici, bağımsızlık savaşlarında halkın yenilmezliğini kanıtlayıcı, daha iyi bir dünya için savaşım azmini artırıcı, barışçı, demokrasiden, eşitlikten, özgürlükten yana çocuk edebiyatı yapıtlarının, her evredeki çocukların yaşına, duyarlığına, algı ve düşgücüne uygun olarak yazılması, sanatçının kendine seçtiği yola aykırı değil, o yola uygun çalışmalarıdır.

Bunun için öğretmenlerle yazarlar, verimli işbirliği örnekleri ortaya koyabilirler. Öğretmenler çocuğu gözleyen ve inceleyen yazılarıyle yazarları uyarabilir, derleyecekleri gereçlerle, önerileriyle, eleştirileriyle, onları destekleyebilirler.

Çocuk yayınlarında yazarı tek başına çalıştırmak yeterli değildir. Çizeri ondan ayırmadan, hattâ yazar-çizer-bir de ruhbilim ve eğitbilimin çocukla, edebiyatla ilgili ölçü ve ilkelerini iyi bilen, bu alanda deney sahibi redektör üçlüsünün zaman zaman bir araya gelerek çalışmalarına, böylece çocuğa yöneltilecek yapıtı kusurlarından arındırıp olgunlaştırmağa gereklik vardır.

«Benden kitap istediler, oturup iki gecede yazıverdim!» diyen profesyonel yazar, sadece kendine yeterinden çok güvenme yönünden kusurlu değil, aynı zamanda iki gecede kitap yazdığı o alanı ve çocukları bilmiyor demektir. Yetişkinler için hazırlanan bir kitaba gösterilen titizliğin daha çoğu çocuklar için hazırlanan kitaba gösterilmelidir. Çocuklar kusurları, hataları, hattâ içtenlikten uzak, saygıaltı tavırları yetişkinlerden daha iyi görürler. Çünkü onlar yetişkinlerden daha duyarlıdırlar. Eleştirme ve değerlendirme yetenekleri körelmemiştir... Hatta, yazar-çizer-redaktör üçlüsü, kitabı yayınlamadan önce bir kez de, yarın onun okuru olacak çocuk gruplarından biriyle oturup topluca gözden geçirmeli, bir eleştirme ve değerlendirmesini daha yapmalıdırlar.

Çizerle işbirliğine duyulan gereksinme, sadece kitabı daha iyi süsleyebilmek için değildir. Çekici renklerle, sanatlıca çizgilerle bir kitabı rafta ya da vitrinde, «Al beni! Al beni!» diye yırtınır hale getirmek kolay olabilir, fakat öyle yanlışlıklar da yapılabilir ki, çizerler, yazarlar ve yayımcılar çocukların gözünde sınıfta kalırlar.

Ünlü ozan F. Hüsnü Dağlarca'nm «Balina ile Mandalina» adlı kitabını böyle bir yanlış resimleme örneği olarak gösterebilirim. Dağlarca'nm bu şiir-öyküsü, Kuzey Denizlerine düşmüş Antalyalı bir mandalinanın, sevgi dolu bir balina tarafından, deniz yoluyla ve Cebelitarık boğazından geçirilerek Antalya önlerine bırakılmasını anlatır. Dönüşünde balıkçılar balinayı avlayıp öldürürler... Burada çizer, ba^ linayı başı solda, kuyruğu sağda, yani hep yandan görmüş ve çizmiştir. Öyle kolayına gelmiş ya da öyle güzel görmüş olabilir. Fakat

dünya haritasını da tıpkı kitap gibi karşısına alan çocuk, balinanın geliş ve dönüş yollarında aynı yönden ve yandan görünmesini kabul edebilir mi? Hele kıyıdaki evlerin de bu yön duygusundan habersizmiş gibi çizilmesi temelli bir yanlışlıktır. Sözünü ettiğim işbirliği yapılmış olsaydı bu yanlışlıklar temizlenebilirdi.

Çocuk edebiyatı ve yayınları konusunda söylenecek, tartışılacak çok yan ve ayrıntı vardır. Sürenin sınırları içindeiîunların hepsini dile getirme olanağı yoktur. «Bir ana politikanın ayrıntısı» olarak gördüğüm çocuk edebiyatını, çocuk kitaplıkları, çocuk dergileri, çocuk tiyatroları, çocuk sinemaları, çocuk köyleri, çocuk tatil siteleri gibi çocuğa ilişkin öteki ayrıntılarla birlikte düşünüp sistemleştirmeğe de gereklik vardır.

Çocuk edebiyatı konusunu açımlarken bir «tarihçe» yapmadım. Geçmişte kalan ve bugün çekilen en mütevazi emeği bile burada saygı ile anmak isterim. Gene de yapılanların son derece az ve yetersiz olduğunu söylemek bir zorunluluktur. Seminer, açık oturum, tartışma, bildiri, komisyon çalışmaları yapılmış ve yapılmakta olmasına karşın az ve yetersiz.